

444

Emir Sultan

Edelikat Fakültesi, Türkoloji
Talebesinden 835. Mehmet Kocaman

1938-39

444

Kabul edilmiştir

Kaplan

EMİR SULTAN

MEHMET ŞEMSEDDİN BUHARİ

Dr. Mehmed Tarkan

R. İzzet

Rehmet Abat

Menkıbevi ve tarihî hayatı; lejandı, kültür ve tarikat müessesesi.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, türkoloji talebesinden

835 Mehmet Kaplan

1938/39

İ Ç İ N D E K İ L E R

Mukeddime	I
Kaynaklar	3
Emir Sultanın menkıbevi hayat ve şahsiyeti	10
Emir Sultan,ın manevî iktidarı öldükten sonrada müessiriyetini kaybetmez.	32
Emir Sultan,ın ait reliqe,lerin tesiri	35
Emir Sultanın teboili(şairlerde)	36
Emir Sultan camii,türbesi ve vakfı	48
Emir Sultan kültü	49
Emir Sultan dervişleri	50
Ece Baba	51
Hacı İsa Dede	53
Hacı Mustafa Dede	60
Halifeler	61
Hasan Hoca,hayatı,menkibeleri ve tasavvufi görüşü	61
Şeyh Veli Şenseseddin	67
Bedreddin Mahmut	69
Latfullah Efendi	68
Yahya Halife	71
Abdi Hoca	74
Abdurrahman Efendi	75
Ahmed Efendi	76
Nimetullah Efendi	77
Latfullah efendi	77
Son Halifeler	78
Emir Sultanın tarihi şahsiyeti	80
Emir Sultan tarikatının yayılma sahəsi haritası	

MUKADDİME

Anadolu velilerinin hayât ve menkıbelerini tetkik etmek, eski iqtisâî hayatını ve bilhassa bunun dinî teşhürlerini aydınlatacağından dolayı, geçen sene Eşref oğlu Rumî'yi, son sınıf için de Emir Sultanı vasıfına mevzu olarak seçtim.

Buharalı Emir Sultan (1370-1439), Anadolu'da, Yıldırım Bayazıt ve İkinci Murat devrinde yaşamıştır; sarayla sıkı münasebet tesis etti. Yıldırımın kızı Handî Sultanle evlendi. Harbe giderlerken padişahların kılıcını kuşatıyor, dervişleriyle beraber kendisi de iştirak ediyordu. Emir Sultanı tetkik, birinci olarak bana, tarihî şahsiyeti itibarıyla mühim görüldü. Menkıbeler arasında tarihî malsmeler de çıkıyordu.

Emir Sultan, Anadolu'ya gelince, az bir zamanda geniş bir şöhret kazandı ve bu sıırlara devam etti. Bunun sebebi cemiyetin bünyesinde ve iqtisâî kıymetleri tecessüm ettirebilen velinin şahsiyetindedir. Sonra, onun adına memleketin uzak köşelerine kadar giden bir tarikat kuruldu. Halifeleri, bilhassa garbî Anadolu köylerine, Humeliye, hatta Kırına kadar yayıldı. Emir Sultan, Bursa civarındaki köylüler tarafından bir "bereket bahçedici" olarak tebcil edildi, onun şahsiyeti etrafında, her bahar, Bursa'da tesiy edilmiş bir kült teessüs etti. Emir Sultan, hayatında, "Bursa kurbanı" olarak ta tanındı. O, aynı zamanda 13-14. asır Anadolu'sunun mücahid - evliya tipini devam ettiriyordu.

Tarikatının sengin bir vakfiyesi vardı; Emir Sultan ve halefasının etrafında teşekkül eden lejand, folklor ve haşiorafi bakımından da mühimdi.

Ben bu noktaları göz önünde tutarak işe başladım. Hocam Pr. F. Köprülünün gösterdiği yolu takip ettim, tavsiye ettiği haşiorafik tetkikleri ve usule sîd kitapları okudum, onlardan araştırma meseleleri çıkarırdım. Bu hususta; türk hayatına sît olduğu için, en çok ilk Mutasavvıfların tetkik terasından istifade ettim.

Fakat yapabildiklerim, düşündüklerime nispeten çok noksandır. Bunun sebebi: 1- Vakıf kayıtlarını tetkik edemedim. 2- Menkıbeleri syrı syrı, doğduğu mahitlerde yaşayan müessir veya eski unsurlarla mukayese etmek, motifleri menşelerine irca etmek; Emir Sultan üzerine müessir olanları araştırmam lazımdı. Yapamadım. Sebebi, henüz bu sahada benim mevzuumu temsileyecek tetkikler ve neşredilmiş malsmeler bulunmasındır.

Emir Sultan hakkında, benim bulduğuklarımdan başka daha birkaç menkıbe kitabı mevcuttur, - meselâ Lütfullah Halifenin Cenah al Salikin adlı eseri bu mevzu için esaslı bir kaynak olabilecekti - fakat malesef bulamadım.

Bu vasiyetler karşısında ben, Emir Sultan ve halifelerinin şahsiyetlerini, muhitlerini, menkıbelere bürünmüş olarak bırakmağa mecbur oldum; tarikat ve vakıf müesseselerini elimde mevcut vesikalarla takip ettim. Bu ziyade uğraştığım nokta, bundan sonra bu sahsdaki tetkikat yapacaklara bir malseme olmak üzere, bütün bulduğum menkıbelerin, asırlara, şahsiyete ve hususî münasebetlerine göre tespiti olmuştur. Bazı motiflerin de bildiğim benzerlerini işaret ettim. Emir Sultan tarikatı silsilesini ve halifelerin yayılmış sahalarının haritasını tertip ettim.

II- Kaynaklar

Emir Sultan hakkındaki maldumat, muhtelif devirlere ait, ha; iografik, tarihî ve edebî eserlerde bulunmaktadır; mevsumun esaslı birer kaynak teşkil eden menkıbe kitaplarını, ve ufak kayıtlarla bazı meselelere cevap veren diğer vesikaları, kendi nevileri içinde kronoloji sırasıyla yazarak tenkid edeceğis.

Emir Sultanın kendi eserleri-

Emir Sultan hakkında, esaslı ve doğru maldumat, kendi eserlerinde bulunabilirdi; fakat, elimizde onun tarafından yazılmış mensur bir kitap yoktur; (1) şiirleri mevcut olduğu söylenmekle beraber (2), ben araştırdığım yasma mecmualarda ancak bir ilâhîsini bulabildim (3). 6-5 vezniyle, beş kıtadan ibaret olan bu manzume bestelenmişti (4), ve dergâhlarda okunuyordu (5). Fakat onun Emir Sultana ait olduğu şüphelidir. Üslup itibariyle bekteşi şiirlerine benziyor; meselâ üçüncü kıtasında: Krenler meydana doğru varırlar
Anda cem oluben verir alarlar

diyor. Halbuki diğer membalarda Emir Sultanın bekteşilikle münasebeti olduğuna ^{icid} bir kayda raslamadım (6). Zaten bu ilâhî onun tarafından yazılmış olsa da, bize çok birşey bildirmiyor.

1) Emir Sultanın mensur eserlerinin bulunması muhtemeldir; bizi bu tahmine götüren iki kayd mevcuttur: Taşköprüsâde : "Emir Sultan, yasa ve lisanları biliyordu, onun el yazısıyla Sadreddini Konevinin Miftah al Gayb'ını gördüm". demektedir. Şakayıkı Nümaniye; var. 21^a.

ÜK, 2645 Nefahatül Uns terümesi var. 133b kenarında şöyle bir kayd vardır: "Barsada yatan Seyyid Muhammet Baharî hatıyle bulunda ki şeyh Muhammeddin Abdulkadir hasenülâsıldır ve hambeliyülmeshebdır." Bundan başka Emir Sultanın veciz sözlerden ve şiirlerden hoşlandığını da bazı menkıbe kitapları kaydetmiştir. bak. sah.

2) "Emir Seyyit mahlaslı Emir Sultanın Yunus tersinde ilâhîleri pek meşhurdur" (F. Köprülü, Divan edebiyatı Antolojisi, 15. esir, sah. 68).

3) Bu ilâhî bazı değişikliklerle şarhlarında bulunmaktadır: Müstekimsâde meo. , var. 28 Es. K 3397; Ali Emirî Efendinin müsvedde halindeki defteri (Mil. K.); Yedigârı Şemsî, sah. 9.

4) Müstekimsâde meo. bu ilâhînin makamını Neva olarak kaydediyor.

5) Yedigârı Şemsî, s. 9

6) İlerde Hacı Bektaş ile görüştüğüne dair, sonradan uydurulan bir menkıbeden bahsedeceğis.

Adabe dair bir eser -

Müsiylülükük (I); Emir Sultânın ilk halifesi Hasan Hoca (ölümü 845) (2) tarafından erappa olarak yazılan bu eserde, meşhûr kitaplar da istifade etmişlerdir. Nedî baba taksim olmaktadır: 1-

1- فى شرح وجوب اتخاذ السج
2- فى شرح معرفة الرسول - 3- فى شرح محبة الله - 4- فى شرح نور القلب - 5- فى شرح اوطوع على انعام
الله على الباري - 6- فى شرح اوطوع على غيوب النطق والمخاطبة الشيطان - 7- فى شرح جبل الهمم والهمم
لطاغنة الله رحيم الله

Bilhazere Emir Sultânın halife ve dervişleri tarafından ortaya stılan ve halk arasında onun şöhretini temin eden keramet ve keşiflerinden bu eserde hiçbiri sikredilmemektedir. Müellifin bu husustaki telakisi dikete değer: "İnsanın isteyeceği şeyler iki nevidir: 1 ruhanî 2 nefsanî. Ruhanînin vasıfları: tecennî ile , socelesis, emniyetsis, görerek , kürcesine değil. Bunlardan üç hasel hasil olar: Allaha muhabbet, Allahı gayriden korkmamak; herşeyi Allahın fâzlı ile yapmak (var. 15b)nefsanî olan: ruhanînin siddidir. Arşı, kürsî gördüm diyen bazı şeyhlerde bu haller görülür. Yerinden Kâbeyi gördüm diyenler de böyledir. Bunlar ancak akla ve fikri olmayan çocuklara benzerler. Ceviz oynadığı saman altına verildiği halde - ona istemiyip oyuna teroih eden çocuklar gibi bunlar da Allahın rızasını istemeyip keramet ve keşfi isterler ve bunun şeyhin bir nasarıyla olacağını söylerler ki yalancılardır (var. 16a). Biri bir şeyhten icazet aldığını herkes onun kemaline inanır. Bu da onların masğine sebep olur ve kendisi şeyhini metheder ve bütün maksatların onula hallolacağını söyler (16b) "

Müellif, Emir Sultân , Nebinin niçin geldiğini bildiği halde , bunun mucibince amel etmeyen, fakat Allahın efına meşhûr olacaklarına adediyor (var. 53b). Bazı yerlerde, onun şerhettiği hadiseleri ve kendisi söylediği sözleri kaydetmiştir. Hasan Hocanın tasavvufî fikirlerinde ilerde bahsedeceğiz.

1) Bu kitap, Bursa Uluoemi kütüphanesinde, 168 numarada nakayyettir. Yeni bir cilt içinde, 15x20 ebadında, 85 varak ; her sahifede 17 satır, yarısı nesik, fasillersiz, bilhassa başlarda bazı kısımlar tashih edilmiştir. Cildin iç tarafında şu yazı vardır: "Bursada Cemal Kebir kütüphanesine vakfedilmiştir 19 tehrini senî 328, Bursa mebaelilerinden Memet Tahir bin Rifat" (Memet Cahir bey bu eserin kendi tarafından vakfedildiğini Osmanlı Müelliflerinde kaydeder: Cilt I, sah. 57) En sonunda şu kitabe

[تحت الكتاب عامي بصون الملك الوهاب على يد مؤلف ... عن تربية آدم كلود عن رضا وطقت جتاما
في سنة 1099 هـ - ربيع الاخر سنة 1099 هـ - صاحب هذا الكتاب الفقيه الطاهر منصور بن محمد [صاحب سنة 13
الذي جبل قلوب اولاد اوصار مدحمة فرايس ابقار الانكا ...] [اظهره على التمام
على سنة ارضى السلام و صلى الله على سيدنا محمد و آله و صحبه اجمعين . بنى يار اظت دعا برله اكا + حمت ايتونه
تكرم لطيف اكا + حركه دير حمت همه تمازانه + فاقه اوتويه بوق يازانه - اظنه باقى والعرضاق والبدقى
و الترتيب]

2) Hasan Hoca hakkında bak. sah. 61

Menekip kitapları

I- Menakıbul Cevahir (I); yasan : (Hacı Mustafa oğlu) Yahya, telif tarihi 932. Her menkabe sonunda beş on beytlik dünyanın faniliği, evliyaların yüksekliği ve menekip dinlemenin faydası hakkında manumeler mevcuttur. İfadesi açıktır. Müellif, kitabını Emir Sultandan gelen bir işaret üzerine yazdığını söylüyor: "Bir gün babamla mescitte eve geldik. Nebi hocası ~~başını~~ kapının önünde idi, o gece rüyada Emir Sultanı gördüğümü anlattı: biz karşısında duruyorduk, dedi, bütün tabakat erenleri geldiler, selâm verdiler. - Sultanım, Hacı Mustafa (Yahyanın babası)'nın üç tayı var, onları nazarı alıyenez getirsek size yararı varsa tımar eylesen " dediler. - Pekiyi getirin " dedi. Büyük tayı getirdiler. Başını mürakabeden kaldırmadı. (Bu ol karındağım idi kim ana rahminde iken kırklardan yazılıp iki yılda vücutta gelmişti.) Ondan sonra ortanca tayı çektiler, bu sefer başını kaldırdı. - Babam buna yeleyin, bu bize gerektir" dedi. Risâli'l gayıp o iki tayı salıverdiler, buna terbiye için saptettiler. Bilmiş olan ki ulüvvü himmeti katınında gına oldu." Emir Sultanı gören ve kerâmetlerini bilen asizler öldü, onlara halka bildirmek bizim üzerimize farzı ayın gibi oldu. Emir Sultanın megrebi alasını ve kerâmeti usmasını meskûren revilerden kim mehas olanı gönül levhinde merkan idi çün ol diyardan bir ketre ve güneşten bir serre suhure getirüp bir kitap eyledin ki min bet bize hacet olmayıp işbu kitabımızdan intifa edinip şairlere murtabit olmaşa anna ruha şerifinden istında edeler. (Var. II3b). Bu ifade müellifin Emir Sultana irtibatını ve kitabını yazış gayesini göstermektedir. Yahya, Emir Sultan, Hacı İsa Dede ve Hacı Mustafa Dede ile diğer ilk dervişler hakkındaki menkabeleri kaydediyor. Bunlara hiçbir kitaptan alınmış, yalınız kulaktan duyduklarını yazmıştır. Menakıbul cevahir , muşhah Emir Sultan menekip kitablara için başlıca bir kaynak olmuştur.

I) UK, 7 M, ölçü: 30x20, yaş 8 ölçüsü 27x15, -satır 15, varak 71b-147a, yazı nesih; bu ciltte türkçe beş kitap vardır: 1- تفسیر سورۃ ملک تفسیر تبارک ، 2- تفسیر الشیخ صلیبی بنیام ، 3- ایام غازی بک عثمان بک در اقلاد اور 16- 69b- 3- کتاب (2) سناب امیر سلطان ، 71b- 147a ، 3- کتاب اسرار المعارض 149b- 246b ، 4- کتاب آداب الدعا ، 247b- 248b ، 5- کتاب موعظه ، 248b- 279b

II- Menakıbı Emir Sultan; yasan : Şevki (I), -telif tarihi 952, istin-
sah tarihi 1908, ölçü 21,5x15, satır 13, yasa nesih, menkıbe başlık-
ları sürh, varak 154, UK Tasavvuf ve menakıb 557.

Ömrünün sonuna erdiğini görerek bir eser bırakmak isteyen müellife
bir destu bir menkıbe kitabı yazmasını söylüyor. O da bu eseri tertip
ediyor. Baş kaynağı Yahyanın menakıbulcevahiridir. Şevki, bazı yerleri
aynen iktibas etmiş, bazı hikâyeleri uzaltarak veya kısaltarak, yahut
tarihî şahsiyetlerin isimlerini değiştirerek, akılların isimlerini
kaldırarak tadilat yapmış fakat yeni birçok menkıbeler de ilve etmiş-
tir. Meselâ: Emir Sultanın çocukken bir bahçeyi yeşertmesi (var. 4a-7b
seyitlerle müsabakaya girmesi (8b), şanda huzuruna gelmeyen bir veli-
nin müthiş bir rüya gördüğü (13a), Üç kandil hikâyesi (13ab); Barsada
Manastır mahallesine yerleşmesi (19a-20a), Holla Fesrinin mektubun-
dan bahsetmesi (28a), Yıldırım Baysaidin Emir Sultanın elini öpmeye
gelmesi (28a), Ölümünün tasviri (72b-74b), ve daha birçok menkıbeler
Yahyada hiç yoktur. Bunları bizim görmediğimiz kitaplardan aldığı
mahakkaktır. Nitekim kitabında kadı Mahmudun risalesinden (IIa),
Vesiletül metalip fi cevahir ul menakıp adlı bir kitaptan bahsediyor.
Her menkıbe sonuna o da beş altı beytlik birtakım manzumeler koymuş-
tur. Bunların da ekserisini Yahyanın kitabından almıştır.

III- Menakıbı Emir Sultan; yasan: Nimetullah Efendâ (2), telif tarihi
970, ölçü 20x12, varak 58a-148b, bu oıldın başında başka risaleler
olduğu anlaşılıyor. Bu kitap Bayazit Kütüphanesinde 3632 numarada
İbrahim Fakirî adına kayıtlıdır.

Müellif, -samanı hakkında bedbin bir makedemeden sonra, kitabını
insanları ıslah için yazdığını söylüyor. Menba; Hasan Hecanın Müsiylül
şükük ve Lütfullah Efendî (3)'nin bizim bilmadığımız Cenahel Salikin
adlı eserinden mada , kulaktan içittiği rivayetlerdir. Emir Sultan ile
dokuz halifesinin menakıbını hevidir. ~~Ş~~ ifadesi ağırdır. Baldirîsade
ve Yedigârı -şemsî'ye kaynak olmuştur.

IV- Menakıbı Emir Sultan (Keşifname); yasan: Sensî (ölümü 970) (4); bu
kitap, Çemberlitaşta İzzet Efendî metbasında 1889da basılmıştır. 104
shifedir. Birçok mansum parçalar da araya konulmuştur: bunlarallah,
Muhammed, Halefai raşidin, Kanunî Sultan Salayman ve ekseriyetle
Emir Sultan hakkındadır. Kızılbaşlaraleyhinde birkaç mansume ve
Kasideyi gül gibi kitabın çerçevesiyle alakadar olmayan şiirler mev-
uttur.

1) Şevki hakkında bak. CM, III, 73. Tahir bey onan'adının Mehmet Şevki
bin Ahmet olduğunu, Bursada Selâtin türbedarlığı yaptığını ve Menakı-
bı Emir Sultan kitabını 962 de yazdığını söylüyor. Biz gördüğümüz
nüshada böyle bir kayde rastlamadık.

2) Nimetullah hakkında bak. s. 72

3) Lütfullah hakkında bak s. 68

4) Sensî (Mehmet Çelebi) hakkında bak. CM, III, 118.

Müellif hoca gidüp gelirken uğradığı Şam , Kudüs, Halilülrahman gibi yerler hakkında da methiyeler yazmış, bundan başka Ahmet paşanın Emir Sultan hakkındaki kasidesini tansir etmiştir. Kaynakları Yahyanın ve Nimetullahın kitaplarıdır. Bunun ikisinde de aldığı menkabelerden anlatıyor. Emir Sultanın İcineş esirde yazılan ve doğan menkabelerini de kulaktan işiterek kaydetmiştir. İfadesi müsecces ve mağlâktir.

V- Zübdetülmenakıp ve Gâsidedülmetalip; yazarı: Husameddini Bursavî (I); varak I-2I, Emir Sultan ve birkaç halifesinin menkıbı (2), kötü bir hatla yazılmış, UK 2370. İkinci bir nüshası XIX Mil. K, Pertev Paş 457de Terihî Emir Sultan adıyla mukayettir. Ölçü 21x16, varak 160, satır 16, yazı nesih, başlıklar sarı, tekif tarihi 1035.

Yahyanın, Nimetullahın, Şevki ve Senâînin menkıbâmelerinden başka bilmediğim bazı kitaplardan istifade etmiştir. Yeni pek az şey ilâve ediyor. Arasıra aruzla Emir Sultana metheden bazı mensumeler sıkıştırıyor. İfadesi açıktır.

Biografik eserler.

I- Şakayiki Nümaniye, müellifi: Taşköprüzade Ahmet Efendi (ölümü 961), UK 1228, erapça; tercümesi, Edirneli Meodi (ölümü 992), matbu.

Emir Sultanın barsayı Tümur belâsından kurtarıp menkıbesine ve Nolla Fenarîden Sadreddini Konevînin Müftahülgayip'de okuduğuna dair kayda ilk defa Şakayikte rastlıyoruz. Mashhâr kaynaklar bu malumatı bu eserden almışlardır. Yalnız Taşköprüzade , Emir Sultanın seyyitliğini ve Mekkeye seyahatını yazmamaktadır. Edirneli Meodi tercümesinde Emir Sultanın Nurbahşiye tarikatına mensup bulunduğunu ; babası Seyyit Alinin Hoca İshakı Hotelâni'den , onun da Ali Hemedâni'den mücece - - oğduğuna ve silsilesinin birkaç vasıta ile Necmeddini Kübraya vardığını ilâve etmektedir; Bu malumatı nereden aldığı bilmiyoruz. Mashhâr kaynaklar bu ilâveleri tahkik etmeden almışlardır, hatta buna göre bir silsile ve mesheb cetvelâ tanzim edilmiştir.

II- Vefeyat, yazarı: Balırcıade Selimî Mehmet, Veliyeddin Efendi Kütüphanesi 1657. Emir Sultan hakkındaki malumatını Şakayiki Nümaniye , Müseylişükük, Cenâhîsalikin ve Nimetullahın kitaplarından almıştır. Yahyanın eserinden habersiz görünüyor. Emir Sultanla beraber gelen Baharalı dervişler hakkında evvelkilerde rakamadığımız birtakım kayıtlar vermektedir. Bu son hususa ait malumatının kaynağını bilmiyorum.

1) Husameddini Bursavî hakkında bak. OK, III, 118.

2) Var. 22b-32a'ya kadar Hikâşşiyi garibe namıyla yedi hikaye vardır. Var. 32b'de bir nekre, Kaygusús aptala isnad olunan "ben bu şakâ karkarım" nakaratlı bir mensume. Var. 33b'de mensum duruba emsal, var. 33b-35a'da Hasbihali senen, var. 35b Tuna şarkısı, var. 36a "Gitti bizim yarı ile on sekiz" nakaratlı bir mensume, var. 36b-38a harflerin sual ve cevabı, var. 39b-44a bir kanburun mensum hasbihali.

III- Guldestei Riyasi irfan, Bellig İsmail Efendi, matbu, Bursa 1337. Emir Sultan hakkındaki malumatını Baldirisade ve Şakayiki Numanıye tercümesinden almıştır. Emir Sultanın tarikatı hakkında Meçdinin nereden aldığı bilmediğimiz Nur bahşiye kaydına, bunun Hakkıbendive şubasından İdağana ve Emir Sultanın babası Aliye beynelehalı Emir Kulâlı denildiğini ilâve ediyor.

IV- Gülşarı İrfan, yazar Şeyh Ferideddin, Atif Efendi Kütüphanesi, 1923. Emir Sultan hakkındaki malumatını Riyasi İrfandan almıştır, kendi devrine ait birkaç kayıt veriyor.

V- Yedigörmü Semaî, yazar Mehmet Şemseddin, matbu, Bursa Vilâyet matbaası, 1338. Bildiğinin kaynaklardan istifade etmekle beraber başka malumat da vermektedir. Müshher halifeler hakkında ancak birkaç işaret vardır.

Tarih Kitapları

I- Bizans müverrihlerinden Kemasos, İkinci Murat tarafından yapılan İstanbul muhasarasında gürdüklerini kayıdederken, bu sırada Emir Sultan ve dervişlerinin mahrebeye iştirakleri hakkında bazı malumat vermektedir; bu kıssalardan Hâmer tercümesi vasıtasıyla istifade ettik.

II- Aşık paşa sade tarîhi, Matbaesi Amire ve Güneş neşri. Aşıkpaşa sade, Geraiyanlı Yakup beyin Emir Sultanın elini öptüğünü, Fatih Sultan Mehmedin veziri Halil Paşanın Burasda Emir Seyitte bir müşafihane yaptırıldığını ve İkinci Murattan Mümmün Emir Sultana dervişlerden birinin evveliden haber verdiğini kayıdediyor.

III- Taçittevarih, müellifi Hâca Südeddin, matbu, Birinci ciltte, Yıldırım Beyazıt ve İkinci Murat devrinden bahsederken, evvelki kaynaklarda rasaladığımızın bir iki kayıt vermektedir. Alim ve neşriyihlerden bahseden ikinci cildinde verdiği malumat Şakayiki Numanıyeden alınmıştır.

IV- Künhulshar, Ali, matbu, 1340 cilt beş. Emir Sultan hakkındaki malumatını Şakayiki Numanıyeden ve diğer menkabe kitaplarından almıştır; yeni bir iki kayıt da vermiştir.

Seyyahat kitapları

I- Evliya Çelebi Seyahatnâme, cilt III

Burasda Emir Sultan cemii ve türbanın ziyâret eden Evliya Çelebi, yazdığı bir iki menkıbeyi hâkîkten dinlemiş sözünü vermektedir; bununla beraber kitabı Menkıba Emir Sultan neşriyle büyük bir cilt eser gürdüğünü söylüyor.

Şecere Kitapları

I- Şecerensane, yazarı Mehmet Şükrü, Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesi, Hüdaî 122. Emir Sultanın Şeceresinde , mutelif kaynaklara dayanarak karışık ve diğer kitaplarda raslanmadığına isimler zikredmesi itibarıyla mühimdir.

İstifade edilen diğer eserler

- I- Osmanlı Müellifleri, Barsalı Mehmet Tahir.
- II- İlk Nutasavafiler, Anadolu türk edebiyatı, P. Köprülü.
- III- Yunus Emre, Melâsilik ve melâsiler, Abdülhakî.

Bazı noktaları aydınlatmak için müracaat edilen başka eserler yerinde zikrolunmuştur. Emir Sultanın bazı mensûbeleri ve manevî iktidarı-
nın tesiri hakkındaki insansalar bugün de Burşada halk arasında yaşamak-
tadır; bunları da kaydederek istifade ettim.

III- Emir Sultanın menkıbevi hayatı ve şahsiyeti

Manevi iktidar-

Emir Sultan hakkında tepekkül eden leğandin esâs motifi, onda, müessir bir (manevi iktidar) mevcud bulunduğuna tasavvurudur. O bu manevi iktidar ile ferdleri ve cemiyeti kurtarır, istikbali keşf eder, gizli olan şeyleri bilir, insanlara, hayvanlara ve tabiatı tasarruf eder, köylünün toprağına bereket, fakirlere senginlik ve hastalara şifa verir. Bu manevi iktidar tabiat kuvvetlerinin, saman ve mekân şartlarının fevkindedir(1). Bu manevi iktidarın menşei ilâhidir(2). Onun hadudsuz derecede müessir oluşunun sebebi budur. Ona bu manevi iktidar on iki imam vasıtasıyla geçmiştir.

Emir Sultanın ilk halifesi Hasan hoca tarafından yazılan Müsiylül-gükük adlı eserde nesebi şu suretle tertib olunmuştur(3):

Ali-Hasan-Hüseyn-Keynelâbidin-Muhammed al Bakır-Cafer Sadık-Musa al Kâsım-Ali al Rıza-Muhammed-AlCevad Al-Taki-Ali Hâdi al Naki-Hasan al Askeri- Bunun iki oğlu vardı 1-Muhammedül Ekber;Muhammed al Mehdi al Mehdi al Kaim, bu ehli sâmanın gözlerinden gizli idi, bazıları ona inanmazdılar. 2-Muhammed al ASgar, bu kardeşinin sonra yerine geçti, halifelik ondan oğlu Seyyid Ali'ye -Seyyid Hüseyn-Seyid Mehmed-Seyid Ali-Muhammed al Şehirî beynel nasbil buhari(4).

1) Hiç bir Evliya Sultan lakabile meşhur olmadı, onun ismine sultan kelimisinin ilave edilmesi kendisinin cemi mahlûkât üzerine sultan olduğunu gösterir" (Nimetullah, 79a). "Mecazi alemlî mülkü şâhadetde ola mevcude det ve mahlûkâta risk anın sebebiyle verilir ve esumenden yağmur anın uluvvü hismetile nasil olur ve zeminden otlar anın okdam berekitle hasıl olur, Ces yiri buherden olan küfür ve delâl ehlinden seb ve akabi dünyevi anın vasıtasile def' olur ve mü'minlerin kâfirler üzerine galebesi ve a nuratı anın berekât ve muavenetile olur" (Nimetullah 79b).

2) "Allah, Muhammedin cismini yaratırken onun hemiresinden bir parça fazla kaldı ve bununla Emir sultanın heykeli şahsiyesini halk etti" (Nimetullah 84a).

3) Müsiylül-gükük, 7b-8a; muşhar kaynaklara neseb cedvelinde buradan alâmetlerdir. Yalnız şakayıkı numaniye Emir sultanın seyidliğini göstermektedir. Halbuki Emir sultan deha hayatı iken seyid olarak tanınıyordu. Hammer, Kanonunun onu "Bir Essitis Behar" diye tanımladığını kayd ediyor (Hammer tercümesi, C.II, S.170); Molla Fenâri de Emir sultan hakkında yâdının Bayezide gönderdiği mektubunda onun hakiki bir seyid olduğunu ehemmiyetle işaret etmektedir: "Dünkü gün katline emir eyledikleri kimse ne al Resulden bir azıdır ki Rum iklimine bunca layın ali Resulden bir kimse ne kadem bizim değildir".

4) Emir sultanın esil isminin Şemseddin olduğu kaydına ilk defa şakayıkı numaniyede rof' gelmektedir: Al Şeyh Şemseddin Muhammed bin Ali al Hüseyn al buhari (Şakayıkı numaniye, 31a).

Burada Emir Sultanın babası olarak gösterilen Seyyid Ali kimdir(1)? Büyük bir veli olduğuna bütün kaynaklar yansıkla beraber Bellig onun halk aragında Emir Kulâlî namıyla meşhur bulunduğunu ilâve ediyor (2). Fakat Reşahat ayın el hayat-, Emir-Kulâlînin esil isminin ne olduğuna yansıkla ve onun oğulları arasında Şemseddin Muhammet , hatice Muhammet isiminde birisini kaydetmektedir(3).

Emir-Sultan^{mu} hangi tarikat silsilesine mensup olduğuna da kaynaklarda vazih olarak tayin olunmamıştır. Hesen Hoes isimlerle mutasavvurları sıralıyor ve birincileri Ştekilerden daha yüksek görüyor(4). Bu suretle Emir Sultan da bir tarikat sahibi , bir mutasavvuf değil, mensubunun ismi addediyor. Ona göre Emir Sultan peygamberin 8x oğullarındandır ve bütün şeyhlerin , alimlerin , mutasavvurların fevkindedir.

Şakayiki Numaniye müterodmi Meadiye galinceye kadar, Emir Sultan, peygamberin oğlu olarak tebliğ edilmiştir. Fakat Meadi onun Furoşgüy^e tarikatına mensup bulunduğunu ve babası Alinin Hoes ishaki Hotalânîden , onun Seyyit Aliyi Hamedaniden mücess olduğuna ve silsilesinin birkaç vasıta ile Meameddini Kibraya vardığını ilâve etmektedir(5).

Teşkehrü'ssenedin esil kitabında böyle bir kayıt yoktur.

Buldıraşda, Emir Sultanın "tarikatı aliye " yi Seyyid İsa'dan , onun da Seyyid Aliden geldiğini kaydetmektedir. Bellig de, kâmilinin kavline göre - Emir Sultanın Seyyit İsa'dan mücess olduğuna kaydetmekle beraber, kendisi , "tarikatı aliye'yi nakşibendiyeden şîâî seniye'î nur bahâiyeden meadud kâseger olmak tekribi ile beyneyleşmeli Emir Kulâlî demekle müteşrif olan Al Seyyit Ali'den mücess olduğuna " tercih ediyor.

1) Mehmet Bükri , Şecerensamesinde Emir Sultanın babasının ismini Seyyid İbad olarak yazmaktadır (var. 57a).

2) Süldentel Riyası İrfen, sah. 72.

3) Reşahat ayın el hayat tercümesi, Mehmet bin Mehmet el Şerif Tırebunî, s. 57-58.

4) "Dünyada iktisabı kemal eden büyük alimlerde bunlara (ismlere) iktida etmişlerdir. Bunlardan Davude Tayî, Ali bin abi Talib'in hadimi idi; Şefik el Belhî , Hüseyin ibni Talibin hadimi idi; sonra oğlu Seynelabidine hizmet etmişti. Bayezidi Bistemi Cafer Şadıkın ayakkaşlarını Spahî ve eyle denmişti; eğer onu görseydim dünyada cahil olurum (var. 11b). Önceydi Bağdadî Musa Kâzîm'idi. Şabeli de ona hadimdi.

Al Maraf el Kernî, Mehmet Cevadın bevvabı idi, sonra Ali Rıza da telkin aldı. Gazali, Ali el Hadi'ye müntesipti. Mecsuba ilâhî Ahmet Gazeli, Hesen Askerî 'ye hadimdi" (Müziylülşükük, var. 12b).

5) Şakayiki Numaniye tercümesi , sah. 77.

Galiba Mehmet Şükrü de ; bunlara istinden, Emir Sultanın Nurbahşiyede olduğu kabul ederek mufassal bir seceresini yapmış ve silsilesini nihayet Ebu al-Necib al-Suhreverdi'ye isal etmiştir. O , bir kaydında, Emir Sultanın şeyhi hakkında birkaç ihtimal ileri sürmektedir: "Merkum hazreti Emir pederi Seyyid İbattan aşî tarikat ve sonra Seyyid Ali Nurbahşideh hilâfet almıştır. Yahut Mehmet Nurbahşideh veya halifesi Sultan Ali Emir Elbenan 'dan veya kendi pederi Seyyid İbattan veya Nakşibendî şeyhi Emir Kulâlin oğlu Seyyid Mehmetten ahşeyledi" (1).

Sen zamanlara kadar Emir Sultanın Nurbahşiyede sayılması bu muahhar kaynaklardan gelmektedir(2). Halbuki Nurbahşîye tarikatını kuran Mehmet bin Nurbahşî Mehmet bin Nurbahşî H. 795-869 tarihleri arasında yaşamıştır. O faaliyete başladığı zaman Emir Sultan (H. 770-833) Anadoluya gelmiş bulunuyordu; belki onlar birbirini hiç görmemiş ve tanamamışlardır, çünkü Nurbahşî ne Buharaya ne de Anadoluya uğradı(3).

Emir Sultanın çocukluğunda gösterdiği kerametler -

Emir Sultan daha çocuk iken kerametler göstermeğe başladı (4). Bunlardan biri Şevkinin kitabında kayıtlıdır.: Buharada bir ihtiyar adamın bahçesine düşman gözü değdiğinden tamamiyle kurumuş idi. Bir gün Emir Sultan - beş yaşında iken - babası Ali ile geziyorlardı, bu adam halini arzetti. Seyyid Ali ihtiyara teselli verdi, evlerine döndüler. Emir Sultan gece yarısı bu adamın bahçesine varup iki rikât namaz kıldı ve Allaha dua etti; sabaha varmadan her taraf yeşillendi; meyveler yetişti; ihtiyar bahçesine varınca bu harikayı görerek şaşı; karşısında Emir Sultanı buldu, çocuk kerametini anlattı ve tekrar kayboldu; ihtiyar bu haberi Buhara halkına yaydı (5).

1) Secezename, var. 51a

2) Yedigari Şemsi, sah. 2; OM, I, 14; Abdülbaki, Yunus Emre, sah. 150.

3) İslam Ansiklopedisi, Nurbahşîye maddesi

4) Şakayiki Numaniye, var 21a.

5) Şevki, Menakibi Emir Sultan , var. 4b.

Emir Sultan, hayatının ilk devrelerinde Buhara ve civarında bulunan bütün meşayih ve evliya ile muşeret ederek ali makamlara nail oldu(1).

Emir Sultanın seyyahatı-

Emir Sultanın kapucuları olan Zakir Ali Hoca, Nebi Hoca ve Ece Babadan, Yahya Halife şu menkıbeleri dinlemiştir: Bir gün Emir Sultan bize dedi ki "Buharda oturup bütün ilmi kemalâta erişince ceddim (Peygamber) tarafından "bana icabet et" diye emir buyruldu. Ben de Kâbeye varup mücavir oldum; mücadele ve riyazete başladım, sonra Medineye gittim"¹ Şehir insanlarla dolu idi; bir tarafa saptı, güzel, tenha bir yere vardı; burası Darüssiyadet imiş, bir köşesine oturdu; birden Medine seyyitleri çıkageldiler; Emir Sultanın oturduğu yer sahîhül²şerîp bir adamın makamı idi, bu adam nakibilesraf olanların pirleri idi, Emir Sultana :-orasi sadât mensili dir" dediler. Emir Sultan - bizde de siyadet vardır dedi; bunun için kavi şahid lâzımdır. Bizi burada kimse bilmez, gidelim seddimize selâm verelim, kimin selâmını alırsa o hakikî seyyiddir." Herkes toplandı, Muhammet seyyidlerden hiçbirine cevap vermedi. Yalnız Emir Sultan "Aleykesselâm ya Velidi." dedi; herkes bunu duydu ve Emir Sultanın ayaklarına kapandı(2). O zaman Emir Sultan kendi memleketinden ve hayatından bahsetti:-Ceddim Seyyid Mehmet bin Seyyid Hüseyin de buraya gelince kimse itibar etmedi; fakat o da Muhammedin mezarına gelüp selâm verince mukabele gördü. Dedem Seyyid Hüseyin, "Ya Resulallah, mubarek elini sun da öpeyim" deyince Ravzei şerifinden -gün yapragına benzer - bir el çıktı, her kes bunu gördü". Halkın arasından bir pir - doğru dedi, yüz otuz yaşın da bir babam vardı"bir gün Buharadan bir seyyid geldi, Ravzei şeriften Peygamberin ellerini öptü" diye anlatmıştı; demek o sizin dedenizmiş(3).

1) Şakayiki Nümaniye, var. 21a; "Emir Sultan fûnunu zahire ve ulûmu batı-
nâyı tekmil edip uzlete çekildi, zamanının büyük evliyalarıyla hali köşe-
lerde on iki yıl muşahhabet etti, başka kimse ile görüşmedi"(Şevki, 7b).
2) Ali, bu seyyitlik müsabakasının sebebi olarak, Hint şahından Sadâta
gelen vafir hediyeyle Emir Sultanın da hisse almak istemesini - bir men-
kıbe kitabından naklen - yazmaktadır(Künhulahbar, II, 112).
3) Şevki, 10a; Şevki bu menkıbeyi kaydettikten sonra "Merhum kadı Mahmut
risalesinde böyle rivayet eder" diyor.

Bir gün, peygamberin mezarından şöyle bir emir geldi: "Ya Seyyid MEH-
met Buharî, Rum diyarına git, benim ümmetini tariki müstekime sok".
Yola koyuldular, çama geldiler, orada büyük bir şeyh erbayine oturmaştı,
dervişlerinden birini Emir Sultana göndererek: -hizmeti aliyelerine var-
madığımı mazur görsün, erbainimiz tamam olmayınca çıkamayız. Lâtf edip
buraya gelsinler - dedirtti. Emir Sultan - git şeyhine söyle; biz ömrü-
müsün sonuna kadar bekleriz, erbayini bitince gelsin" dedi. Bu haber ev-
liyaya varınca bir acayip hal oldu; bayıldı, rüyasında kıyamet kopmuş,
herkes endişeye düşmüştü. Şeyhin dudakları kurumuş su arıyordu. Büyük bir
havuz gördü; birçok kimseler oradan su içiyorlardı. Vardı. Birisi eline
yapıştı: çek elini ; dedi. Şeyh sordu:"neden? günahım nedir?"- Sen evlâdı
Muhammede ihanet ettin, Seyyid Buharî gibi serveri yanına davet ettin,
peygambere riayetin yok mu?" Şeyh haykırarak uyandı, dervişleri bunu duy-
dular, vakasını dinlediler ve hepsi Emir Sultana huzuruna giderek elle-
rini öptüler(1).

Medinede Emir Sultana mülâkki olan Çığa dağında Şeyh Sinan rivayet edi-
yor: "sonra Karamana vardık. O zaman şeyh Habîb küçük bir çocuktu. Gelip
Emir Sultanın elini öptü. Emir Sultan ona şöyle bir nasihat verdi: Vaza
bağladığınız zaman bizi hem başlangıçta hem sonda zikredin; birincisi
dinleyenlerin kalbine Allahın nurunu indirir, ne söylediniz hepsini iyi-
ce anlarlar, sonuncusu ile bütün hasırın mahfur olur" (2).

Karamanda Çığa dağında Sinana düstâr verip vilâyetine gönderdi (3). Üçün-
cü gün , Emir Sultan "aceba diyarı Rumda hangi vilâyet bize nasip oldu"
derken rüyasında Allah ona üç kandil (4) gönderip " bunların sönmediği
yere kadar git" dedi. Uyanınca bu kandilleri önünde gördü. Arkasından

Yürüdümler(5).

- 1) Şevki, var. 3a
- 2) Yahya, var. 73b
- 3) Şevki, var. 15a
- 4) Himmatullah bir kandil olarak kayıdetmektedir(var. 106a).
- 5) Evliyanın gideceği yeri tayin eden bu kandil motifine benzeyen bir menkıbe bektâşi ananesinde geçmektedir:"Ahmet Yesevi, Hacı Bektaşın Rum diyarına gideceğine işaret etmek üzere ofaktan yanan bir eysi aldı, havaya fırlattı, eysi yana yana rum diyarına geldi, onu Konyada bir adam tuttu"(İlk Mutasavvıflar, 62).

Yolda bir melikzâdeye rast geldiler. Emir Sultanı görür görmez etandan indi, geldi, azizin ellerini öptü ve kendisini kulluğa kabul etmesini rica etti. Emir Sultan bu yolun çok zor olduğunu söyledi. Melikzâde: "Her ne olursa olsun emrinize itaat edeceğim" dedi. Nihayet Emir Sultan onu kulluğa kabul etti.

İki yol ağsına geldiler; Emir Sultanın önünde ilerliyen kandil birine saptı, orada bir çiftçi çuvalına gitti: "O yol tehlikelidir, orada meşhur bir ejderha var; sizi helak eder, kimse oradan geçmiyor" dedi. Fakat Emir Sultan kandilin arkasından gitti; ejderha görüldü, Emir Sultan dualar okuyarak üzerine vardı, ejderha yerinden kalkıp azizin ayaklarına yürüdü, geçip gittiler, melikzâde arkada kalmıştı, ejderha onu yakaladı, ağsına aldı, melikzâde geyhin ardında bağırmağa başladı. Aziz arkasına bakmadı, ejderha göcuğu beline kadar yuttu, melikzâde tekrar bağırды, o zaman Emir Sultan dönüp- heybetle ol ejderhaya bir nazar- etti. Ejderha melikzâdeyi bırakiverdi (1).

Emir Sultan dervişleriyle beraber Anadolu'da ilerlerken, Kütahya civarında, Farsuk nehrinin yanında bir bahçede oturdular. Abdülhay isimli bir sufi kendi içinden "hurma olsa da yisek" dedi. Derhal önünde bir hurma ağacı bitti; adax bunu görünce gagardı, Emir Sultan: "Hurma yemek istedin, işte bitirdik" dedi. Dervişler hurmayı topladılar yediler; usaklaşırken arkalarına baktılar, ağaç ortadan kaybolmuştu (2).

İnegöle geldiklerinde Kadını adlı bir karyede durdular, bir orman içinden bir yol geçiyordu, orada büyük bir karaağaç vardı, Emir Sultan asasıyla buna vurdu, ağaçtan yağ şeklinde garip bir su çıktı, o zamandan beri akmaktadır, birçok marazlara devadır, bu ağacın kabuğundan tütüş yapılırsa yine birçok hastalıkları iyi eder (3).

Emir Sultan, üç kandili takiben Bursaya geldi; kandiller şimdi türbesinin bulunduğu yerde söndüler (4). Konakladığı yer, pınar başında, serviler yanında "ان نزل بستان" "ın türbeğiydi (5).

Bulduğu yeri bir nur ihata etti, herkes bunu usaktan görüp ateş sandı, korktular, vardılar, ışık büyük geyhin gelişine işaretmiş, hemen ellerini öptüler (6).

Bursada da Emir Sultanın kerametleri kendini gösterdi. Bunlardan birikisini burada kaydedelim: Şehirde Hoca Kasım isiminde bir adam vardı, bir arakiye diktirip "gideyim, şu pınar başına yeni gelen evliyanın hizmetine varayım, hizmet ederse dünyamızı iyi olur" dedi. Yola giderken kıymetli bir taş mezad edildiğini gördü ve arttırmaya başladı, otuz bin akçe ile üzerine kaldı, Hoca Kasım: "Neye böyle yaptım? Cebimde beş bin akçe bile yok; hele şu evliyaya gideyim belki bir hizmet eder" dedi. Emir Sultanın huzuruna geldi. Arakiyeyi gözlerinin önüne koydu. Aziz ona bir akçe vererek "al babam, bununla işini gör" dedi. Hoca Kasım evine gitti, taş sahibi geldi, parayı istedi. Hoca Kasım: "Evvela beş bin akçe vereyim, kalanını borca alırım" dedi. Elini cebine soktu; tam otuz bin akçe buldu, sevindi, kıymetli taşı aldı; sonra bir yahudâ tüccar görüldü, bunu yüz otuz bin akçeye satın aldı. Hoca Kasım'ın gün içinde zengin oluvermişti. Bu macera Batın Bursaya vavıldı.

1) Nispetullah; var. 107a; Husammeteddin, var. 6a

2) Senayi, sah. 71

3) Husammettin, var. 7b

4) Senayi, sah. 33

5) Şevki, var. 15b; B. İdrisîzâdeye göre Gökdere denen bir yerde konakladı (8b).

Şevkinin bahsettiği bu "ان نزل بستان" "kindir, tabkik edemedim; Emir Sultanın kült ve bir kısım menkıbelerini izah" bunu araştırmak faydalıdır.

6) Şevki, varak 15b "Emir Sultan Bursaya varınca ilk kerameti şu oldu: Batına mekgur bir aziz akşam namazını kılarken savsanın üzerinde nurdan bir sütân gördü" (Yahya, var. 74a).

"Emir Sultan geldiği zaman oranın azizleri geseleyin pınar başında nurdan bir sütân gördüler, bu haber şehre yayıldı, kadın erkek herkes içlerinden bir niyet tutup imtihan için geldiler, Emir Sultan bunların niyetine göre cevap verdi" (Şevki, var. 16a).

Hoca Kasım bunun üzerine Emir Sultanın şerefine bir cami yaptırdı. Emir Sultan camini işte bu Hoca Kasım bina ettirmiştir(1).

Emir Sultan Bursaya geldiğinde, Keşiş dağında - riyazette mahir ve hacatı insanı eda etmekte bahir - İsa mezhebinde mensup; siyah libaslı bir rahip vardı. Arasına تنها bir yerde oturur, muhtelif hastalıkları iyi eder, kötüklerini yürütür, körlerin gözlerini açardı. Bir gün kapısı çalındı, kalktı açtı, gelen adama (Hoş geldin ya Emir Buhari" dedi. Emir Sultan sordu "Benim Emir Seyyid olduğumu sen nerden biliyorsun."Keşiş:"Senin ceddin Muhammed Mustafa âlemi rüyada buraya geleceğini bana bildirdi". Emir Sultan : "Niçin imâna gelip buradan çıkarak ehli islâma karışmazsın" keşiş : "Evet ceddin Muhammet önünde imana geldim, eşhedü diye itiraf ettim, o bana bu libasla burada kalmama söyledi". Emir Sultan bir müddet daha bu keşişle ilmi batın ve marifeti zâhir üzerinde konuşup ayrıldı(2).

Emir Sultanın şemâli, kıyafeti ve âdetleri -

Allah Muhammedin cismini yaratırken onun hamiresinden bir parça fazla kaldı ve bununla Emir Sultanın heykeli şahsiyesini haşketti (3).

Tan boylu , vasattan ziyade esmer renkli, tatlı gözlü; nazar eden kimse-lerin tâylerini ürpertirdi; üstünde heybet ve azamet vardı, kolları ve elleri uzun idi.; parmakları ince, badem karagözlü, sürmeli kirpikli, seyrek ve sivri sakallı idi. Peygamberden ayrılığı ancak sakalında idi, peygamberin sakalı değirmi idi (4). İnce ketenden elbise ve gömlekiyerdi kühüf kabası ve yeşil sütan feracesi vardı, tacı peygamberinki gibi on iki terkli idi(5).

1)Yahya , var. 75a

2)Senaf, sah. 61-63

3)Nimetullah, var. 84a

4) " , var. 84ab

5)"Tac ve hırka gökten inmiştir. Bunları giymek te himmeti celbeder. Biz de daima Emir Sultanın tacını giyelim", Husammedin, var. 1b

Ahlâkı tamamen peygamberinkine benziyordu(1). "dili Buhara kavmi dili olmağın rum kavmi dilin çokluk tekellüm buyurmazdı; ekser kelâmı fari-sî olup fakat cevamiyulkelâm ve mani dad söylerdi, meselâ "

"beytini söylemeği severdi(2)".

Ekseriya ayat ve hadis ilâ cevap verirdi. Yıldırım Bayazıtla Bursa Ulu caminde bazı işleri konuştuklarında: " *مبد الامور سرشونه با و حقیرا* " diye cevap verdi(3) türkçe konuşurken her şahsa "babam" diye hitap ederdi(4). Her vakit "el yahşi ben yaman el buğday ben saman" derdi. Bur-sada daima Karesi vilâyeti tarafına bakıp "şu taraftan imam kokusu gelür, babam" derdi. Birkimseyi ziyade medhetseler, arapça " *اِنَّهُ سَيَقْدُمُ الرَّسُولَ اللّٰهُ* " derdi, ve bazı sözleri remiz ile ifade ederdi. Fikarasından bazılarihalvet talep etseler; türkçe olarak "halvet diâersen tahtelkalaya var, babam" derdi. Yazılarında da veziz idi. Zamanın mazur kadılarından biri bir mansap içinde onden tevassül istedi, o da şöyle bir varaka yazdı: "Vusulu mektup cehennemden bir hasırlık yerceğiz ister varlıkta yeylemeyüp veresi-niz(5)".

Bir gün Emir Sultanın huzurunda bazı adamlar bir şahıs hakkında "çok murtaz ve mücahiddir" diye methediyorlarmış. "kâh on günde gâh kırk günde, kâh seksen günde taam yer" diye duyuduk demişler. Emir Sultan: "o hüner de-ğildir, hüner ol dur ki bir oturmada bir dane koyun yiyip kazayı hacete varmaya" dedi(6).

Emir Sultan daima ibadeş, riyazet ve halvetle meşguldu(7). Kendisini ziyarete gidenler onu daima Kibleye dönmüş, dudukları durmadan kıpırdan halde görürlerdi; asla murabba oturmazdı(8). Avz halife, Keşî efendiden nakle-der ki Emir Sultan yedi senede kırk erbayın çıkardı ve yine nakletmiştir ki koz ağacı cevfinde 90 gün halvet ettiler, on günün vechi nedir diye sor-dular, itikâftır dedi(9).

1) "O düşmanınam münteki, ahbabına yardımcı, Allahına bağlı birkimse idi" Müziylüggükük, var. IIA

2) Bu beyit Yahyada şu şekildedir: " *کرمی یون بوی کرمی* " manası :gönlüm benim ile olursa, yemen mülkünde isen dahi asam gibi önümdesin, eğer gönlüm benim ile değilse asam gibi önümde dahi olsan Yemen mülkündesin"(78a).

3) Husameddin, var. 2a

4) Nimetullah, var. IIIa

5) Baldirzade, var. 8b

6) Yahya, 78a

7) Nimetullah, 87a

8) Yahya 78a

Emir Sultanın zamanının alimleri ziyarete gelince, onlara: "babam" derdi, ehli hakikat olan bir insana başka biri selâm al yke dese, o bir nice menzilden kalır, varın hakkı taalâ emrine intisal ve menhinden ihtiraz edin(1)".

Anadolundan geçerken ve Bursada yerleşinde birçok kerametler göstererek kendisine sorulan dinî meseleleri de halederdi. O dimağdaki fikirleri ve niyetleri keşfetmek kudretine sahipti. Huzurunda kimse söz söyleyemezdi; haceti olanlar gelir karşısına oturur, o da herbirinin rüyasını tabir eder müşküllerine cevap verir, derdlerine deva söylerdi.

Bir alimin, leyleği miraçtan "تم دفت فتدف" "tefsirinde müşkülü vardı, Emir Sultana geldi, miracın cismani olup olmadığını sordu. O dediki: "ceddim habibi ekrem miractan Allahın huzuruna davet olunduğu zaman, bu bedeni zahir ilâ vardı ve bu gözle görüp ve bu dille doksan bin kelime söyledi. "ارووت فرودت" işaretini de bunu ispat eder. Hakkında tanrının "ما خلقك الا نور" dediği bir zattan nasıl şüphe edilebilir(2)".

Bakıkesirin Ilıcapazar köyünde Ali fakih adlı bir vaiz vardı, bir gün Emir Sultana bir müşkülünü sormaya gitti. O daha fikrini söylemeden aziz keşfetti ve cevap verdi: "harikulâde görülen hadislere inan. Kâfirler Muhammede "şu kaya içinden sarışın, mallebhes ve müsellaş çıkar resullüğüne inanırız" dediler. Muhammed: "Yarın halkı toplayın bunu size göstereceğim" dedi. Gece cebraille görüştü. Allah: yetmiş yıldır bu kaya içinde sırf bu gün için bir yiğit besliyordum dedi. Ve ertesi gün bu mucize tahakkuk etti(3).

Bir gün Emir Sultanın huzurunda bir semaât vardı; o şeytanın insanları bin bir yoldan nasıl aldatabileceğini anlatıyordu: "şeytan okadar kuvvetlidir ki kemal derecesine varmış, bir büyük şeyhi ^{site} dalâlete sürükleyebilir". diyordu. Hazırundan birisi: "Gerçi şeytan geçen meşâhten bazısını idlal edip safer bulduysa de size karşı gelemes. Çünkü bu meşâhtin ruhu şerifleri bize seneddirlir" dedi. Emir Sultan cevap verdi: "Babam, bir gün Hasan

- 1) Yahya, 78a
- 2) " , 80ab
- 3) " , 80ab

Basri bir yerde ibadet ediyordu; şeytanın bir çök yular götürdüğünü gördü "Ya mel'un bunlar nedir" dedi, şeytan "Halkın yavaşlarını bağılayacağım" diye cevap verdi. Şeyh: "Bize de hisse varmı?" diye sordu. Şeytan "sana ne çök yular gerek" dedi. İmdi, babam, şimdiki zamanın şeyhlerinin ekserisine çök şeytan şekline gülmeğe daha beğenmez (I).

Kart dede namında bir derviş vardı, Emir sultanın himmetini almıştı, eğla hasta idi, bir gün şeyhini ziyarete gəlirken kalbine çöküğünün öldüğü hissi değdi. Yoldaşları ile darub dua ettiler. Emir sultanının huzarına gelince, "siz, eğla ölen bu babaya daha derdini söylemeden teselli vermeğe başladık. "herkes ölecektir babam, bu Allahın emridir" dedi vebu vadide hadisler okudu, tefsirler yaptı (II)?

Emir sultanın gittikçe büyüyen şöhreti karşısında Mella Fenari, mella Yegân ve Aliyyi râmi gibi bir çök Alimler, imtihan kasdile bir çök müşkil ve garib meseleler teplayıb onun savmamasına vardılar, fakat hiç birini dilini kıpırdatmaya muvaffak olmadı. Emir sultan başını marakaba dan kaldırarak: "Bir kimsenin medresesi arş, heca: Rabbülalemin olursa onun ciheti ilmiyesinde anlamadığı yer kalır mı? Öyle bir adamla muhabese ve muaraza yapmak ayıbdır babam" dedi. Sonra onların kefalerindeki bütün suallere cevap verdi. Alimler elini şüb mahcub olarak geri döndüler (III)

Şehrin ulema ve fuzelası bir yere toplanıb "bu kadar kerametli bir evliyaı böyle ıssız yerlerde bırakmak değru değildir" dediler. Hacı dede namında gayet mahib bir evliya ^{bir} adam vardı ve ~~bu~~ yalnızca daima Emir sultanın varıb konuşurdu. "Benim Hisar içinde, Manastır mahallesinde burç üstünde bir evim var, bu azize bağışladım gelin davet edelim" dedi (IV) Kırk adam Emir sultanın önüne düğüb Manastır mahallesindeki eve götürdüler, hepsi de duasını ve himmetini aldılar, kırklardan aldular, sonra Emir sultan onlardan her birini bir vilâyete gönderib kendisine hâkime yaptı. Bunlardan üçü Emir sultanın kepicileri, Zakir heca, Nebi heca ve Hoc babası idi (V).

Emir sultanın evlenmesi

Emir sultan barsaya geldiği zaman, Yıldırım Bayazıt ⁵dirne tarafında harble meğguldu. Kızı Handî sultan Burada idi. Bu kız çök dindar idi. Bir gece rüyasında keynane güneş girdi. Bunu tabir ettirdi; "Sahibül neceb Sâdeddan, sahibül keramet ve velâyet bir kimsenin zevcesi olacaksın"

66

(I) Yahya, 86^a

(II) " " 79^a

(III) " " 78^a

(IV) Emir sultanın Manastır mahallesinde ilk oturduğu ev sonradan Manastır medresesi olmuştur (Şevki, 21^a).

(V) Şevki, 20^b-21^a

dediler. Birkaç gün sonra rüyasında peygamberi gördü; Muhammed : " Seni e-
 ağlam Mehmed Bahariye verdin, sakin carise karayı gelme " dedi; kiz uyanin
 ca sarayını sarıla dola buldu. İgi sevaçle deluydu, fakat rüyasını biri-
 sine söylemekten utandı. İkinci gece tekrar Muhammedi rüyasında gördü?
 Peygamberi: "Neye benin carise karayı geldin, bu shvali kimseye söylemedin;
 benim ummetinden isen ve kıyomet gününde benden şefaat dilersen ağlam
 Seyyid Mehmed Bahariye var" dedi. Kiz uyanınca düşündü : "Acaba onun da
 bu rüyadan haberi varmı?" . Ve Emir sultana bir daye gönderdi: "Var mıy-
 le bizi cariyelgine kahal ediyormu?". Emir sultan cevap vermedi. Tekrar
 bir daye gönderdi, Anis yine bir şey söylemedi; Uğlaşmâşında : "Hak tasla
 arz altında melâiklere nikâhını kaydırdı, bundan sonra kabul ettik"
 dedi. Daye Saraya geldi, hanımına bu müjdeyi verdi; bundan sonra handî sulta-
 na rüyasını etrafındakilere sordu. Bütün erkân toplandı; fakat kiz roma-
 eli beyler begine nişanlıydı, bundan dolayı kimsenin nikâhını kaye-
 mayı cesaret edemiyordu. Yalnız mevâlidin Aliyyi râmi adında Emir sulta-
 nın bir sadık muhibbi nikâhı kıydı. Fakat bazı müfâidler yıldırım Bayezit
 te (7) bu haberi -n-makûl ve nasakbal veyhile arz ettiler-; Kingia ~~...~~
 tabiatlı olan padişah Edirne'de Süleyman paşa adında bir vezirini bir
 sakdar asker ve kırk silâhçerle beraber, alana da vereni de bu işe kar-
 rıyanları da Edirne'ye için Saraya gönderdi. Bunlar birer girdiler(11)

Emir sultan bunların gelişini sarayda keşf etmişti. Handî su-
 ltan : "Bakın adamlar gönderdik bizi Edirne'ye âstiyer sizlere akubeti
 ilâhiye vaki alacak , bugün geliyerler " dedi. Askerler hücum edince hatan
 ana titremeğe başladı . Emir sultan : "Ne kerleyersençedi, şu kirben içide
 ki yay al bir ek çeker". Emir sultanın yanında daima kurulu bir yay bu-
 luardu(111). Emir sultan hatan ana ya " Gislensib öks et " dedi. Handî
 sultan : "Ben atomun korkuyormu" diye cevap verdi. Anis israr etti, Hatan
 ana pencereye gislendi; yay çekti; kırk yeşil ~~...~~ ek fırlatarak kırk si-
 lahçerü derhal öldürdü.

Arkadan Süleyman paşa geldi. Askere " Kial bulursunuz Edirne"
 diye emir verdi. Askerler yaylarını yığıp talar, fakat şletleri işlemiyer-
 du. Süleyman paşa etini ileri sürdü. Emir sultan kebdî kendine : "bir kere
 seyledin , kaydınca hamsa?" dedi. Edirne'te tavâbiinden Hamsa dede(1v)
 derler bir derviş vrdı. Besten k. markes seyhinin büntin gelen saraya

(1) Yahya , Yıldırım Beyazid yerine sultan Celâli yakıyor(77b).
 (11) Yahyaya göre Emir sultan evlenince Handî sultanın sarayına yerleş-
 mişti, onun Edirne'ye gelen adamlar saraya hücum ettier(77b).
 (111) Bu sarı yay muhtelif yerlerde kullanılmıştır; Ulu camii in-
 sanın bağlanacağı zaman emir sultan bir ek otarak mahallini tayin etti.
 (Mussamedin, 19b). "Emir sultan yaylak niyetine müteveccih olan Şeyhül
 islâm ile beraber giderken sultanı yeşil imaretin karayına gel-
 lince dardı. Yayı şeyhül islâm verdi; Şark tarafına atın ek nereye düşerse
 orası binin mezarın olsun" dedi. Şeyhül islâm yayı deldarab etti, okun
 inubet ettiği yere geldiler. Emir sultan " Okun buraya kadar gelmesi ker-
 ramet içidir" dedi. Çünkü ek üç defa atıldı ancak saraya yetiğebilirdi.
 Emir sultanın bu yayı göze niyetine daima kurulu dururdu, her nerseye
 giderse ona bir derviş müddine götürürdü(Yahya, 89b)
 (iv) Hamsa dede yerine ,Yahyada sarı sinan (77b)

vakıf oldu. Elindeki kazmayı atıp bursada Süleyman paşasına yüreğine v
vardı. Süleyman paşa attan düştü, "Yetişin bana kayıma" diye bağırды.
Emir sultan: "Sair rum erenlerini men ettik amma Edremitteki hamsayı
men'edemedik dedi. Süleyman paşayı götürdüler, çadıra varınca çatlayıp
helâk oldu(1).

Handi sultan serda : "Yayı neye siz atadınız ?" Emir sultan: "eğer ben atıyş olsaydım neali em-hi mülkati olardı dedi" dedi(11).

Bu vakayı Yıldırım'a haber verdiler; Gagab hükümdar : " yakında
Karamana sefer edeceğis, e zaman bir işlerini görürüs dedi ". bunun us-
rine Bursa kadısı melle fenari padişaha bir mektub yazdı .Bir çok men-
kabe kitâblarında nıkr edilen bu mektuba şerhiye kayd ediyeruz. Onda bu
kırk neferin ölümü başka şekilde izah ilanmaktadır:"

صورت مکتوب : ائمة من سليمان وائمة بسم الله الرحمن الرحيم انا بعد من اخصف العباد الى
حافظ البلاد السلطان ابن سلطان صفخر آل عثمان ابوالمجااهد بن ناصر السلام والمسلمين
سنة الله لولد هياتك وكنت اريدك ستاسة الى يوم الدين
عزير سلام شريف اريدك يا رشاء عالمنا بزم يونس محمد مظهر صلى الله عليه وسلم
حضرتك بنده مقدم حضرت عيسى عليه السلام اصحابك بنده امير بن خيري انطاكيا قومي
تغريب ايديوب قتل ايتدكولونده صرة بن خيري او هوجن كونه بنده رايته قتل ايديوب
سويشي سويشي اولونيه كلكولوي سالت حضرت هيريل عليه السلام وصحة اليه جمله
كولت ايديوب نه دنيا وه آهزت حال اولوي الصياز بالله في ذلك ايديوب بومر
ايچوه بزم وهي ياوشه عالم يناهده رها وقتناز بودرته دولتي كونه قتلته اسرائيل
كته آل بولده بن خيري كونه بزم اقلينه بوخجين آل بولده بولته قدم باصحه
بخارا وه عي ايديوب بلكله (بلكله ?) وييشي كته كوندروب بوخجين وصح اليه
كته كونه بيله ايديوب زه سعادت سره بيله تهاهرا و بلائنا زه سير اولر
سلطان صلى الله وسلم حضرتك ايله دكوره دكورش اولر كوز دنيا وه حضرتك بومر
دهني دنيا وه اوله دهم بو كوتلوكوز اوده كنه سلطان انبا و عليه وسلم حضرتك
كلام رايه كا انبا و سني اسرائيل مقوله سنده كده لينا نلور ننده هو صوصا بولر نسل
بولر اوله و دهني هم بن بولر و دكوره دكوره آقايك حضرت بولده كوره كنه وه
نقل اولر نلار زيراته دولته كونه صيحه واحده ايله يعني قرآت ان كانت اوصحة راه
فا انا هم هابرون ديم لويله قره نضر قولر كوز قيلم سرح ايديوب ايمان تهرايله باره
نماز لرين قيلوب دهن ايله دك سويجه كنه دهني بخارا اولنه اصحاب قره يولر
اوله معني بزم شهرين وه دهني اوله نينه امرجه يوقدر باقى فرمان سعادت لويان
عالمنا حضرتكولونيك . (3)

(1) Yıldırım Bey-zidin türbesi altında, şehitler ortasında bir kubbe var
dır, orada yatan bu Süleyman paşadır (Şevki, 27b)

(11) Yahya , 76-77; Şevki , 23-27

(3) Vefeyat , 9ab

Bu mektuba okuyunca Yıldırım Bayazıt ettiklerine pişman oldu ,Bursa'ya geldi,Emir sultanın ellerini öptü ve af diledi(1)(2)

Emir sultanın eglu --

Emir sultanın Handi sultanın iki kızı ve bir eglu oldu.Oğlanın adı Ali çelebi idi.Bir gün" Emareî sebavet ıshar edib Sele'ab ederken" Emir sultan karısına dedi ki : "ben dua edeyim, sen amin de ,Allah bu eglu'nun ruhunu alsın" . Handi sultan sebebini serda.Aziz : " Büyüknice ben padişah nesliyim diye çok kavga etse gerektir,şimdiden intikal eylediği hayırlıdır" dedi . Ve Ali çelebi derhal ruhunu teslim etti(3)

(1) Şevki,28a

(2) Şakayiki nusanıye,Emir sultanın evlenmesini kısa bir şekilde anlatıyor:"Bursada büyük bir muhabbet kazandı ve yıldırım Beyazıtın kızıyla de dest oldu ve hatta onunla evlendi"(Varak-21a)
Müverrih Âli ise şu şekilde yazıyor:"Yıldırım hanın Dahteri ferhunde ahteri bağı has tarafına müteveccihken şikâfı perdeyi arabada hasretü azisi görür,dayeyi devlet payesine hitab edib ruysa Fahri alem sallâlah ha ve sellem beni bunlara nikâh etmiştir.Şadünya ve shirette zevcin bu dur diye göstermiştir ve kendüye aşk asarı tarî elub bağı teteveccühdün avdeti ele gördü.Validi büşürkvarı Eflak kahasında bulunmakla gelince sâbr edemeyüb ertesi vekilini gönderdi.Ve şeyhi hidayet şiras marifeti serğ ile nikâh ettirdi.Seyyidi nasdar dahi tebeşüm edib Vakıa kıssası onlara da vaki elmağ gibi buyurdular.Bilmükâşefe salâm eddikleri eserü müridlerine şayurdular.Bile tehîr dahteri şahla bir yere geldiler."
(Kunhülakbar,C.V,S.112)

Nimetullah bu hadiseyle şu şekilde anlatıyor" padişah edirne tara fında hârude iken kızı Handi sultan bir gece şray divarlarına aşarak Emir sultanın hücreğini açib içeri girer,Aziz sorar: " Sen kimsin?".Kız cevap verir: " Padişahın kızıyım.Allahın emri ile beni cüriyeliğine kabu bul et"Emir sultan:"Biz burada padişah kızın elmağa gelmedik,var onun evinise ,ayıptır" Fakat Handi sultan gitmedi ısrar etti ve evlendiler.

Padişahın Kızın şöyle hakir ve zelil bir kimseye vardı diye haber açuradı.Padişah çavuşlarından adam göndererek ikisini de helâk etmeleri ni emr etti.Bunlar kaplıcaya varınca,Emir sultana haber verdiler;O aldır madı .Halk temâşyâ çıkmıştı .Gök yüzünden yeşil şaklar nazil elub halkın çoğunu helâk etti. .Bir kadın: " Benim eglancıklarım sadece gezmeye çıktılar size bir salıkadları yektur,onlara kıymayın" dedikde,Emir sultan: " onlar bizi temâşyâ çıkmışlar,Haktsala bir hal versinki alem aları temâşyâ eylesin".Kadının eglalları derhal kadid oldu.Çavuşlar eve g geldiler;Emir sultanın dervişleri : " sultanın sizi saklıyalım" dediler.Aziz aldırmadı ;içeri girdiler,Emir sultan elile bir işaret yaptı derhal hepsi kadid oldu;Bursada bunların yattığı yer kadidler diye meşhurdur"
(Nimetullah,108b-109a)

Baldır zede,Ali çelebinin ölüm sebebini başka türlü kayd etmiştir : "Timara binar binar fitnesinde hasretü emirshabı el mahdumu Âli cenabı halâ Emir ali adası demekle meşhur olan cezireye alub gidib anda bir kaç bin adam gem'ine cem elub rahnâ dimâğlarına sevdâyı ham mürür eylediği Emiril vacibül ekramın residei piğgâhı şuaru elanğın cenabı Rabbl bül izsete iltice ve veledinin mevti ni rice eyledikteBismrullahı talâ gem'i hayati tafsedei badı memat oldu.Cesedi pür nurları mevzii meşarâ dan burseye nakl elanub validi macidlerine asayışgâh alan mevside defn elundu(vefeyst;12a).

EMİR sultanın Yıldırım Beyazıtla alakası--

Emir sultan ile Yıldırım Beyazıt arasındaki münasebetlere dair iki üç menkıbe daha mevcuttur, bunları da kayd ediyorum:

Emir sultan Bursa'ya gelince, gök dere tarafında bir mağrada ibadet ve tasatta meşgul olmaya başladı. Yıldırım Beyazıt İstanbul'da idi; Edirne tarafına doğru sefer ediyordu. Kâfir askerleri İslâm askerine gelip geldi; Padişah kaçmaya başladı. O esnada yanında yeşil elbisedeli bir adam göründü: "Geriye dön, kazansaokunun" dedi. Kayb oldu. Bunun üzerine Yıldırım Beyazıt cesaret geldi, askerlerini topladı, düşmanı mağlub etti; pek çok ganimet aldı. Bursa'ya gelince "Şu şekilde bir adamı kim bulursa ona senecak vereceğim" diye münâdiler saldı.

Bir edanca doğdan geçerken bir mağra yanında Emir sultanı gördü. Tam aranan adama benzeyordu; Padişaha haber verdi. Yıldırım Beyazıt emsali buldu getirtti. Bütün ganimetleri ona vermek istedi. Emir sultan: "Dünya mala bise lâsım değildir, bunlar sizin olsun, emsi bizi ettirin, adı sizin sevabı bizim olsun" dedi. Bu ganimetlerin parasıyla Ulu emsi inşa edildi. Caminin bulunduğu yer şehir kenarı ve ermenlik imi ş. Emir sultan emsile temel yerini gösterdi. (1).

Buna benzer diğer bir menkıbe de Yedigözü çemsi de maksuyettir: Molla Fenarinin Emir sultan hakkında yazdığı mektub beyazıtta Engürüs seferinde vasil olur; Harb müskilata uğrıyarak mahesere alınan kal'anın fethi bir türlü müyesser olamaz, asker sıkılır. O sırada bir sat padişaha kale kapısını açarak gayib olur, her ne kadar aranılırsa da bulunamaz. Fethiden sonra Bursa'ya dönünce ayan ve çarşakörçü çıkarlar, Emir sultan da beraber aldığı halde mansafferiyyetini tebrik ederler. Yıldırım birden görür ki kale kapısını açan sat emir sultandır; evakit demedinin mertebeli kemalini mesulur(2).

Başka bir menkıbe: Timur Yıldırım Beyazıt elçileri ile bir çok mümtalebat yazılı bir mektub gönderdi; Yıldırım Beyazıt buna müdhiş surette biddetlendi; elçilerin katli için ferman verdi; fakat demedi Emir sultan ve zamanın alemeları, vüsere ve kübere bil ittifak elçileri koptarib siyasete mani oldular(3).

Başka bir menkıbe: Yıldırım Beyazıt Ulu emsi yaptırdı. Bunun bir tarafında bir kadının evi vardı. Kıymetinin iki üç misli para verdikleri halde "İçinde büyüdüğüm evim, bırakıp gidemem" diye ısrar etti. İki padişaha söylediler: e de süs geçiremedi. Nihayet Yıldırım Emir sultana mürcuat etti. Kadın, Amisi de dinlemedi. Emir sultan "Fakat pişman olacaksın" dedi. Acaba e gece ruyasında kayıbet keptüğünü gördü; herkes kaçuyordu. Harla yuhallı bir adamın kabalıktan bazılarını ayırıp cennete yolla-

(1) Nispetullah, 1088

(2) Yedigözü çemsi, S.6

(3) Künhül Ahbar, C.V; S.84

yardı. O da gitti yalvardı .Bu adam peygamberdi." Sen Rum sultanı bayezit hanın emri yapmasına engel oluyorsun, oğlum seyid buharinin de süsünü dinlemedin, benden daha ne şefaat istersin?" dedi. Kadın uyandı evinin ışık ve güzel kokularla dolu buldu. Hemen Emir sultana gitti: evini terk edeceğini söyledi(1).

Emir sultan, yıldırım Bayezit'in ahlakını düzeltir--

Saferler kazanan yıldırım Şirb prensesiyle evlendikten sonra veziri Ali paşanın da teşvikile sefahatlara başladı. Bu kötü bir misal oldu kadılar irtişaya başladılar. Emir sultan Bayezite nedmet ve istiğfar ettirdi. O da işlediği günahların affı için Bursa'da iki cami yaptırdı(2)

Hoca Sadeddin, Yıldırımın nedmet ve istiğfarını şu şekilde anlatıyor: Yıldırım Bayezit ulu emri yaptırdıktan sonra bir gün Emir sultanla beraber erayı gezerken, binayı nasıl bulduuna sordu; Emir sultan: " Cami pek güzel, lakin bir kusuru var, e da yapılsa arzuanıza muvafık olurdu" dedi. Yıldırım sordu: " Bu kusur nedir?". Emir sultan: " Dört tarafında dört meyhane yapılsaydı belki sizin ve havassı meclisinizin sık sık gelmesine sebep olurdu" diye cevap verdi. Yıldırım bu söz nasihatı hüsnü telekki ederek ahlakına düzeltti. Sadettin bu menkibenin neşride Hamidi aksarayiye atf olduğunu ilave etmektedir. (3)

Emir sultan Yıldırım Bayezite kılıç kuşatır--

" Selâtinî esmaniye el Hazrete (Emir sultan) müsid itikat üzere elub peyvesteyi istimedâ eylerlerdi. Ve yedi şeriflerinden talâk kuda seyf edüb esferi hümayunlarına gidîlerdi"(4).

" Bayezit, devlette rütbei ulıyayı sultanatı hâiz olduğı gibi, Emir sultan da en büyük makamı ihraz etmiş idi; ancak halifesi Padişaha sultanı rum unvanını şah etmesine müsaade etmesiyle Emir sultan her muharebeye gittikçe padişaha kılına kuşatmak imtiyazına hâizdi. Bu merasim e zamanı kadar yektü(5), bundan sonra saray merasimine girdi" (6).

Emir sultanın Bursa'yı Timur istilasından kurtarışı--

Bu menkibe ilk defa Şakoyıki numaniyede zikr edilmiştir: Timur Bursa'yı istila edince askerleri emirleri şehir yaptılar, şehri yağma ettler ve yengine verdiler; halk dehşete düştü. Emir sultandan meded dilediler. Azis: "Timur ordusuna gidin, orada eski elbiseler giymiş şu

(1) Şevki, 42b-45a

(2) Hammer tercümesi, C.I, Sa. 227

(3) Tasüttevârih, C:I, Sa. 146

(4) "" "" C.II, Sa:427

(5) Bir evliyanın padişaha kılına kuşatmak an'anesi türklerde çok eskidir. Ek. :Orhan paik Gökay, Dede kerkat, S.XVIII; F.V. haslak, bektâşilk tetkikleri, Müteroimi Ragıb Halûsi, S.121

(6) Hammer tercümesi, C.V, S.278

Şekilde bir nalbant (7) vardır. ona bidden selâm ve artık buradan gitmelerini söyleyin" dedi. Gittiler tarîf edilen adamı bildüler, Emir sultanın dediklerini anlattılar. Nalbant: "Baş Hatûne yarın kâhkar gideris" dedi. Hakikatan ertesi günü Timur askerleri ile beraber isticafen Burasadan çekildi(8).

Hoca sadettin, Timur istilâsı esnasında Emir sultan ile de münasebeti olan bir vaka kayd eder: Timur her tarafa skınca saldı; (evvelce ve fat eden oğlu) Mirza Cihangirin oğlu Mirza Mehmedî Bursa garetine, serayın hazinelerine sâtt etmeğe gönderdi. Emir Süleyman bunun gelişinden haber aldı, kıymetli eşyalar ile beraber Rum eli yakasına geçti. Mirza mehmedin idaresinde 30 bin kadar silâhi vardı, Burşayı yağma ettiler, yaktılar, medrese ve mescidleri ahır yaptılar. Timur, Amersandan Emir geyh Nureddini İznik tarafına yâsmaya göndermişti. Bu saat sonra Burşaya geldi. Halka müddiç işkenceler yaptı, beldehin egrafını habs ederek sıkı tasvirlerle envari türlü teklifatta bulundu, hatte-Katbu deirei vilâyet ve nihveri kürrei hidâyet seyid bekayaya mukarribanı Bari-Baereti Seyid Mehmed kaberi ile Şemseddin Fenari ve Şeyh Mehmed Cemriyi yakalayıp kayd band ile Emir geyh Nureddine getirdiler. O, bunlardan din nuru görünecek kendir bağlarını çözüp, Kutshyaya, Emir Timurun yanına gönderdi. Timur asileri iyi kargıladı; içlerinden Seyh Mehmed Cemriye kendisine refket etmesini teklif etti. Emir sultan ile Şemseddin Fenariyi gelib gelmemekte serbest bıraktı, onlar Burşaya döndüler(9).

Emir Sultana'nın Sultan Murad ile alakası-

Emir sultanın kerametlerini ondan kapıcasından dinliyen Yahya, Şemseddin Buhari ile Sultan murad arasındaki münasebetini gösteren bazı menkabeler kayd etmiştir:

Emir sultan memleketin padişahını seğer ve ona himmet der-

Sultan Çelebi Sünce iki oğlu kaldı: Sultan Murad, Sultan Mustafa. Birincisi İznikde bulunuyordu, ikincisi Edirne'de tahta oturuydu(4) Sultan Mustafa hazine ve askerini toplayıp Mihaliç yakınına geldi. Maksudı Sultan Muradı yakalamaktır. Sultan Murad hemen Emir Sultana gelib elini öperek derdini anlattı. Emir sultan dedi ki: "Baban, ceddin resulî ekreşşu Romun saltanatı verilmesini bize tefviz etmiştir. Biz kime verirsek padişah o olacaktır. Öyle ise biz kime verdik." Sultan Murad: "Ne kime -

(7) Diğer menbelerde nalbant yerine eskioi yazılıdır; Evliya Çelebi, "Eski koca"nın bir kutsal alâkâsı olduğunu ilave ediyor. C. II, 98. 48

(8) Şekyyıkı nusmaniye terâhmesi, 8. 76

(9) Tacüttevarih, C. I, 8. 188-9

(4) Yahyanın Sultan Çelebi dediği yıldırım Beyazıt ise, onun baş oğlu varâsı: Süleyman, Musa, Mehmed İsa, Mustafa. Musa yıldırımla beraber timura karşı düşmüştü. Mustafa muharebe esnasında kaybolmuştu. Sonradan düşünce Mustafa bu kaybolan Mustafa olduğundan ileri sürerek bir takım hareketler yapmıştı. Sultan Murad ise yıldırımın değil, Mehmed I. oğludur. Eğer Yahya, Sultan Çelebi ile Mehmed I. kâşid ediyorlarsa onun Mustafa değil, bir oğlu yoktur. Bununla beraber bulunan Mustafa, düşünce Mustafa olacaktır. Sultan Murad da Mehmed I. in oğlu olacaktır.

Emir Sultânın zamanının büyük şeyh ve âlimleri ile münasebatı-

Yukarıda Şemseddin Fenârînin Emir sultân hakkında yalvarım Bay-sıtı yazdığı bir mektubu kayd etmiştik. Bu vesika onun Emir sultân hakkında nekadar büyük bir hürmet beslediğini açıkça göstermektedir. Emir sultân ne takdir ettiği mesele bir fenerden dolayı, onu tarafından Fenârî diye lâkablandırıldığı hakkında bir rivayet vardır(1).

Tag köprü sâde, Emir sultân, Şemseddin Fenâriden, şeyh Sadreddini Konovînin Miftah el gayb'ını okuduğuna, Emir sultânın el yazması ile bu kitabın el yazması ile bir nushasını gördüğünü ve kenarında Molla Fenârî tarafından bir icazetname yazılı bulunduğunu kayd ediyor(2).

R. Hocâ sadeddin, şeyh Seyid Aliyyi Hemedani ile Emir sultânın mülâkâtından bahsetmektedir: "1400 velîi kâmil suhbetine vasıl olmuş ve üç kere tamâm rubu meskûnu seyredüb 99 dokuz mürgidi mükemmelden irşadı tekâmil icazetine ermiş iken hazreti Emir seyid Buhari suhbetinin hav-sı Fessa yı zemirlerine sarı olub Bursada emîi kebir bina olunduguvaktta o iki seyidi sûtude sıfat beyninde mülâkât ve suhbeti pür berakât müyesser oldu ve sıdırmak için emîi mezbur binasında olan mezdurlar ile üç gün mezdûri ve def'i ihtiyacı saruri etmişlerdir"(3).

Kayseriye'li Hamideddin ve Emir sultân-

Yalvarım Bay-sıt Bursada emîikebiri yaptırdıktan sonra ilk cumâ namâzının Emir sultân tarafından kaldırılmasını ten'ib etmişti. Halbuki Emir Sultân bir gün ekmekci Hocanın (Hamideddinin) kasline mücezir bulunduğuna cihetle Padışaha "Gavsı âzam bu şehirde iken bu hizmet bize münasib değildir" diyerek imamet ve hitabeti Ebu hâmid Hamideddine ihâlât etti(4).

Hacı bayramı Veli ve Emir sultân-

Yahya, Hacı Bayramı Veli'nin ehlibasından şu menkıbeyi rivayet ediyor Bir kere Hacı Bayramı Veli ile Emir sultânın elini bomeğe gittiğim. Hatun ananın seray evlusuna girince neccarlar sakafı tamir ederleken birdâbâr sultân uçub havâde dura kaldı ve yere inmedi. Hacı Bayram dedi ki "Bu esne de izhrı kerâmetine sebep yaktı; kováslar düşse ne lâzım gelirdi". İçeri girince Emir sultânın elini öptük. Dediki: "Bâtem, ol sultânın ineceği yerde oğlançıklar oynıyorlardı onlara zarar olmasın diye havâde durdurdum"(5)

66

(1) Tahîr bey, bu kaydı güldeste-i rıyası irfan'ın yazmış bir nushanın kenarında gördüğünü kayd ediyor (Osmanlı müellifleri, C. I, S. 391).

(2) Sakayıkı numaniye, 21a; Şemseddin Fenârî'nin babası mevîlânâ Hemza, Sadreddini Konovî'nin tilmizlerindendi; onun Miftah el gayb'ını kendinden okuduktan sonra oğla Şemseddin Fenârî'ye okutmuştur (Sakayıkı numaniye, terâhümî, S. 49).

(3) Taçü'ttevarih, C. II, S. 188-9

(4) Abdülhakî, Melâmîlik ve melâmîler, S. 33

(5) Yahya, 78b

Emir Sultan ölme üzere iken dostları "Seni kim yusun?" diye sordular. "Otuz yıl ikinci namazı sünnet olan biri" dedi. Her kes böyle birini araştırıyordu. Nihayet hastalığını duyan Hacı bayramı Veli Ankaradan çık

geldi ve "Ben otuz yıl ikinci namazın sünnetini kaçırmadım" dedi.

ve Emir Sultanı o yıkadı, namazını o kıldı. Su koyan mücavir fikardan Seyid Ahmed Horasanî idi (1).

Hacı Bektaş ile Emir sultanın görüştüğüne dair bir menkıbe vardır. Emir sultan savma anda marakebada iken "Ehli Allahdan Hacı bektaş Veli çık gelib tenhaca bulugub mübarek ellerini öpüb bir mikdar müsehabet ettikten sonra dediki; Sultanım ben sizi gök yüzünde evliyaullah nasibleri kismet olunduğu mahalde görmedim, seli nedir?" Emir sultan: "Rıcale nasibleribi kismet eden kassamı gördün mü?" Hacı bektaş Veli "Yok sultanım kassamı görmedim, zira mübarek yüzü tahta hicabda mestur idi". Emir sultan: "beri kassamın ellerini gördün mü?" Hacı bektaş: "Sultanım o hafi değildi, gördüm. Emir sultan sağ elini gösteri verince Hacı bektaş bunları tanıdı ve öptü: "Sultanım gördüğüm el bu idi." dedi (2).

Bu menkıbenin sonredan uydurulduğunu söylemeğe hacet yoktur (3).

Emir sultan ve Emir Nata'

Bagdatda mütevellit Seyid Nata' Şeyhi azam Emiri buhariden teslim görüldü ve refakatında Bayezidin sarayına gitmiş idi. Emir bu padişahın hemşiresi ile (4) izdivac ederken tilmizi de İshak paşanın kızı ile tezevvüc etti. İshak paşa-eniştesi için Bursada bir wami ve tekke yaptırmış olan -Bayezide (4) imtisalen damadı için bir cami ve bir tekke yaptırdı. tekkenin derwişleri bilahare Ebu İshak namile tesmiye edilmişlerdir. Ta tarlar Timur zamanında Asyayı tahrib ettikleri vakit Seyit Nata' üstadı olan Fenari ile beraber esir edilmiş ve onunla beraber serbest bırakılmıştı (5).

(1) Senayi, 102-103

(2) Hüsameddin, 13b

(3) Buna benzer bir menkıbe Yunus emre ile Hacı bektaş arasında geçmektedir: Hacı bektaşın daveti üzerine bütün Ram erenleri onun nezidine geldikleri hâlde Yunus Emre icabet etmedi. Bunun üzerine Hacı Bektaş Sarı İsmail isimdeki dervişini gönderdi ve gelmemesinin hikmetini sordu. Yunus Emre perde arkasında bir elin kendisine nasib verdiğini, hazır bulunduğu o erenler bezminde Hacı bektaş adında hiç kimse görmediğini söyledi. Hacı bektaş Veli elin bir işaretini olup olmadığını sorulduğunda (Ayağında yeşil bir ben) gördüğünü söyledi. O vakit Hacı bektaş elini uzattı. Ayağındaki yeşil beni hayretle gören Yunus Emre kendisine evvelce el veren müridi karşısında bulunduğunu anlayınca üç kere "Taptuk padişahım" dedi (İlk müteasavvıflar, 288-290).

(4) Hammer burada Emir sultanı Bayezidin eniştesi olarak gösteriyor; haluki C. II, Sa. 155, 170 de onu damadı olarak kabul etmektedir, doğrusu da budur.

(5) Hammer tercümesi C. II, Sa. 255; Hammerin verdiği bu malumat tahkik edilmek icab eder. Seyid Nata' dervişlerine Ebu İshak tesmiye edilmesi, Seyid nata'nın kayın pederi İshak paşaya izafetle vukua gelmemiştir. Ana dilindeki İshakiler veya Ebu İshak derwişleri Meşhur Abu İshak Kazeruni'nin kurduğu tarikata mensubdurlara ve bu tarikat Anadoluya ön dârgüncü asrın sonunda girmiş olarak kabul ediliyor. Seyid nata' da Kazeruni hâli felirinden biri olmalıdır. Bu hususta bak: Fuad Köprülü, Abu İshak Kazeruni und die İshaki-Derwische'in in Anatolien, Der Islam, XIX, 1930-1931.

Emir sultanın 31. bölümü -

H. 833 senesinde Bursa'da büyük bir taun zuhur etti, ayan ve egrifdan bir çok kimse, Molla Fenari ve Emir sultan da bu sebe 31. bölüm(1). Emir sultanın 31. bölümü hakkında büyük bir menkıbe/teğekkül etmemiştir; bunun sebebi onun velilik mahiyetinde aramak isandır. Emir sultan daha çocukluğunda Allah'ın bahş ettiği bir manevî iktidara sahibdi, dünyanın hiç bir kuvveti bunun karşısında mukavemet edemedi; o ancak tanrıdan veya peygamberden gelecek bir felâketle mütarib olabiliirdi. Menkıbeciler Emir sultanın 31. bölümü 31. bölümü rahik sahnelerle süslemeye lüzum görmediler; çünkü onun ruhu kayımete kadar 31. bölümü olacakdı.

Emir sultan 31. bölümü yalnız Medinede kalıp orada gümüşlemediğine tesârif ediyor; "Dervişleri ile beraber kâncamlice, kah kızılcık taraflarında, dağ eteklerinde gezmek adeti idi. Bir gün Ak-geçen bağına vardılar; etraf ormandı, bir palamut ağacının dibinde ikinci namazını kıldılar. Dua tamam olunca, Emir sultan 31. bölümü. Dervişleri : "Sultanım size ne oldu? dediler, siz 31. bölümü bize gelmek haramdır, beraber 31. bölümü. Birlikde yağ 31. bölümü. Sonra Emir sultan 31. bölümü. Babam, gelen gidecektir, 31. bölümü herkes tedecek. Bu namazda kendisine daima görünen üç kandilden ikisi sönmüştü. Ben medineyi mânevverede kalmak 31. bölümü. İsterdim. Bu işsiz yer nasib imiş dedi. O gece ruyasında Hz. retî Aliyi gördü. Hz. retî Ali : Allahın edabına riayet et Emir, bir zaman olacak, türbenin yanında nice altınlar verip birmezar yerini alamayacaklar diye teselli verdi (2).

Emir sultanın son günleri yaklaştığı 31. bölümü olunsuğu; bu haber etrafa yayıldı. Balıkesirde, İnhaliada, Aydıncıkda, Geliboluda; Aydın; Saruhan sancılarında, Karasın varıncaya kadar 31. bölümü halifeleri vardı, hepî goldiler. 31. bölümü Rum erenleri ve riveli gayb hazırdılar. Emir sultanın ellerini 31. bölümü Emir sultan, 31. bölümü hakkında bir çok nasihatlar söyledi hadîsler ve ayetler zikir ettikten sonra : "Zahirimizi alialere verdik, hilafet edib, avamı nasla 31. bölümü mantelit olub nasihat eyleyib halkı dalaletten hidayet ve sahsiyetten ibadetle dalalet ve irşad eyleyib insâf dnyaya ile me rur olcağıb, vefatımız 31. bölümü iki derviş verdik, Manyas diyarındadırlar" dedi. Bunlar İsa dede ile Hacı Mustafa dede idi (3). Sakir Ali, Ece baba, Hoca nebiye 31. bölümü dahi yanından aye rilmamalarını söyledi. (4).

Emir sultanın diğer menkıbeleri-

Emir sultan, yalnız din yoluna gösteren bir mürid, bir imam değil, aynı zamanda mahitli 31. bölümü tekîllerde tezâhur eden bir manevî iktidara da sahibdir. Emirler ve menkıbe kitablari bilhassa bunlardan bahs ederler; onun halk arasındaki 31. bölümü de temin eden budur. Ahmed paşa, Emir Sultana hakkında yazdığı medhiyede :

31. bölümü kerametle doludur Arab-u Adem

diyerek buna 31. bölümü ediyor.

Yukarılarda Emir sultanın menkıbevi hayat ve şahsiyetinden bahs ederken onun bir çok kerametlerini kayd etmişdim. Kalanlarını da burada göstereceğim. Bu menkıbelerde onun kaybı kegf ettiği, tabiat üzerinde 31. bölümü olduğu bereket ve gıfa vericiliği gösterilmek istenmiştir. Bunlarda aynı zamanda onun şahsihususiyetlerini gösteren bazı noktalar da göze çarpar.

1- Burada 31. bölümü üç adam birlegerek dedilerki: "Emir sultanın kerametleri ile 31. bölümü doldu. Biz de 31. bölümüden bir gey tutalım, bakalım bilecekmi? Biri : "Ben bal ile kaymak istiporum". İkincisi : "Ben nefsimin cebunuyum diz meğim pür havadır, bana bir hayır dua eylesin". Üçüncü : "Benim hiç kim zım, oğlum olmas, dua etsin de evladım olsun" dedi, gittiler. Emir sultanın ellerini 31. bölümü. Aziz : "Oturun babam dedi. Birincisi için bir dervişine "buna bal kaymak getir"; Stekine "sana bir hayır dua edeceğim havadan ferah 31. bölümü dedik. Üçüncüsüne iki masha yazıb verdi. "Birini hatununa biri 31. bölümü"

(1) Tacü'ttevarih, C. II, Sa. 345 Negriden naklen

(2) Şevki 72b-74b

(3) Yahya, vark 95-98; burada zikir olunan iki adamsın birisi yahyanın dedesi ikincisi babasıdır. O, kendisini Emir sultana daha yakın göstermek için bunları uydurmuşdur. Emir Sultana halifeleri hakkında bak: S. 194 orfasi

(4) Şevki 78a

ni kendine sakla , çocuğunuz olacak" dedi .Hakikaten adamın üç oğlu dört kızı doğdu.Hepsi selih ve salih oldular.Hatta oğullarından birisi Şamda kadilak yaptı (8).

2-Yahya anlatıyor:"Bizim zamanımızda bir hanende denişmend vardı." bu kabiliyeti kimseden alden?"dedik .8 Üstadım Emir Sultandır dedi,babam Turak la tarafında imam idi,dervişleri ile beraber onu ziyarete giderdi,Emir sultan bir gün ona bakıb "Bir şey okuyun" dedi.Babamı- sadayı davud ile öyle bir hanendelik etmiş ki hazurun kına girmiş olub bihud olmuşlar; bunda dolayı babamın bütün oğlu kızı hanende oldular(8).

3-Zamanın iki feridi müsteza Emir sultanın menakıblarına duyarak "Bakalım bişer akrenmadır?" diye yanına gittiler.Akşam namazı idi. Buhari mollalardan birine imamet teklif etti,bu zat mihraba geçti,fakat dilini kamil dezmeye muvaffak olmadı; ikincisi de öyle .0 gün bir çbana-Emir sultana bariat etmişti.Buhari onu öne geçirdi.Çoban mükemmel surette bir kuran okudu ve namaz kıldardı.Bu iki molla Emir sultanın önünde diz çöktüler.Buhari dediki : "Bir adamın muallimi Allah ve dershanesi cennet olursa 0 adam bir suretine girebilir",mollalar baktılar Emir sultan bir pir suretine girmiş "İsterse bir zenci Arab suretine girebilir",Baktılar,Arab suretine girmiş.İsterse güzel bir delikanlı suretine girebilirve derhel bir genç suretine girdi;Sonra aslına rucu etti.Mollalar Emir sultanın ellerini öptüler ve ilalebed nutka kadir olamayab döndü gittiler(3).

4-Emir sultan,bag ağrısından anadan doğma sarıllılara kadar şifeli nusxalar yazar,nefesler edirdi.Bunlar artık bütün hayatlarıncada derd çekmezlerdi,hatta sülaleleri inkıraz buluncsya kadar bu muafiyet devam ederdi(4).

5- Ethemî dervişlerinden ikisi Emir sultan ile beraber Burasaya gelmişlerdi;Buğların âdeti günlerini savmala gecelerini ibadetle geçirmektir.Bir hizmetkarları vardı,haftada bir gün deryuze eder,,onunla geçinirlerdi.Bu derviş bir gün Emir sultana geldi,elini öptü.BuhariEdhemi dervişlerini nişanhalini sordu ve bir akça vererek "Babam azizlere bizden dua ettik,bundan sonra hayatta buldukçe bununla iktifa etsinler, başklarına muhteg olmasınlar" dedi.Hizmetkar derviş geri geldi .Akçayı bir kenara koydular her akşam onunla kuru öçüm alır iftar ederlerdi.Ertesi gün akça yerinde bulunurdu(5).

6- Emir sultanın dervişlerinden Hacı İsa dede pek çok hacca gider ve her defasında namütenahi hayrat ve sadaka sarfedirdi. Bir gün ona ne kadar masraf ettiğini sordular.8Emir sultanın elini öpüb kabeye gimeğe destur istediim,o bana iki akça verdi,nice yıllardır o akçadan hercederim, hals bitmedi dedi(6).

76 Bir şeyhülislam Burasaya gelib Emir sultan ile musahahebetçikden sonra bir icazet alarak camii kebird,e vâze bağladı .Bir gün Emir sultan, dervişlerinden birini bir iş için çergâza göndermişti.Bu derviş geri dönerken "İdeyim,Şeyhülislam hazretlerinin vakında bulunub duasını alayım" diyerek camigirdi.Fakat oturur oturmaz camii harekete gelib bir zelzele başladı.Bir çok kimseler dışarı çıktılar;sokakda hiç bir kamildama yoktu.Şeyhülislama haber verdiler,o murekebaya vardı ve "meclisimizde sultanısa sâdet hazretlerinin bir hizmetkari var,kim ise kerem eyleyüb dışarı çıksın yoksa bizi bütün helâk eder" dedi.Derviş dışarı çıktı camii sekin oldu, geldi,Emir sultana selam verdi,Aziz mukabele etmedi.Derviş çok korktu,dayıldı,kendine gelince af diledi. O zaman Emir sultan "Babam dünyevi ve uhrevi ne hacetin vuku bulmedi ki başkasından istimdet ediyorsun,bir küll mevlasında envai türlü nimetlere müsteğrek iken ahirlerden teled etmek hem ayıbdır hem zünübü zımdır" dedi(7).

(1) Şevki, 62a

(2) Yahya, 92a

(3) Nîmetullah, IIIa

(4) Yahya, 91b

(5) Şevki, 101-102a; bu tükenmiyen bir akçadan Burasalı hoca Kasım da zengin oldu.Şak:

(6) Yahya, 88ab

(7) Şevki, 70a-71b

8- Emir sultanına Pîri hoca namında bir dervişi vardı. Muallim idi. Çarğılarda çocukları okuturdu. Bir gün konuşurlarken halk ona sordu: "Emir sultan kimyaya malikdir diyorlar doğrumu?" Muallim bu şübhecilere kızdı, onlara geyhinin bütün kerametlerini anlattı, herkes pişman oldu. Bir öğle namazı için abdest alırlarken Pîri hoca Emir sultana: "Halk kimyaya varma diye soruyor" dedi. Buhari ona anlattı: "İki türlü kimyaya vardır. Birisi bekıra bazı ecza karıştırarak altın yapmaktır. Diğer evliyelerin nefesi ile olur. Yani neye altın dese altın kesilir" ve çömedeki tahtadan bardağa su doldurdu, nefes etti, kırmızı altın oldu; bütün dervişler bunu gördüler sonra yine "Su ol" dedi, su oldu. (1).

9- Diyarı Hamidde Hacı kare ağac deneni meşhur bir vardır. Üstü yüce bir dağ, ağacı büyük bir sahradır. Ekseri mahalli taslik ve beyabandır. Emir sultan ve dervişleri Şamdan dönerlerken, şahlerinde giden kandile tabii olarak, bu muntakadaki dağlardan geçiyorlardı. Namaz vakti geldi, civarda su yoktu. Buhari büyük bir kayaya asasını vurdu, derhal değirmen yürütür bir su akmağa başladı. Orda ağaçtan bir şig yaparak kebab yediler. Emir sultan o şigi yere sepleyince orada büyük bir çınar ağacı bitti. Yolda giderken o sular birikti, geçilmez bir göl yaptı. Emir sultan asasını vurdu, derhal kayboldu. Şahminen üç minare boyu aşağıdan çıktı, sahrada akmağa başladı. Çöçorak yerleri sulara gark etti. Oraların bütün insanları bundan dolayı deime Emir sultana dua ederler (2).

10- Emir sultan mezarının yerini meşhur okunu attırarak tayin etmişti. Oraya bir soffa beşlediler, her gün dervişler gelip hizmet ederlerdi. Bir gün ona "abdest almak için bir su olsa" dediler. Orada bir koz ağacı vardı, Aziz asası ile vurdu, su aktı. Burya kozlu pınar veya ko pınarı yahud Ase suyu adı verilir (3).

11- Hacı Mustafa namında birisi vîrk adamla beraber hacca gidiyorlardı. Bunların içinde Hacı İbrahim ve haca Halik iki kardeş vardı, hacı Halil yolda şiddetle hastalandı, bir köyde kaldılar. Orda yaklaşmak üzere idi. Kaşileden biri "Sabuk bir hâlvet yerde Emir sultanı çağırıp zarlık eyle, gurbette dua makbuldür" dedi. Hacı İbrahim, böyle yaptı, kardeşi canlandı ve yirmi sene daha emir sürdü (4).

12- Gayvan su bağı derler bir yiğit söyleyor: Bir gün bir hisarı feth ettik, asker girdiği zaman bir idiham oldu, ben kaleye tırmandım, acele ile bir küçük taş tuttum, fakat üstündekine erişemedim. Üstün kenarında idim, yere düşsem parça parça olacaktım. "Emir sultan bana medet kıl" dedim. O anda yukarı burçtan bir serdax soğanı yavaş dokundu. Bakdık, yeşil giymiş Emir sultan orada; bana "Şu suya yapış" dedi, tuttum ve kurtuldum; elini açıp derken kayboldu (5).

13- Mezara Kareside olan Şari Şinan her yıl Emir sultanı ziyarete gelirdi. Çikaye eder: Bir gün gine onun meclisinde idim; beni bir uyku basdı, geyhim "Var gurede biraz uyu" dedi. Utandım. Az sonra tekrar etti: "Senime muhalefet etme". Uyudum, korkung bir düş gördüm. Şahradım; Emir sultanın elinde bir yeşil kalkan vardı. Bana "-en uyu" dedi. Daha korkung bir ruya görerek tekrar uyandım; içinde iki yeşil ok duruyordu. Sordum: "Sultanım bir gördüm elinizde bir kalkan tutuyordunuz, şadi de oklar vardı, bunlara nedir?" Cevab verdi: "Tatar vilayetinde bir muhibbimiz vardı, bize müteveccih oldu, seni meclisimizde yatır görünce prişan hatırlar olub helak etmeğe kış eyledi; bir ok attı, ben hemen kudret kalkanı karga tuttum. Tekrar attı, yine def ettim. Sonra bildiki meclis sahibinin iznilie yatmış, Allahın dua etti, bizimle bir kaç kelime söyleşti. Şariş oldu (6).

(1) Şevki 70a-71b

(2) Hüsameddin 7a

(3) Şevki, 76b; Evliya çelebi de Burçada ziyaretgahı aynı asadan bahs ederken bu menkıbeyi zikr etmektedir: Şehrin haricinde ve canibi çarğısında yarım saatlik bir mesafede Kağıç dağının eteğinde kestanelik ormanının içinde bir aynilhayat katilib ceryan eder. Hazreti Emir bu cayı ferah efsaşa varib teccidi vuzu şured edindikde mübarek desti geriflerindeki asayı zeminde dürtme, oradan bir aynı safı seri olmağa bağlanıştiki gayetle hoş güvardır. İşte asa suyu denilmesinin sebebi budur. İçinde Emir sultanın mabedhane sofası vardır. (C. II, Sn. 29). Bu menkıbe baldır zade de vardır (1a) Aynı eğerde buna benzer diğer bir keramet kayd olunmuştur: Bir gün dervişler Emir sultandan bir keramet istediler Aziz asasını yere koştı, oradan temiz, tatlı bir su çıktı. Bunu Buharinin cami ve hamamına akıtlar, yolda bir kaç yerde çeşme ve küp yaptılar (Ve feyat, 10b).

14- Emir sultanın bir halifesi vardı. Bir gün, Bahari gazanın savobasını söyleyince o da "Ben de kafirlerle mücadele ediyim" diyerek izin istedi. Aziz: "Bir kere gazaya, ikincisine izin yoktur" dedi. Harba gittiler çok mal ve ganimet aldılar, esir getirdiler. Bir kaç gün donre arkadaşları Veli halifeye "Senin kodemin mübarek imiş, gel şu tarafa da bir sefer edelim" dediler. O ise "Emir sultanın izni yok" dedi. "Bukadar kazancımız onun hizmetindedir, şeyhini seversen bir kere daha gazaya edelim" dediler. bir çok ısrarlarından sonra Veli halifeyi kandırdılar. Fakat bu sefer kafirler onları esir etti. Yedi sene gurbette kaldılar. Bir gün Veli halife aklı olarak Emir sultanı imdadına çağırdı. Onun mübarek eli yedi beyza gibi zahir oldu. Veli halifeye yapacağı sıkıca çekti; Veli halifenin aklı zail oldu, uymayınca kendisini Marsada buldu(1).

Emir sultanın manevî iktidarı öldükten sonra da mesiriyetini gayb etmez-

Nimetullah diyor ki: "Her kutbu alem ki bu darı faniden bisat devği rib ol meskeni bakiye rahlet eyl diklerinde tasarrufları müket olgus tur. Amma sultanül evliya hazretlerinin (Emir sultan) tasarrufu ki ile yevmül kıyam caridir, müketü değildir. Mesleğine mensub olub ruheniyeti mnevveresine derununu tevcih eyleyen selikleri hayati unsuriyesindeki gibi tasarruf ve iradî gibi müeyyirad eylediğini efardı ol besirden nice kimeşer defaatla müşahade veylemişlerdir(2).

Şevkinin bu husustaki ifadesi şudur: "İmdi kardeş şöyle bilki bunlar tasarrufatı batiniyelere kıyaset gününe kadar hakker ve müsarrahedir. Döğeklerinde vefat etmeler dahi ruhu gerifleri mebus değildir. Halayika sebepleri dokunmak için hak teala kur'ana eziminde buyurmuş tur. Evliyaların ruhları ta kıyasete kadar sıkıntı deminde meded isteyip çarışmış kişilerdir. Şöyle malum ola bunlar diridir, simhar şüdur demeyesin. Hasan dede derler bir derviş Emir sultanın türbesinde hizmet ederdi ol söyleyort; emir sultan hazretlerini her cuma gecesi türbeyi çarşifin sağ canibinde oturur görürdüm(3).

1- Emir sultanın türbesi kendisi öldükten sonra yapılmıştır. O her gece içkilerin rüyasında görünerek şureyi şöyle yap büreyi böyle yap diye emirler verdi. Ruhu türbesinin misarı oldu(4).

2- Yahya anlatıyor: Bizim zamanımızda Şeyh Kutbeddin oğlu, Emir sultanın asitanesinde erbaine oturdu. Altı gün durub çıkınca dervişleri sebebini sordular. "Allahkian bir hareket vardı şöyleki kırk yıl riyaset çekken yerine gelmezdi, şimdi Emir sultanın ruhu çarşiflerini vasile edib çivarında antekif oldum. Onun uluvvü himmetiyle o murad altı gün içinde yerine gelice buruç eyleyib erbainden feragat eyledim" dedi(5).

3-Uzun Hasan sefer olduğu zaman Gus erenleri Emir sultanın türbesine gelib "Sultanım, bu sultan Mehmedin fırsat dilemesi için ceddin Hü hamed Mustafa'ya vurdudine himmet eyle" dediler. Bir mese- kirat hazır imiş. Aziz ona bindi, yola koyuldular; o tarafta Uzun Hasan memleketinin erenleri geldiler. Emir sultan "Ya cediti bizim Mehmede himmet etle diye peygamberden rica etti. Muhammed" Fethi ona verdik" dedi. Oradan Uzun Hasan memleketinin erenleri dağıldılar. Sultan Mehmed galib geldi(6)

(4) Yahya, 107a

(5) Yahya, 110a; aynı senkibe Senayide Bahadır adlı bir gazanın başından geçiyor ve çank sultan Mehmed zamanındadır. u halde Emir sultanın öldükten sonra manevî iktidarının mesiriyetinin devamının bir delili olarak zikr olunuyor (Senayi, 97).

(6) Şevki, 49a-50b; Senayide bu senkibe kere si sancağının Edremit kaza sında sarı Yusufun başından geçmiştir (Senayi; 76).

(1) Şevki, 66a; Senayide Veli halife yerine Yahya bin mesih yazılıdır (61)

(2) Nimetullah, 74b-75a

(3) Şevki, 81a; Yahya halife de Emir sultanı intisab ederken türbesine gitmiş onun ellerini öpmüştür. bk.

(4) Yahya, 10a

(5) Yahya, 90ab

(6) Yahya, 111b-112a

4- Hacı İsa dede, oğlu hacı "amzayı evlendirmek istedi ve Ali Fakih'in kızına talib oldu. O zat "Bursaya kız vermem" dedi. Hacı İsa dede "Ya hak ta ala verince ne yaparsın" dedi. Ali Fakih o gece ruyasında Emir sultanı görür. Aziz: "babam dünürümüz bizim tereddüd yoktur" deyince Ali Fakih "Verme di sultanım" dedi. O sabah Hacı İsa dede çuka geldi. "Ya dünür bu kerede ni vermessen" dedi. Ali Fakih: "Veririm amma üç bin akçe kalın isterim" dedi. Hacı İsa dede "peki kabul ettin dedi" dedi. Şeyhini silttikçe akçe doldu (1).

5- Hacı İsa dede ile Hacı Mustafa dede Bursa hacıları ile beraber Mekke'ye gidince Peygamber ve büyük din adamlarının tavaf ettiklerini gördüler. İnde, bağında ucu göklere dayen mürdan bir sütun, bağdan ayaga ışıklara gork olmuş bir halde Muhammed gidiyordu. Hemen ardında Emir sultan, sağında ve solunda çahar yarı günün sonra hasan ve edale enbiya dizilmiştir (2).

6- Sultan Mehmed bin Murad zamanında İznik'te yaşayan evliyalarından Egref zade (3) her Bursaya geliğinde Emir sultanın türbesini ziyaret edirdi; işi çıkarsa bir adama bin akçe vererek onun çarşına gönderirdi. Bir gün Hacı peşe oğlu İbrahim peşe İznik'ten Bursaya gidiyordu. Egref zade "Emir sultanı ziyaret edince hizada selam söyle" dedi. Bu zat türbeye vardı, kuran okudu, sonra Egref zadenin selamını söyledi; "Azardan latif bir avaz" "Aleyküm selam ve aleyhim" denildi. Orada bulunan herkes bunu duydu (4).

7- Eskiyanın biri Emir sultan türbesine geldi, Azizin imamesini çalmak istedi; bir ağacın ucuna çengel kurarak pencereden içeri uzattı, imameyi geri çekerken derhal kolı kuruyub rüsvayı aldı (5).

8- Sultan Süleyman zamanında 839, kafirler diyarında "eng kalası feth e dilerken kış bastığından dolayı vaz geçilirdi. İkinci talfesinden 20'den ziyade gazi, orduya erzak götürmek için, Peng kalasından ilerde bulunan dağ geçib Lince vilayeti taraflarına gittiklerinde vafi erzak ile güzel yüzük olan ve kız, mel ve gamsın alib dönerlerken altı yüz mübelleh kafire rastlediler. Mübellehler az oldu. Onlardan cenge başlamadan teslim oldular. Düşmanlar bunları alib Lince'den ileri onyedü gün mesafede deniz kenarında bulunan kal'sı Parasontors denen bir hisarda habs ettiler. Ve gündüzleri bu kalenin işarete muhtaç yerlerini yaptirdiler. İçlerinden Ahmed Zaza hikaye ediyor: "eni ve altı nefer ki şeyi bir papaza hizmet için verdiler. Bu papaz her bise İbrahim ile kendi dinlerine girmesine teklif etti. Kimse ona muvafakat etmedi. Bir gün yottuları vardı, bu rahib ile arkadaşları sohbet edib sarhog ve mestî layaklı oldular. Boşamasında zencir ayağını mizde tukağ ile zindanda yatırken o gece yarı" Emir sultan geliyor diye bir avaz geldi. O anda yeşil bir libas içinde bir nurni ve ahşenül vecub yagnıma geldi, suberek elini boğazındaki zencire getirüb çakardı: "Hepiniz haş las oldunuz vatani selinize döndünüz" dedi. Uyandırm bütün bendi rim çözdü. Diğer arkadaşların da zincirleri çıkmıştı. Hekim beraber haçtık, çocuklarımızı kavuştük ve Emir sultanın türbesine gelib nezirlär koyduk (6).

9- Sultan Süleyman Tahmasb Şerine yürürken ordusunda bulunan askerler den Karacanlı gözlice Sinan hikaye eder: "Vaktaki padişah kızıl başı müte akib Tebrize vardı, bir gece aleml ruyada görürki hum elinde arzohi kal kan delende vaki olan geyh Mansur bir kaç müridiyle cemiyeti hengamında vuku bulan müzakerede iy askeri bashed verulıs erenler bageddi feth ettiler. Tebbe ve bikes kaldı, kızıl baş malaininden içinde seç kalandı. Askerler ayıttıları: Bu haberi padişaha bildirelim, bu esane i kelamata ilken görürki şahrayı Tebrizden bir cemest gelir, acaba kimlerdür gelen deyü baki kiçtik, bu'de haberleri Emir sultandır gelen dediler. Hemen dem padişah veda le asker atlayab istikbal söylediler. Padişahla mülakat edib igareti fethi Bapsed müjdeganı hizmet edib hemen verulıssına muhtaçdır dediler. Haberleri Emir sultan ve padişahı aleml penah bítevekkuf askeri mesure ile canibi Bapseda verib güya edale asker menendi tayur olub ugtular. Hemen ol demde kendimi asker ile Bapsed içerisinde gördüm. Anda netfus olan evliyaullah b hısir olmuşlar, ehli isleman padişahına dualar edib suberek okusun hak ta la sana ve evladına ta rusu mahşer zabtan müyesser ve mukarrer esse emine ve alhamdülillah kızıl baş laından bu vilayet alımb padişahı islama hak tarafından nasib oldu" Bu hikaysyi Senayi ruyayı gören adaman bizzat din lemig (7).

(*) Yahya, 13/4

(1) Nevki, 84a

(2) Egref zade hakkında bak: Baldari zade, Vefeyat.

(3) Şevki, 88a; Bu menkıbe sayife 13 de kayd ettiğimiz menkıbenin bir dublesi

10- Evliya Çelebi de Emir sultanın öldükten sonra müessiriyetini gös-
 teren bir menkıbe kayd ediyor: "Sultan Selimi evvel Bursa yeni şehriden
 gelirken eodadı kabirlerini ziyaret eder, andan hazreti Emir in asitanesine
 ne gelib ruhaniyetlerinden istimsâ ederken markadı cenâbı emirden "ya
 Selim *ارسلو بوزان شاهه امين* saday mübareki iğidilir. İstim eden hazzar "Müjde pa-
 şahım sana Mısır fethi tebşir olundu" derler. Ve Kemal paşa zade Ahmed ef-
 endi bu niyyete elifatıha der. Filhakıka Sultan Selim misra giderek Mıs-
 ır feth edib emin ve selim şehre dehil olur. İşte hazreti Buhari bu mertet
 be ulu bir sultandır(7).

11- Baldari *مذکر* şöyle bür menkıbe kayd ediyor: Bu yakınlarda 1032 sene
 sind vâki ve halk arasında meşhur olmaşturki bir kimsa Bursaya büyük bir
 arslan getirdi. Bir gün Emir sultanın mekâdını ziyarete gitti ve türbenin
 nin hericine hayvanı sençilerle bağladı, içeri girdi duşya durdu. Bu cema-
 de arslan da kemali edebî ardından geldi, mesabın karşısında gözlerinden
 yaş akıttı ve sâkin bir şekilde eski yerine gitti. Orada hazır olan erkek
 ve kadın türbe hizmetçileri bunu görmüşlerdir(2).

12- Emir sultanın manevi iktidarının müessiriyetine bağun hâlâ inenâ-
 nılma ktadır. Bursada Emir sultan cemii ittissalinde bekkal Vehbi efendi
 şu menkıbeyi nakl etti: 313 yunan muharebesi esnasında, bir sabah namâzın-
 dan evvel ıgıklar mektebi civarında Ramazan baba dergâhı şeyhi Sabit
 Emir sultan kahvesi önüne gelir, ve Emir sultan tekkesi şeyhi hacı Emin
 efendiyi çağırır. Ona derki "Ben bu gece bir ruya gördüm, Emir sultan
 bana dediki ben yunan harbâne gidiyorum, sen de bir çok kişileri topla
 gel. Ve bitak beşşire binerek türbe kapısından çıktı gitti" Hacı Emin ef-
 endi "Böyle şey olurmu benim gidelim bir kare bakalım" dedi. Cemie varır-
 lar, bekçiye kapıyı açtırırlar; türbe kapılarının ikisi de açık... Sonra
 türbe bekçisi hacı Thiri çağırır. Kapıyı açık bırakmışın derler. O
 "Katiyen ben kapıları kopadım eve öyle gittim" der. Ve bu suretle Emir
 sultanın hakikaten Emir sultanın herbe gittiğine inanırlar. Ertesi-
 gün şeyh sabit gündüâ asker toplamğa çıkar. Lâkin hükümet müsaade etmediğin-
 den herbe gidemez.

Hakikatte şeyh Sabit şeytan gibi bir adanmış, Bursada Harab bir cemii
 temir ettirir, resimlerini çıkartır, sultan Hamide gönderir; Sonra onu
 yıkar, keresteleri ile başka birini temir ettirir ve onun resimlerini
 padişaha yollar. Bu suretle bir çok nişanlar kazanmış .

13- Her hangi bir isteği olan sâd, evinde veya cemide Emir sultandan
 bir dilekde bulunabilir; Bu her türlü istek ve hastalıktan kurtulma olabi-
 lir. Dilek için muayyen bir zaman ve mekân yoktur. Adağın nevide tesbit
 edilmemiştir. Fatiha, mevlud ve kurban alabilir. Kurbanı koyun, kuzu ve
 horoz olabilir. Kurbanlar her sâman kesilebilir. Bunun için bir kurban hane
 vardır. Kurbanın kuyruğı ile badu tekkeye, gerdanı geçmeçiyeye, derisi türk-
 bedere verilir, diğer kısmı da fakirlere dağıtılır.

Dualarda başka cemide olduğu gibi başka yerlerde ve hatta başka şehir

(7) Evliya Çelebi seyahatnamesi, CII, 349

(2) Baldari *مذکر*, Vefeyat, 10a

lerde okunabilir(7). Bilhassa mevlud ednamaktadır. Mevludda şeker dağıtılır kışkık lokum da verirler diğgerbet deşirmek edeti yoktur. Mevlud tercihen Emir sultan eminde okunur. Benim bulunduğum cuma günü otuz mevlud okunmuştu. Bütün dualar ve kurbanlar ekseriya cuma günü yapılmaktadır, başka gün olmasında da mahzur görmüyorlar.

74- Her hangi bir dileğin olup olmayacağı şu suretle anlaşılır: Dilek sahibi kendi elbisesinden veya mendilinden veya kendisine ait bir şeyden bir parça koparır, Emir sultanın türbesinin deşirine asar. Ertesi gün aynı zamana kadar bekler. O zamanda o parçanın orada kaldığını görürse dileği olacak demektir. Kaldırılmıyorsa olmayacak demektir. Beklenen parça mubakkalesinin kendi üzerinden olmalıdır; meselâ yolda bulunan bir peçevre ve sicim aynı işi görür.

Evlennemiş kızlar, kocaları ile geçinemiyenler, kısmet isteyenler türme açarlar ve arkalarına bakmadan giderler. Cuma günü hutbe munderinin altına bazı hastalarının gülemlerini korlar, hutbeden sonra o güleği giyerler.

Emir Sultana ait relique'lerin tesiri-

Emir sultanda mevcudiyetine inanılan manevi iktidar, onun tesiri ettiği bütün şeylere, kendi eynesine, çeşmelere, osmilere, hamselere, taşlara, ağaçlara ve nezarinin tersine kadar geçmiştir.

1- Yahya helife yasıyor: Bu vak'a bizim zamanımızda olmuştur. Mihaloğ yanında Toy hisar adlı bir yerde Sinan denen bir çeri başı vardı; bu anlattı: Herham sultan Mehmed devrinde, askerle Rodos varib yürüyüş olacağı zaman Emir sultanın çarçınının yağ yanında idi, ona bütün vücudunu sürdüm ertesi gün hisare girdik, bir inhisam oldu, her kes hendeklere doldu, ben de düğüm. Kâfirler üzerinden yürüyüş geçiyorlar, vücudunu harbi ile vuruyorlardı; yanındakiler parça parça oldular, ben hiç bir şey olmadı(2).

2- Emir sultana ek kemik sople, kışıl niğir kanlı bıçğı yeni şehirden meşhur Mihaloğ helifeye verilmiş, ondan da oğlu Nimetullah geçmiştir. O yasıyor: Bu bıçğ nice maris ve ellilere şifa verir gözlerine ve yüzerine ne sürüb suyundan şifa bulurlar(3).

(7) Çocukları uyumayan anneler de, ninnilerinde Emir sultanın ruhundan hismet dilerlerdi. Konuşuşyle bir ninni tesbit etmiştir:

Çalken kara deniz çalken
Gemilerde olur yelgen
Bursada Emir sultan
Himmat oğlum uyusun

(I. Konuşuş, Halk edebiyatı numuneleri, S 73
İstanbul 1936)

Edebiyat şubesinde bulunan arkadaşlarımızından Hâkik Erik, İsparta'da aynı ninninin şu şekli bulunduğunu bildirdi: Çalken Kara deniz ninni- Gemilerde olur yelgen- Ayasofya'da Emir sultan- Mevludun şunu uyku günder.

(2) Yahya, 709b
(3) Nimetullah, 86b

3- Emir sultanın esası (7) türbesindedir, hastalığın yüzlerine sürerler ve şifa bulur, çocuk doğurmayan kadınların erkek bunalım sivenir ve hamile olur(3).

4- Emir sultanın türbesinin toprağı semleketin dört bir tarafından alınır, bütün hastalıklara şifadır(3).

5- Emir sultanın Rûliklerinin tesirine bağun de inanılmaktadır: Ruhi hastalıklar için ayk acundan toprak alırlar, su karıştırıp hastaya içirirler.

6- türbe civarında ~~g-4-ale~~ toprak alınır, bir dakka bulunulur, ve ertesi güne kadar muhafaza olunulur, ertesi güne toprak alındığı yere konular ve böylece bütün istekler hasil olur.

7- Sıtma için türbedarlarından pemuk ipliği alırlar, bileklerine bağlarlar.

8- Şimdi kapalı olan Emir sultan hamamında onun parmak izlerini taşıyan bir mermer vakıf .

Emir sultanın teccilli ve kültü-

Bir çok şiirler Emir sultan hakkında medhiyeler ve ilâhiler yazarak onu teccil etmişlerdir. Ve bu mensumelerden bir kısmı bastelenerek tene renüm edilmiştir. Bir çok müellifler de onun kerametlerini halka yazarak mekâde ile menkıbe kitablari vücude getirmişlerdir. Bunlardan kaynaklar hakkında bahs etmişim. Emir sultan tariketine mensub olan şeyhlerin emekderisinin bir tekim mensumeler yadıklarına dair kayıtlar vardır. Bunları kendilerinden bahs ederken işaret edeceğim. Burada onun hakkında yazılan şiirleri kayd ediyorum.

I- Yunus Emrenin yazmış ve basmış muhtelif divanlarında Emir sultan hakkında bazı mensumeler vardır; Fakat bunların esil Yunus Emreye ait olmadığı şubhesizdir(4):

Bahri isyandan halâc ocağığın ihlâsle

Sıdkile sultan Emirin eteğini tutalım

Yunus Emren söyley sözü aşık olmuş gönlü göndü

Unutmañ dünden bizi Emir sultan türbesinde

gibi

sonra

Hor bakma bu toprağı torakda neler yatar

Kani bunca evliya yüz bin peygamber yatar

(7) (8) Bu eser hakkında, Yedigözü genceide bir menkıbe yazılmıştır; Emir sultanın esasının ortasındaki ilâve peygamberin esasından (bağun isminin esasından diyorlar) bir parça imiş. Baha Yusuf namında bir sat kendisine olan işareti manevi üzerine, o parçayı Muhammedin mezarından getirmiş, ve üç oğruya tekim ile biri ni Emir sultanı birini Hacı bayram Veliye diğerini memur olduğu bir mahalle teallim etmiş (Yedigözü Şemsi Sa 7)

(3) Nispetullah, 86a

(4) İlk müteşevvuflar, no. 296, Not 7

beytile bağlayan uzunca bir manzumenin son beyti de bir mecmuade
 Yunus sen de ölürsün kara yere girürsün
 Mürşidlerin ulusu ol Emir sultan yatar
 şeklidir halbuki bu nefes yeni yazılarda da vardır ve Emir salta yer-
 rine Emre sultan yazılmıştır. Asıl Yunus Emrenin de :

Yer yüzünde gezer idim uğradım milletler yatur
 Kimi ulu kimi kiği key kuğu berkler yatur
 beytile bağlayan bir beyti vardır her halde ikinci bir yubus manzumesini
 asıl Yunus Emreninkine benzeterak yazmıştır(1).

İkinci Yunusun diğer bir manzumesi de şudur:
 A kın fırtınası ağı bağından
 Yeşil donlu Emir sultan merhaba
 Gündüz hayalinde gece seyrinde
 Yeşil donlu Emir sultan merhaba

Buharedan medineye gelmiştir
 Fahri alem selamını almıştır
 İrsad için Rum eline gelmiştir
 yeşil donlu Emir sultan Emërhabâtab

Ol dost bahçesinin taze gülüddür
 Mehin okur aşıklar bülbulüddür
 Ceddi Muhammeddir selâ Alidir

Yunus sana candan tutmuştur öz
 Hem mübarek ravzana sürer yüzü
 Efendim ceddine ulaşdır bişi

Diğer bir şiirinde de:
 Emir sultan dervişleri
 Dizi miğ hâme kuğları

Tesbih ve sena işleri
 Emir sultan türbesi de

.....
 Yunus Emre söyler söz
 Unutman duadan bizi

.....
 Aşık omuş gönlü göz
 Emir sultan türbesinde

diye aynı satı medh ediyor(2)
 Müstekim sadenin ilahiler mecmuasında da Yunus adlı birinin şu manzu-
 mesini buldum:

Medineden bir can uctu
 Mekke şehri kible düğdü

Emir sultana verelim
 Hacet namazın kılalım

Emir sultan bir kişidir
 Enbiyanın sırdaşidir

Türbesinin önü güller
 Sana Emir sultan derler

Türbesinin önü sofa
 Ceddi Muhammed Mustafa

Baş ucunda serv ağacı
 Ana varen olur hacı

Sağ yanında oğlu yatar
 İlahi nurlara batır

Yunus der türbeye verdim
 Sanur cennete girdim

Bu ilahi aynı mecmuanın vark 139b de Bedriye atf olunmuştur fakat ara-
 da bir iki yerde değişiklik vardır Altına şöyle kayda edilmiştir: "Güfte
 Bedreddin Mahmud ibni mustafa halife Emir sultan hisarda mefün 803 post-
 tunda açıldı şeyhidir camii fatihde iptida vaz için davet olunmuştur".

Uçuben Bursaya düğdü
 Emir sultan bu benim geyhim

Hayir duasih alalım
 Ak sakallı pir kişidir

Şakıyab öter bülbüller
 Dervişler sürer sefa

Başında peygamber atacı
 Sol yanında kızı yatar

Eğigine yüzler sürdüm

(3)

(1) Abdülbaki, Yunus Emre, Sa.157

(2) Abdülbaki, Yunus Emre, Sa.149

(3) Süleymaniye kütüphanesi, esad efendi, NO.3397, Va.139a

Bu ikinci Yunus kimdir? Abdül baki bey "Bu âşik, derviş Yunus kimdir? Bir tek çairi? Yoksa bir kaç Yunusu var? Kat'iyetle bir hüküm vermek işi kanı yok. Yalnız Emir sultanı pek fazla olan bir Yunus var. Bu çair belki de Buraselidir, ve belki de Burasadakı mezar bu Yunusa aittir de Kasri üyâ yazının keşfi ile bu mezarın bizim Yunusun olduğu keşif teyid olmak istenir." diyor(1).

Ben, Emir sultan halifeleri arasında Yunus adlı bir çair mevcut olduğunu tesbit ettim. Nispetullah mevkî benâminde şu malumatı veriyor "Emir sultanın ilk halifesi Hasan hoca (1100 h. 845) Burasada epey müddet durduktan sonra, emelinde memleketi olan Koçbaşanlar köyüne giderken Yeni çahirdi durdu ve Yunus halife adlı birisine icazet verip vilayete şeyh ve halife naib eyledi(2).

İkinci Yunusun bu Yunus halife olduğunu sanediyorum. Bu tahmini kuvvetlendiren bir nokta da Emir sultan teriketine mensub halifelerin hemen umumiyetle na'ım ile meşgul olmuş bulunmalarıdır.

Şu hâlde, Emir sultan dervişlerinden; XV inci asırda İsmailîde yaşamış ve Yunus Emre tarzında çairler yazan diğer bir Yunus mevcuttur.

ii- XV inci asır çairlerinden Burasalı Ahmed paşa, Emir sultan hakkında aşağıdaki uzun medhiyeyi yazmıştır. Kendisi bir müddet Emir sultan vakfının mütevellilğini yapmıştı(3). Ahmed paşa bir natin sonunda :

Ali Muhammede Salaveti çok eyledim - biri Emir efendidir Ali Muhammedin diyerek medhiyesine bağlıyorum

Ay alemlî velayete sultan olan Emir - Vey mülki Rûm rahmeti rahman olan Emir Ay mecmâi mekarimü mecmâiyi kerem - Siyâtı kerametinde dâ lûdur Arabü a'em

Soffan safasına Şenir keşeri behişt
Türben türbâna ermez saati firon
Ravzan tavafına iner ihram ile melek
Yeni harâmın oldu harem gibi muhterem
Tahsilî na'ım için safahatı vücuduna
Arşü asim ceddin âdin eyledi rakan
Sultanı enbiyaya bugün hayrî âlemin
Avnaki evliyaya basâsan nola kadem
Gülserâi dehri terbiyet etseği himmetin
Bedî hasandan ercesdi semmeyi elem
Na'linini payı rif'atının güvârî çarh
Elkebi levhî izmetin mefharî kalemler
Meldüfû mürşid himmetin busitanı kurb
Halvet serâyî fikretin alemlî kâdem
Gösterdi hâzre heki derin cemâi hayat
Çöretti hâteme niemin behiştü kerem
Dünya vü ahirette çefii sünubusun
Şirin yeterdi sana göre medhin eylesen
Ay alemlî velayete sultan olan Emir
Vey mülki Rûm rahmeti rahman olan Emir

Oldu uluvvü himmetine asuman semin
Bir paye kaşî rif'atına çarhı haftâ min
Sultan nişanı hüsrevî iklimî fakrın
Sûrs cebâyire yeridir şâddene cebin
Ceddin bisatı saldı serâyî mübâvete
A'em çeker en abî gîl içinde erbain
Şerhile lafzının dekin nûklu pür çeker
Yedi ile hulkunun nefes ekli anberin
Toprak yüzüne buncâ şîrem gol berime kim
Carubdur eşîğîne müjganı hur ayın
Kevai remz remeyt eden attın çü sar okun
Zahâ urdu kalbî hasnâna hoyli müvâmin
Mâhbûbu hak olur sana candan muhib olan
Devlet bise muhabbetin olduğuna hemin
Şol canki deldi beğrin yetir muhabbetin
Açta serâyî kalbine hak revzenin yakın
Kim baksa ravzânâ açılır cane şöl gibi

(1) Abdül baki, Yunus Emre, sa. 149
(2) Nispetullah, 117b
(3) Beldiri zade, Vefeyat, 6a; Şakıyîki nusneniye tercümesi, sa. 197

Zira mezarın oldu deri cenneti berin,
 Sol noktaki anda müderreg ola razı kainat
 Olnoktadır yüzündeki hal ey cemali din
 Ey alemler velayete sultan olan emir
 Vey mülki Ruma rahmeti rahman olan emir

Ne aktı Ruma bir uly çerye senin gibi
 Ne aleme getirdi Buhara senin gibi
 Can milkini muhabbetin grayış eyledi
 KEmdir cihanda memleketara seningibi
 Göstermeye yer ehline didarı murumu
 Ayine verdi tanrıtaalâsenin gibi
 Eykehfî hulk peği câhanın penahısın
 Devlet degilmi aleme melce senin gibi
 Çok evliya bu tahta kadem bastılar velî
 Kim kıldı geri icra senin gibi
 Eynami azaman deri geçineî gıfâ
 Dılderdine kimese müdava senin gibi
 Faşeylemazdı sırrın enelhak rûsusunun
 Manşuraerse mürşidi dana senin gibi
 Şaha yakın zamanda hariminden Ahmedin
 Nürinmedi cihana tecelli senin gibi
 Pirayei selefsin sermayei halef
 Fefî refî görmedim asla senin gibi
 Çok şahler övmişem dahi bir kimse tabımı
 Methinde âciz etmedi şaha senin gibi
 Ey alemler velayete sultan olan emir
 Vey mülki ruma rahmeti rahman olan emir

Yevmi cezayadek ki senan eykayım senin
 Bir sözde sezmezem ki sezan eyleyem senin
 Ey hacc yüzgeç ağzımı yusam güllap ile
 Layık degilki yadı gedan eyleyem senin
 Şermendeî günahem ve aludeî hata
 Ne yüğle arzuyi likan eyleyem senin
 Bir kaseî niyaz ile geldim kapına kim
 Deryuzeinevali ataM eyleyem senin
 Reddetme kim niyazıma hamî eder melek
 Ravzan önünde çünkü duan eyleyem senin
 Şerheyle sabrımı ve müyesser kıl emrimi
 İktı lisanım açkı senan eyleyem senin
 Ey padişahi suretû mana buyurki ben
 Meydanı medhe nasbı lıvan eyleyem senin
 Ahmet belavû derdile kılmak revamıdır
 Çün ben muhabbeti fikaran eyleyem seni
 Ey alemler velayete sultan olan emir
 Vey mülkü ruma rahmeti rahman olan emir (1)

III — Emir Sultan hakkında ilk menkıbe kitabını tertibeden Yahya , her hikâye başında şeyhini meteddigi gibi , ayrıca gerek emir sultan hakkında , gerek din vadisinde bir çok manzumeler yazmıştır . Ayrıca manzum olarak ; muhammedin hayatı , cihariyarin, Hasan ve Müseynin hilafeti , vefatı ve islamin şartı hakkında Envarülkulp adlı bir eser yazmıştır . (2) .

(1) Ahmet paşa divanı , Ayasofya kütüphanesi , No 3875, 9b-13a .

(2) Yahya ve eserleri hakkında ilerde malumat vereceğiz .

IV- Emir sultan için bir menkıbe kitabı tertib eden Husameddini Bursa-
vinde eserinde de onun hakkında bir kaç mensemeye vardır: mukaddemede:

Yine cen mükkü meğmur oldu âsârı velâyetle
Dolub bu âlemi dil cümle esreri kerâmetle
Emir sultan şahı cihanın medhinâ edib
Seraâer doys alem halkı bu nuna ziyafetle
Libası unsuru gayet güzeldi nardu mehza
Nidem bigde dirîğ etti cemalin bu letâfetle
Husâmi çekeri âli Muhammeddir cihan içre
Ayâğı hâkidir ol şahı Rumun işbu hâletle (1)

Emir sultanın suereti şahsiyesini yazarken onu Muhammede benzetiyor:

Nice benseyse seri ol han
Heykeli de uyardı sultana
Gayâ fâslası olub anın
Girdi bu resme çekli insana
Suret ü siyeri hemen bir idi
Hüsni hulk ile yekâne
Her kim ruyun görür o sultanın
Açıks olub olurdu mestane
Ye ilâhi... fehri cihan
Bizi ir görüb ol ihsan
Düşde bari yüzün anın görelim
Himmat et cümle yarana (2)

V- Senayi, menkıbe kitabında, Emir sultan hakkında bir çok şiirler yaz-
mıştır. Bunlardan birisi Ahmed paşanın yukarıda kayd ettiğim medhiyesine
esiridir:

ایمیر السطان احمد پاشا
ایمیر السطان احمد پاشا
ایمیر السطان احمد پاشا
ایمیر السطان احمد پاشا
ایمیر السطان احمد پاشا
ایمیر السطان احمد پاشا
ایمیر السطان احمد پاشا
ایمیر السطان احمد پاشا
ایمیر السطان احمد پاشا
ایمیر السطان احمد پاشا

[2] ایمیر السطان احمد پاشا

ساری کجلیک شاهی امیر سلطان اعظم
 بقاد - ملکت فریخته یعنی شاه اعظم
 سول الملک الید - سیادت انتسابده
 آنک ارواح ناس ایچنده روحی شاه اعظم
 وک نامدا - اولدی و لیلو زبون سندن
 همیشه اولیا ایچنده او انسا اعظم
 انک انساب منسوب آل آحمد لقم
 آنایچه ذهن کشفی آنک از شاه اعظم [1]

و دیت ملکت لطافی اولم - امیر سلطان
 ساری شهرینک خاقان اولم - امیر سلطان
 و جود نام کبر کویا بوجی دنیانک
 کقوه مزه ایدیجک جان اولم - امیر سلطان
 عنایت ملکت شهواری تاجداریدر
 هم اقلیمک هم خاف اولم - امیر سلطان
 سخاوت صدق اصل مردت صاحب الطاف
 همیشه لطف امسه کافی اولم - امیر سلطان [2]

ایم اولدی بوسوزی امیر سلطان خاقانک
 ایی اولارسه بوسوزی زبیا شاه دنیانک
 کتقده - امیر سلطان قهو عالم ایچنده
 نظریک و معنی د - بو اصل ناس ایمانک
 بیان اولیادن دائم اولدی تذکرون - سخاوت حیا نه بواجی بینه
 همانا مردن انجوه و لیلو شاه احمدی
 امیر سلطان اعظم - قبول اصل ایمانله

(1) Senayi 34

(2) " 33

دیار شرفه و غروب اعجازی دنیسه سپیاد
 امیر سلطان معظم حضرت سلطان ایچانه (1)

بدر کونکم سید اصل بخارا امیر افندی
 قلوبه ایله نیا نایب آنک هلاک نیندی
 ولایت عرصه سندن داغجه یولون ستونه آرک
 اندا بو ایلیای دولتی نان سحیدیر
 ولیر هر قدر انا بو عالم هیلوه کاهنه
 آنک بو خیدن باغلاسه کنگم شرفه نیندی
 بخارا مملکتیه نه که یه اولدی اول ملک سیا
 سمرقندک دهی قیپ ب و عرب حجت نیندی
 کتبت رسته سنا دینیه اولدی ثانی بند
 اولده کتیر اول آنک بوغاز نیک کتیر (2)

ای ایلیای دهرک تان دار ارجمندی
 ارضار باغ زینک اوستاد کلمندی
 کمر آپ کت ایچنیک اولدی ام نیندی
 ای فخر آل احمد سلطان امیر افندی

کمال فضلی نول کلمه و یوردی سلا
 بیلده بیوی ارفغر وصفک اولنم انا
 فخر ایدینور کلمه رم اولدی بخارا
 دنیا ولیر بون اولیا کمال سنا
 ای فخر آل احمد سلطان امیر افندی

(1) Jencyis 43

(2) " 70

Emir sultan camii, türbesi ve vakfı-

Hammer, Emir sultanın telkiniyle ahlakını düzelten, nedamet ve istiğfar eden yıldırım Bayezid'in iki camii yaptırdığını kayd ediyor(1); "bunlar, şehrin haricinde Ak çağlayan çeşmesi kenarında ve tenha manzaresi lâtif bir yerdedir. Diğer Bursa'da Emir sultan mahallesindedir. Emir sultan camii yekdiğerini müteakib Bursa'yı tahrib eden yangınlarda müteharrik olmuş ise de, zamanımıza kadar temsile halleti asliyecinde muhafaza olan Akçağlayan camii Abdülhis Arablarının XV üncü asır nihayetindeki tarihi mimarilerinin kıymetli bir abidesidir" diyor.

Akçağlayan'da şimdi bir cami ve hatta türbesi bile yoktur. Hammerin söylediği Ulu camii olacaktır. Hakikaten bir çok kayıtlar bu caminin inşasında Emir sultanın alakadar olduğunu göstermektedir(2). Hammerin bu camii münasebetle sıklıkla hikâye-Şeyh Seyid Aliyyi Hemedani'nin Emir sultanı ziyasete gelmesi ve cami yapılıırken gelişmesi-Hocce sadettin'de Ulu camii inşa olunırken ceryan etmiştir(3).

Emir sultan camine gelinde, bunun ilk def'a kimin tarafından yaptırıldığı kat'iyetle malûm değildir. Bu hususta Hammerinkinden başka iki kayıtda daha mevcuttur; Yahyaya göre Emir sultan camii, kendisi hayatta iken, onun kerematiyle zengin olan hocce Kasım adlı bir zat tarafından yaptırılmıştır(4). Sultan Mehmed zamanında uç beylerinden Sinan bey isminde biri bu caminin kible tarafına iki kubbe inşa ettirmişdir(5)? Baldırı zadeye göre Emir sultan Blünce karısı Hundi sultan ona türbesini yaptırmış ve yanına bir cami ve harem inşa ettirmişdir(6). Bu caminin dört tarafı hücreslerle dolu idi; yanında bir tekke ve imarette vardı(7).

Patih sultan Mehmed'in veziri Halil paşa Bursa'da Emir seyidde bir müceşşirhane yaptırdı(8). Patih sultan Mehmed ve veziri Halil paşanın Emir sultan halifelerinden hocce İsa dede ile olan münasebetleri ileride anlatılacaktır.

Saatci hocce Mehmed adında biri Emir sultan post nişanlarına bir ev ve vakf etmiştir. 7130 da hilafete geçen İshak efendi bunatamir ettirmiş, baki adında bir zat da ikmaline şu tarihi yazmıştır(9).

اولاد سید نشین پیر آگاه
دور نیک ایلده پیر آگاه
خلوص قلبی وار در بارک الله
بو سینه اولدی اقباطه قفراک
کوزل بیت مضع نوحی الله

محمدالله شیخ اسکوه افندک
بو جاتی ایلده دی کویسج و قیبر
خیااب حضرت سلطان آمیر
بو دیشمه قبله کانا اولیایر
بو صرعی دیدی تاریخ باقی

۱۱۷۰

- (1) Hammer tarçması, C. I, Sa. 277
(2) Bk. 23
(3) Bk. 31
(4) Bk. 15
(5) Yahya, 75a
(6) Baldırı zade, 78b
(7) Evliya çelebi, Sa. 47-49
(8) Aşık paşa tarihi, Gize neşri, Sa. 797
(9) Yedigâr çemsi, Sa. 78

Evliya çelebi, Emir sultan türbesini şu suretle tasvir etmektedir:

"Emir sultan, Bursa şehrinin haricinde, şark tarafda sırtefi, havadar bir yerde bir kubbe-i uzim içinde medfundur. Babı muallimının kendileri serse ne gümüş pullar, gümüş, halkalar, Musannâ gümüş kulplarla müseyyendir. Utbe-i süflâsı (alt basmağa) dahi gümüş döğeli bir eşiktir. Bu kapıdan sağa altı kadem taş merdiven ile asitane-i sadete nüzül olunur. Der ü divarının çenderun ve birunc serse-i ibret nümün nakuşu bukelemin ile müzeyyen kâşî-i cindendir. Pençerelerinin dört adedi garb tarafında Bursa saharasına nazır ve tuncdan nakıldır. Dört pençeresi dahi kible cemine ve camii-i haremeye nazırdır. Bu asitane içinde olan maslub mücevher eşya meger revze-i mutahharada naluna. Bunda olan ibriğin haliceler hiç bir asitenede yoktur. Kubbe-i garifin dört tarafında yüzlerce altın ve gümüş çerçöğler ve kandiller vardır ki her biri kırkır elliger kayya gelir. Sanduk-i çerifesinin çevresinde yakuta müstâ'sami şeyh Bekri, Abdullahu Kırımı, Halidi, Timüroü kulu, Zebebi, İbni şeyh dede Mehmed, Kara hisri husein çelebi gibi meghur hattatların yazdıkları kelâmı izzetler vardırki her biri birer vahmei afarsiyab değer. Sanduk-i çerife serdux herir ile mesturdur. Seri sadetleri mahellinde geçil imamei Hüseyini ile Hyle big muhabbet ve selabet üzre sadedirlerki asitenesine giren berki husein gibi tirtir titrer. Bunu kimseler debında içeri giremeyib başı tarafından fatiha okuyub geçerler" (7).

Baldırı sadenin vefeyat adâi eserinin bir nüshesinin sahife kenarında, Ramazan babadânı bahs olunurken onun Bursa'ya ziyaretinde Emir sultan türbesinin kapısını başdan başa hem gümüşle nazirsiz bir çekle koyduğu, fakat bunun sonra Celâli isyanında kayı olduğu kayd edilmiştir. (8).

Cami ve diğer binalar yangın ve zamanla harap olduğundan bir kaç kere tamir ettirilmiştir:

(7) Evliya çelebi seyahatnamesi, C. 77, Sa. 49

(8) Baldırı sadı, Vefeyat, Veliyüddin efendi kütübhanesi, NO. 2420, 45b

6 - Simdi musallâ tasî olan bu erke türbe kitâbe-
sinin ancak şu kısımları okunabilir; tas-
tas komisyonları ve çevrilmesi mümkün değildir:

- ا [یابد] دیوبند عبدالمجید خان ولایت اقتدار حضرت سلطان امیرہ نوکان بوتہ میں
- ب روح پاکن نولہ شادانہ ایله - تکریمیلہ ۶ قیدی احیا اول جہاد [با] ان زمان بوتہ میں
- ج دائما قبلوہ زیارت قدسیان بنیانی ۶ یابدی دنیا ایچون جوقض [.] ان بوتہ میں
- د زین روزن ایله زیور جوهر فی تاریخی ۶ یاز داخل یابد - [خا] قان جہان بوتہ میں

۱۷۶۱

2 - شاهسہ دریا نوال سلطان محمد مصالک عبدالمعز فدا اللہ عالمانہ دار ایلدی
او حضرت وفاقان دین اول کار کار و کامبین ۶ ط اول کام اصل یقین تکرم داماد ایلدی ۶
بو تو بیہ خبت نظیر دیوبند جو بود ۶ بوندہ یادتوب سلطان امیرہ حبیب ملکی استاد ایلدی
ج زلزالدہ لملدی جہان دیوبند لما تقرب ۶ روح ایچو کایاب زینا که اسداد ایلدی ۶
تعمیرین اول شاه انام اسو ایلدی بالا احترام ۶ ا خلقی بولطف استدم سرو دستاد ایلدی
بووان ط قدرت منی عبد شکرینی ۶ بوضع اسر دولتی تسریح بنیاد ایلدی ۶
د اول تاجدارک دستبم شکرآ منی ولاد النعم ۶ کان دنیا و ایم دعواتی یاز ایلدی ۶
روح امیر اولوہ عین حکمران اسرندہ یعنی ۶ ا حقا بطرز کزین جوقه سیدار ایجاد ایلدی
کلاک اول بالا مقارناری همان تاریخ نام ۶ سلطان امیرہ توبه سین بنیاد ایلدی

۱۷۸۵

- 3 - ای غلام ولایتہ سلطان اولوہ امیر ۶ وی ملک روح صحت جہان اولوہ امیر
- 4 - یا حضرت سلطان امیر محمد حسن الدین البخاری
- 5 - بحمد الله نصیب اولدی زیارت قطب مدنی ۶ جہانہ نور فیضی منتشر در کونین جہان
ام سلطان دنیاہ کلوطکہ بندہ لک عصرہ ایق ۶ بویا جو سعادت نیلیم جہ جہاد
کناقم حدودہ افروز در کرم قیل دست کیوم اول ۶ بوعلمی کتریکدر مالکیا یله اولدی
کفتہ السید عبدالرزاق غامس لقب اشراف اضررم شندی جہان بندہ
ج - کاتب دالیمان منبع عین خطا ۶ یعنی کھنم سل جو بندہ بوز قواب
ب یوز سور باقری المصنفه اقدی جوصد ۶ بویا رعنا جتہ امیا اقتدیوم عین
ج بویا بیہ خیرہ توفیقہ ایدہ جہاد ۶ مرکزہ لدا ایدہ عزتله مکتب و کامیاب
د لغمتا دیدی بویکتنا صرع تاریخیلہ باکل محمد عشقہ بویجہ دہ ایچ ۶ با

Emir sultanın türbesi çok ziyaret edilen kudsî bir yer olmuştur. Ona ait bir çok menkıbeler mevcuttur; Emir sultan türbesinin yerini meşhur okunarak tayin ettirmişti, bunda bir keramet görülmüyordu. Öldükten sonra her gece içicilerin ruhsuna girerek inge tarzını göstermek suretile, ruhu kendi türbesinin mimarı oldu. Vefat ederken hısrati Ali türbesinin çok mukaddes bir yer olacağını haber vererek onu teselli etti. Halifelerden ekserisi onun yanına gömüldüğü diğer bir çok meşhur Bursa'lı adaların da onun civarına gömüldüğünü görürüz; bu da oraya şif edilmiş kudsîyeti gösterir. Emir sultanın manevî iktidarı türbesinde dâimessir olmakdadır; İsmesini söylemek isteyen bir hırsızın elinin kurduğuna rivayet dilir. Türbe bekçisi bazı geceler Emir sultanın maddî hey'etile içerde oturduğuna görüyordu. Yahya halife türbesine gelip yeşil imamesi ile mezarının üstünde oturan Emir sultanın ellerini öperek destâ tövbe aldı. Eşref oğlunun gönderdiği selama mezarından gelen bir sesle mukabele etti. Şeyh kutbeddin oğlu onun türbesine erbine oturmuş mürâda altı günde yerine geldi. Sultan selim türbeyi ziyaret ettiği zaman mezardan gelen bir sesle ona mesur fevhini tebgir etti.

Emir sultanın türbesi onun hakkında yazılan şiirlerde taltif edilmiştir; Lâmiî, Şehrengizi Bursa adlı eserinde şu münazama yazmıştır:

Kususa ravze-i Seyid Lühari	Mukaddes kâbe kalmış ol diyarı
Gerâğından yakar arzehlî kendil	Yüzünü her edar fergine mendil
Münevver gem'idir kâdrin kerati	Mutahhar çehnesi Hızırın hayati
Siyâdet delîldir tek u revâki	Saadet nura kâhrinin mütaki
Dış ayinei envarı hikmet	İçî gencineî envârı rehmet
Felekvar olmağa sahnı münakkeş	Niheliler Râşennûş kehkeşan veş
Müvesser ola bir gün deyu dizar	Durub divarına yüz kalmış dürrür sor
Sürüb çarub gibi ru taş eşikde	Konaşlar perdeler hoş baş eşikde
Alemler baş çekib gardana yerden	Kıymet kopmadan gelmişler erden
Ki o tuba hıramı serve keset	Velâvet men'bası kâmi keramet
Selili mürtezâyı pür Peyember	Şefii müznibin üdine rehber
Çeküb ser hâkden arz etse didar	Olâlar başı üstünde haveder
Bugün elkâse ol haki mutahhar	Ziyaretgâhı alemdir mukarrer
Mutafı ins ü candır kâbe ayin	Mukaddes arz esedir kâblei din (1)

Nimetullah da menkıbelerinde Emir sultanın türbesi hakkında şerhleri yazıyor: "Semavî: semâda olan melâikei semavviyana ruhaniyan ve yerde olan melâikei arziyana unvaniyana süfliyan ceddi habibi Allahın ravzesini tavaf eyledikleri gibi bunun (Emir sultanın) dehi türbesi münevveresini ikdam ve ihtiram ile fi mücamül esben vel evkaş tavaf ederler. Ravze-i münevveresinden sahur eden narları avca sahiren baş gözleri ile ve havas sahiren ve batınennûşgahede etmeleri meşhur ve mütearifdir" (2).

(1) Lâmiî, Şehrengizi Bursa, Bursa vilâyet matbaası 1233, Se. II

(2) Nimetullah, 78b

Emir sultan türbesinin kasıl ziyareti edildiğini vâkıhan tesbit etmek güçtür; bazı şiiirlerde ve menkıbe kitâblarında muhtelif tavsîl ve tasvirler gösterilmiştir. Meselâ Şenayi Ahmed paşanın kasidesine yazdığı nazirede şöyle diyor:

Açdım kapımı yine dua eyleyen benim

Halbuki islâmde adet, umumiyetle mukaddes mahallerde dua edilirken baş örtülür; yoksâ bu bağ açmak tabirinin başka bir mânâsı mı vardır?

Hismetullah, İbrahim halifeden bahâ ederken onun türbeyi ziyareti hakkında şunları söyler: "Emir sultanın türbesini ziyarete vardığında, kemâli mertebe adab ve hâya ile ekseriya harem kapısından tevaccüh ve tazarru iktifa ederdi; çok ihtiyâç olursa haremdeki türbe pencerelerine emekleye emekleye varıp sultan hazretlerinin ruhuna kâşeden tevaccüh ve tazarru edardı. Fakat türbesinin kendi haremine ve kapısına vardığı gün rûlmemiştir" (7).

Hüsameddin, menkıbelerinde Emir sultan hülefâsından Tâş Kaldıraç efendi isimli bir sattan bahâ ederken diyor ki: "Emir sultan hazretlerinin mezarı geriflerin örtülerinin ayakları acundan tarafına katılarak başlarına sokarlar, dahi nice memurlar orhal üzerine yatarlardı" (8). Yine aynı eserde sultan Bayezid, sultan Selim, sultan Süleyman, sultan Ahmed gibi hükümdarların hususi olarak İstanbuldan Emir sultan türbesini ziyarete gittiklerini ve onların deveser örtüsünün altına girip emvâr altına ve girye ve figâh eyledikleri yazılmaktadır (9).

Vakıflar ve nezirler-

Emir sultan tarikat teğekkülüne ait geniş bir vakıf mânası olmanı muhtemeldir; bunların kayıtlarını Bursa vakıflar idaresinden tevhit etmek için vakit bulamadım. Yalnız menkıbe kitâblarında mevcut bu hususta ki muhtelif muhtâzır ile iktifa edeceğim.

Hacı İsa dede, Fatih sultan Mehmed'in ahlakını düzeltecek için saraya gidince, ondan Emir sultanın fikirleri için vakıf köy istedi, ve Edinçik tevâbiinde *کولونکوی* in beratını aldı (4). Yine Hacı İsa dede, Sünen tevâbiinde, iki gün değirmen olarak Emir sultan fakaresine nezir etmiştir (5). Yine, Emir sultan vakfına ait Kara pürçek adlı bir köyden bahâ etmektedir (6). Hüsameddin de, Bursa yolunda, İsa güllü geçince Kadîsî adlı bir köyün emir sultan vakfına ait olduğuna yazmaktadır (7).

Emir sultan çerçines, her halde, nâre ve hayvan olarak de pek çok nezirler geliyordu. Sultan mürâd ona 30 bin akçeyle alınmış bir atını gün dermişdi (8).

- (7) Hismetullah, 747b
 (8) Hüsameddin, Fârihi Emir sultan, Millet küt., partev noş., NO. 457, 83ab
 (9) Avni eser, 789
 (4) Yâhya, 732a
 (5) Yâhya, 737a
 (6) Yâhya, 777a
 (7) Hüsameddin, 7b
 (8) Yâhya, 732a

Bir sipahi, hoca İsa dedeye nezir olarak 15 adet su sığırı ineği verdi b de bunları sürdü Emir sultanın Kara pürçek adlı vakıf köyüne tahim etti. Ayrıca yine Hoca İsa dedenin seksen su sığırı ineği satın alarak aynı köye verdiği yazılıdır(1).

Senayi, "Vilâyeti memurdan her sene ikiyüz elli bin akşadan ziyade has-lı musyyen olub Emir sultanın ruhu için köyler, hamamlar ve dükkân- lar vakf dildiğini" kayd eder(2).

İvinci eserde yazdığına göre, Şerifiye tarikatı müessesisi Şeref oğlu Rumi Bursaya her geldiğinde Emir sultanın türbesini ziyaret eder, işi çöker gitmezse bir adam bin akş vererek onun çarşana götürmesini söylardı (3).

Kült-

Emir sultan yakın bir zamanda kâdet, senenin musyyen bir zamanında , memleketin her tarafından gelip toplanan adamlar tarafından hususi bir âyin ile tebail olunurdu. Bu merasim o hayatta iken başlamıştı. Diğer eserlerde bu hediyeği işaret eden kayıtları nakledeceğiz.Ş

Memleketin muhtelif yerlerine gönderilen halifeler, her yıl baharda kendi dervişleri ve balundukları yerlerin sâlihleri ile birlikte gelirler, Emir sultanı ziyaret edirdiler(4).

Hoca Sadeddin şöyle yazıyor:

Yıldı bir mevsim ziyaret olur	Zairun anda binihayet olur
Ol bilâd u memalik şebabı	Olmuş ol serfirazın şhababı
Terk ediler o dem haru habı	tavef ediler o muhterem babı
Gem olk anda veridat u nûsur	Fikar eylar emnâ hazur (5)

Âlide:

"Hocanın kabeyeteveccüh edeceği gibi mezarı gerifine müteveccih olan zevvar tahmin ve tesavvurdan artıktır" (6).

Senayide: "Bursada, Emir sultanın türbesi, her sene başında, yani ev-ili nevründe, etrafı alemden şabbayı mühlisinden fukarâ ve egniyâyı hududu lâyuhâ ziyaretî türbei hasreti Emir sultana gelib nezirlerini eda ederler(7).

Baldırı şâde : "Anadolu tarafında olan kasabatve bilâd halkı herşâli ferhunde halde çok kemli çevkle ziyaretlerine gelib, meşayih ve süleha küreülere ç-kiş, ve'z ve te'kir ve ~~te'bir~~ ve tahzir edüb sabaha değih ihyayı leyl etmekde her biri teghiri dil edib fikrâ b'd zikir ve tevhid ve tesbih e tahmid olurlar(8).

(1) Yahya, II77b

(2) Senayi, Sa. 104

(3) gevki, 89a

(4) Yahya, 78ab, 709a

(5) Hoca sadeddin, te'ottütevârih, C. II, SA:425

(6) Âli, Münhülehbâr, C.V, Sa. II2-II3

(7) Senayi, sa. 37

(8) Baldırı şâde, Vefeyat, 12B

Şemseddin : "Yakın vakte kadar civar köylerden bahusus Atranos yani Orhan eli, Gebelistik hatta Simev ve Tavşanlıdan sofular tabir olunur bir cem'i gafi r senede bir defa ziyareti aliyelerile müşerref olmağı zamanı Şilileriden beri adet ettiklerinden ekserisi hazreti Emirin halefi ~~şems~~ dergâhından olan ^{Hzre} gelirler ve cemii gerifde sabahlara kadar zikir ve tevhid ederek neili feyzi senevi olurlardı. Sonraları bu sofalar bazı tek kelerece de davet olunmak suretile haklarında riayet gösterilişdi. Hazreti Hüfede asitanesiâe İncirli ve Uçkozlar mevlevi hanesinde de birer gece zikir ve mukabele ederler ve tıfı hükümeti seniyeden de meşayih birer biniş giydirilir. Bundan onbeg yirmi sene evvel o adeti müstahsene terk edilmişdir. Bunlar hakikaten saf-ül aşık katlar olduğundan Bursa'ya böyle gelib dur ve senede bulunmaları Yüm ad olunmuş ve gelmedikleri sene feyzü beraket olmas diye itiket edilmişdi. Şimdi ise yalnız Şeref zade hazretlerinin adeti deniyelerinden olduğu rivayet olunan ramazan ve kurban bayramlarının ikinci günü Şeref zade dergâhından meşayih ve dervişan zikir ve tevhid ederek hazreti Emire gideler, ve türbei şrifede surei mülket okunarak usulü Şerifiye Hzre zikir ve tevhid ve ziyareti aliyelerile müşerref olunur"(1).

Emir sultan dervişleri ve halifeleri-

Buhareden kalib haccı giden Emir sultan, orada Anadolu'da bir takım dervişlerle tanıştı. Yahya bunlardan şeyh Sinan binisini zikir ediyor; Mekke den Bursa'ya kadar gelişe ait mukabeleler onun şgında nakli edilmiştir. Şevki, Emir sultanın Keremânşah onadüstur verib vilayetine gönderdiğini kayd eder ve onun ismini oaka dâğında Sinandıye yazar(2). Şeyh Sinanın gönderildiği vilayet neresi idi? Bu Çaka dağı neresidir? Bunu bilmiyoruz. Yalnız miladi 11 inci asırda İzmir taraflarında Çaka adlı bir selçuk kumandanı yaşamış ve yaptığı hareketler bilhassa tarihlerine geçmiştir(3). Onun halk arasında büyük bir şöhret kazandığı ve İzmir civarında bir dağına onun ismine isafe edildiği tahmin edilebilir.

Emir sultan Anadolu'ya etrafında bir çok dervişlerle gitti. Senavi buharardan Abdülhay isimli bir sofudan bahs ediyor(4). Baldırı zade, Emir sultan ile gelen buharalı dervişlerden Seyid usuli, Seyid ^{Asır}, Ali dede, Ali meşî sultan, Nimetullah efendi, Piri dede (cıraklı derviş), Davud dede isimli zatları ka yddiyor. Bursa'ya gelince Emir sultanın etrafına toplanan dervişlerin arasında başlıcaları zikir Ali hoca, Nebi hoca, ve Ece babadır. Bunlar

- (1) Mehmed Şemseddin, Yedigözü şemsi, Bursa vilayet mat. 1332, Sa. 9
- (2) Şevki, 15a
- (3) Akdes Nimet Kurat, Çaka, İstanbul devlet mat. 1936
- (4) Senayi, Sa. 70
- (5) Baldırı zade, Vefeyat, 33a, 43b, 72a

-daha fakir hoca, Emir sultanın hayatında ve vematında fakir idi, deime şeyh
hının kerametlerini söylerdi(1). Emir sultan menkıbelerinin teğekkülünde
bunun gibi şahısların iştiraki olsa gerektir.

Emir sultanın dervişleri arasında daha bir çok ârevî-isimler vaki ol-
maktadır: Emir sultanın himmetile sengin olan Kösüm hoca, Buharinin me-
uliyetli nikâhını kayan Aliyyi Rumi, Serrî Şinân; bu Edremid civarında ha-
life imiş, Yıldırımın gönderdiği kapı kulları Emir sultana hücum ettiklee
rinde bostanda çalışıırken kendi gehrinde Süleyman beyin büğrüne koyması-
nı isterek geyhini kurtermiş. Ali fakih: Bolikkkevirde Ilas pazarı adı
köyde vaki imiş, her bahar etrafında bir çok adamlara geyhini ziyaret
edermiş. Kurt dede; Şeyh Sinân; Bu Aydaında Alaçehide hakife imiş, onun kera-
metleri hakkında Vesiletül mekâlib fi mev-hirül menâkıb adlı bir kitab
varmış(2). Bu dervişler arasında en meşhura, mevlud sahibi Süleyman çelebi
bidir(3).

Koc Baba(Koc sultan)-

Evladı Hamid eli beyi idi, sonra Emir sultanın asibi oldu. Yahya, onun
barsay geligini ve buhariye intisabını kendi ağzından rivayet ediyor:
"Bir gece annemle yatarken bir ruya gördüm. Barsay varmışım, bir kaç sa-
adım; Gelin Hisar içinde bir veli zuhur etti, hocetleri bitiriyor dedi.
Vardık, bir evluya girdik, bir sevmişim yanında durduk; oradan nöbetle ce-
maat girip çıkıyordu. Nihayet sarı bana geldi. İçeri bakınca aklım zail o-
ldu, düğdüm. Kendime gelince geyhinin dinine yüz sürdüm. Beni kabul edin
sultanım dedim. Kabul ettik baba dedi. Uyandım, ruyamı anneme tebir ettir-
dim. Oğlum sen şair o büyük evliysaya yetişti himmetini alacağın dedi.
Bu kıssa üzerine kırk yıl geçince Barsay kerameti kübra sahibi bir vel
zuhur ettiğini duyduk. Barsaya gittim Emir sultanın duasını almaya giden
bir kaç adamın arkalarına düğdüm. Hisar içinde bir evluya girdik, sevmiş
keremetsinde durduk, ruya^{da} gördüğüm gibi nöbetle girip çıkıyorlardı. Ben ker-
emetsine varınca aklım zail oldu. Kendime gelince sürünerek huzuruna vard-
yım. Beni kabul edin sultanım dedim. Bizi kabul edeli kırk yıl oldu de-
di(4)?"

Koc sultan tekrar memleketine dönüce karısı kocaba sultan hanretleri
bizi anarım dedi. Kocası hayır emmedi dedi. Karısı: bu dünya pişliği ile
dolu insanların ona lâyık değiliz. İş ü işretmiş kemal üzere; bu söz sen
dayı terk edelim dedi. Kocaba dördü: O halde ne yapalım?. Karısı: kul taife-
lerini ve cariyelerini bütün avar edelim, delilâl birtalım, kalan şeyler
zif herkes gelsin yeme etsin dedi. Böyle yaptılar. Yalnız kadınığın oturu-
şuk bir post kaldı. Koc sultan Barsaya geldi. Emir sultan: Babam bundan
sonra cemaatınızı alın gelin dedi. Koc sultan: Karısını bir merkeze bindire-
rek Barsaya getirdi(5).

(1) Yahya, TTBb

(2) gevki, 45b-48b

(3) Cevide, Süleyman çelebi mevludü hakkındaki bir meşaf vezifesinde(

Türkiyat enstitüsü, NO. 41) Emir Sultana ile Emir Süleymanın birbirine
sarışmaları, Süleyman Çelebiyi Emir Süleymanın müridleri vasıta-
sıyla ediliyor. S. 3

Ece babının hatunu Emir sultanı görmeğe ve elini öpmeye gelince "Ece nin hatunu/geldi" derlerdi. Emir sultan: "Şeyhi geldi deyün babım" derdi(1)

Yahya, Ece babayı görmüştür. Şöyle diyor: "Pir olmuşdu. Oğuzdağı yerde kazaçlık eder, keddî eli emeğini yerdî. Ara sıra yemine varıb konuşurduk Emir sultanın menakıblarını anlatır ve bu esnada gözlerinden damardan yaş akardı(2).

Ece babaya ait menkıbeler-

Yahya, bunları ekseriya Zakir hocasınınağzından rivayet ediyor.

Bir gün Ece sultanı eğliyerek bir adam geldi: "Evvelce bir hova bana kızını vermişdi. Kendinin rızıkı mukabilinde 100 bin akçe mührü müheccel ile nikâh etti. Karım bana bağışlamadan öldü; borcum irsle babasına geldi, şimdi o da vefat etti, hemen gömecekler, iki oğlu var, benden cebirle istiyecekler, benim istek tım yok, ne yapayım?" dedi. Ece baba dervişleri ile ölümlü başına geldi: "Ya filan kardeş, diye bağardı. Her kes korkdu. Tekrar bağardı, ölü hareket etti; bir deha bağardı, ölü gözlerini açtı, bakıtı, ona gördü: "Ne dersiniz sultanım" dedi. Ece sultan: "Şu güvüne kızının mührünü bağışla dedi" Bu adam nasdan biri imiş. "Hele görülm sultanım dedi". Ece anlatır: "Senin ruhun yedinci kat gökden döndürdük, eğer bağışlarsan dön sıhhat bul ve keil olmuşsan var git." dedi. Adam yine "hele görülm sultanım" dedi. Ece sultan elile işaret etti, adam tekrar ölü. Bu keremeti gören oğulları borcu bağışladılar(3).

Bir gün Ece baba (Zakir hoca rivayet ediyor) Beni Balıkkere günderi yolda neyle meşgul olsam dedim. Tesbihini verdi. Aldım yüzüne sürüp yola koyuldum. Hatıb suyuna vardım. Nehir derindi. Neçar etimi sürdüm. Tesbihi suya kaptırdım. Ağliyerek geri döndüm. Ece sultan sordu: "Ya veledî melâlin nedir". Anlattım. "Sam çekme, dedibiz onu suya değdirmedik" ve yeminin den aynı tesbihi çıkarıb gösterdi(4).

Zakir hoca rivayet ediyor: bir gün mescidden çıktık, bür kaç derviş geldi; Ece sultanın elini öptüler. Yanlarında bir de köpek vardı; o da yüzünü yere sürdü, şeyhin sağ ayacağını yaladı, geri çekildi, edeble oturdu. Ece baba bana: "Ali bu köpek senede üç gün misafir kalan" dedi. PBki dedim, yatacak yer yaptım, yiyecek verdim. Dervişler memleketlerine dönerlerken onu da götürmek istediler. Mihağ yakınına gelince köpek serbest kaldı, geri döndü. Üçüncü gün Ece sultan mescidden çıkarken karşısında durdu, ayaklarına yüz sürdü. Şeyh: "Ya kelboğiz, burası kelb makamı değildir, edeb yeridir, vâc sahibine git sans yardım de bulanacak yerde bulanurus" dedi. Köpek koştu, tekrar ayaklarını öptü; gözlerinde yaşlar akıyordu, görünmez olsaydı kadar arkasına bakmadan belirsiz olub gitti(5).

(1) Yahya, 94b

(2) yahya, 112b

(3) Yahya, 95ab

(4) Yahya, 94b-95a

(5) Yahya, 97a; bu menkıbe Himetullıha Hasan hocaya şif olunur(117a)

Hocanın sultanın balihi keşirdeki halifesi Hasan dede bir gün dervişleri ile onu ziyarete geldi. Namazdan çıkınca dışarda bir katır gördüler. Hocanın sultanın balihi kim diye sordu. Hasan dede benim sultanım dedi. Hocanın sultan: "Katır senden ~~senin~~ pikâyet ediyor dâima hatıma binmiş halde buna hiç bakmıyor" dedi. Hayvanın eğerini kaldırdılar, sırtı görünüşü. Hocanın babası o zaman: "Senin hayvanına vukufun yok tevâlinemi olsun" dedi. (1).

Hacı İsa'dede -

Yahya, "Bu sâiz", oğlu Mustafa dedeye memleketinde sâhibin yer ayırıyor. Kendisinin cedleri olduğu için bunları göklere çıkarıyor ve "Emir sultanın diğer kitaplarda sâikr olan halifelerinden hiç bahsetmiyor. Buna mukabil Nispetullah da eserinde Hasan hocaya ehemmiyet veriyor; çünkü kendi memleketindedir ve onunla akrabalığı vardır. Hacı İsa dede ile Mustafa dedenin ismini anıyor.

Hasan hoca, Hacı İsa dede, Mustafa dede, Emir sultanı bizzat görüşmüşlerdir. Buhaşi olurken halifelige nasıyyen bir şahıs tayin etmemişti. Seçimi Abdal Mehmed adlı bir zâta bırakmıştı. Bu muresub derviş ilkin bu işden iktinab etti, sonra ettiler, muresub edenlere göze bakın dedi. Gözlerini çevirdiler: "Emir sultan ile Hasan hocaya sâdri izzette yan yan oturuyor gördüler. Bunun üzerine Hasan hocanın ilk halifelige lâyık olduğu anlaşıldı (2). Bu rivayeti nakleten Balâzî'nin eseri daha ziyade Nispetullahın kitabından iktileselerde bulunmuşdur ve Hasan hoca koluna bağlıdır. Fakat Şekâyık numaniye sâhibi ve tarihçi Âli de aynı rivayeti nakl ediyorlar (3). Emir sultan halifelik hususunda bir çok kavgalar olduğu tahmin edilebilir. Bu kavgaları ~~sonra~~ sonrada görüyoruz. Benhacı İsa'dede ile Mustafa dedeği Emir sultan mensub ilkdervişlerden sayarak tarikat silsilesini sârikâr esnasında kesilmeden devam eden Hasan hoca kolunda teşkil edebiliriz.

Yahya şöyle yazıyor: "Emir sultan sâhirini Ümmülme'âline ~~Menyan~~ diyarında iki adama bırakmıştı. Bunlardan birisi Hacı İsa dede öteki Hacı Mustafa dededir. Biri İbrahim edhem, diğeri Peyesidi bîstaki mertebesinde; sâire onlardan ne keramet sâhir oldu ise bunarda da temmen görülmüşdür (4).

Hacı İsa dede Peygamberden tahsil görür-

Hacı İsa dede, Menyan diyarında Aleki denen yerde doğmuşdur. Yedi yaşına gelince melime verdiler, bir kaç gün gitti elif lûfuzunu öğrenemedi. İlele ve hocası şâhdiler. Hele bir kaç gün geçsin belki Allah feâlis veriyor dediler. Çocuk bîr gün melime giderken ortadan kaybolmuş oldu. Akrenbaları toplandı; lûfuzunu bağladılar. Altıncı gün kendisi çık geldi annesi ağlayarak lûfuzunu neler geldiğini sordu. İsa sâhittî: Beni hocaya gönderdiğim gün yol üzerinde iki ak köpek gördüm. Yanlarındaydılar. Beni uçurub hocaya

(1) Yahya, 96b

(2) Balâzî'nin eseri

(3) Kunhülehtar; 65V, Se. 238; Şekâyık tercümesi, C. I, Se. 123

(4) Yahya, 97a

kaldırınca lisanı fâsible: Ey valedi muhtar bilmiş olki seni Peygamberin
 huzuruna götürüyoram. Gafil olmaş selâmını ve selâtinı şöyle yap böyle
 yap dediler giderken hava yukünde nardan bir sütan gördüm. Aşağıda büyük
 bir topluluğun üzerinde duruyordu. Kaşkar dediler ki: Bu nardan sütan
 peygamber Muhammedin başı üstündedir. Ve sükülüb civarına indiler. Ondan
 sonra bu kuşlar adam suretine birisi önümce birisi ardınca yürüdü. Cema-
 at arsına vardık, bize yol açtılar. Huzura varınca muhammed: Ya melâiki ve
 rahmen getirdinismi? dedi? Evet dediler, önümden çekildiler. Ben muhammede
 selâm verdim, elini huzurunda el kavuşturdum, sonra dış çıktdım. "Bismillâh
 hirrahmanürrahim sâde" dedi. Tekrar ettim. "Elif de" dedi, tekrar ettim.
 hemen ulûsu zahiriye ve batıniyenin öblesi bana keşf oldu. Eğer itimed
 etmeseniz getirin kur'an okuyayım." Kur'anı getirdiler, nardan açtılar
 ve okudu ve tefsir etti. Cemaat var il giryan oldu. Çocuğun gönlünü üptü-
 ler sonra ne oldu dedi. İsa tekrar bağladı: "Muhammed sağına baktı, ya
 Ebubekir dedi, soluna baktı, ya Ömer dedi. Ve buyurdu: İğba valedi salih
 mekbulumdur. Ve Allahın da mekbuludur. Alın bunu dünyaya suların başı
 olundığı yere götürün, gual ettirin, bunun vusuduna değen sular Ümmeti-
 nin arasına yayılsın, o sudan kimin bedenine ve tasvına kırılarsa o adaml-
 lar muhakkak mümin olacak cennete gireceklerdir dedi. Sonra o iki server
 beni beni alıp Kudsusu mübarekede şehre taşınan altında akan suyu götür-
 düler, gual ettirdiler. Dedikleri: Ya serverler bu su soğuk burada mı halk
 olur, başka yerden mi gelir? Dilerken son da gösterelim dediler. Beni bü-
 yük bir arkan yanına götürdüler. Bir zaman gidince gördük ki bir meleğ
 orada kudret kovalarından birini tutuk susuz bir deryanın kenarında
 durmuş, bismillâh deyip onu deldirip döküyor. Serverleri: Allah dünyayı halk
 ettiği zaman bu denizi ve bu meleği bu hizmet için yarattı; Cemi dünyaya
 su bu rahmet denizinden taşmış olmuştur. Gel seni tekrar Muhammedin huzu-
 runa götürelim dediler. Vardık. Peygamber onlara: "Çocuğu tekrar yerine
 götürün dedi. 80 bin evliya bize yol verdi. Melâikeler yine ok kırdılar,
 yine eski yerime getirdiler, evime geldi." (1).

Hacı İsa dede Gelâboluda yaşamış Mehmed efendi ile görüşür, bütün bil-
 giler efakif olduğunu isbat eder. Ulemadan bir pir rivayet ediyor: Gelâ-
 boluda Muhammediye şhibi yakını zade Mehmed efendinin medresesinde sikk
 ediyorduk. Bir künde geldi: Hacı İsa dede namıhdâ bir mükkâif azis geldi,
 evine davet etti, tevabiiyle gelin dedi. Gittik yemek yenildi, dervişle-
 rin değeri çıkmazı emr olundu. Yassıca zade ile Hacı İsa dede sohbette bağla-
 dılar. Sonradan molleya: Bu dervişle ne konuşdunuz diye sorduk. O: İğba azis
 ve Allah ilmi ledünnü külliyan talim etmiş, cinsel şehvâkden ne sordum
 hepsine tek etrik cevap verdi (2).

(1) Yahya, 188-189

(2) Yahya, 282-283

Hacı İsa dede bütün gizlilikleri görür-

Hacı İsa dede bir gün dervişlerine sordu: Bu yeryüzünü görüyor musunuz? evet dediler. "Allahın böyle kulları vardır ki yedi kat göğü böyle görür" dedi. Hacı İsa dede ahlebile konuşurken şöyle dedi, "Bu gün lehi mah fanda yağmur buyurmuş derdi" ve d okru çıkardı(1).

Hacı İsa dede çok niyazet eder-

Kendisinden ipiden dervişle rivayet ediyor. Bemiği: "40 gün suvm'a niyet ettim, gece ve gündüz bir şey yemedim ve içmedim, at çlunu gömlek yeri ne delib boynuma geçirdim, kırk gün kuşagımı çözdüm, yatmadım. Nihayet Allahdan Niyazetini kabul ettim diye bir nida geldi. Kuşagımı çözdüm, küçük Baltığın derisi çürümüş, o çal ile berber koptu(2).

Veliler padişahın hareketlerini tenkid ederler-

Sultan Mehmed ben, teodidi saltanatında ekser vaktini akıl esil edecek şeylerle geçiriyodu, gayri meşru işler yapıyordu. O zaman Emir sultan ci varında oturan ulemiden ve sulehadan Baba hoca, Hasan hoca, Süleyman hoca, İzzettin hoca, İbrahim hoca, ve Hacı İsa dede bir gün toplandılar: "Bu saltan Mehmed Hulefsiyi rasidini yolunu güzetlemiyor, başka işler irtikâb ediyor. Bu makama şerifden nasihat verilmek icâbedir" dediler. Ve ne yolda hareket edeceklerini müstakafa ettiler. Nihayet şuna karar verdiler: tefsir ve hadisler tetkik edilerek umuru saltanata müna'isib ve muvafık kâğıtlar toplanacak, sonra saltanat tahtında bulunan adamların ne trikle Allahın rızasına ve rahmetine vasıl olacaklarını ve ne fiil ile onun azabına müstehak olacaklarını fil cümle beyan ederek bir kâğıda yazacaklar ve padişaha verilecek.

Hacı İsa dede bu varakayı götürmeğe razı oldu. Esim makama Hacı Mustafa dede ve Karesü senceğinde n "sâsâ" beyle beraber Burasdan kalkıp Edirneye gittiler.

Hacı Mustafa dede ve Hamza bey rivayet ediyorlar: Edirneye vardık, İsa dede Kabli hokden kâğıdsız vermek emr olundu, peygamber, sultan Mehmed bir çok şeyler söylememi buyurdu. Bunların hepsini kâğıda sığdıramayız dedi. Beraberse seraya gittik. Kapıcılar mesaidindenemne başladık. Kudretle hazinedar bağı Hacı İsa dedenin yanında durdu. Namazdan sonra Hacı İsa dede ona dedi ki: Alemleri yokdur her eden Allah sultan Muradı ahirete intikâl ettirecek, bize resulullah var tenbih ve telkin eyle dedi. Bunun için geldik".

Ve divane vardık. Helil paşa ve Saruce paşa oturuyorlardı. İşi anlattık ya tenbihedin ya icazet erin bir girelim, tekrar edelim dedik. Onlar istilâd ve istikrah ettiler: iş bu haberi padişah hazretleri saltanat tahtında iken ne bir deyebiliriz ne nisnede sizi içeri koyarız dediler. Bir kaç gün geçti, tekrar divane vardık: Ol kâziyeye üç gün kalın dedik yine razı

(1) Yhhya, 100a
(2) yhhya, 99a

olmadılar.Üç gün sonra emri ilâhî emri oldu,sultan Murâd ahirete inikal etti(I).Sonra Halil paşa bizi davet edib hacı İsmâ dedeye sordu:"Dediğin gerçek çıktı amma bizim hakkımızda ne dersin?" biz cevap verdik:"Biz emri ilâhî ile gelmiş idik.Muhalefet ettiniz.Yeni padişah bir kimseyi ezazabla öldürecek, o da sen olacaksın." O zaman : "Var sen sultan Mehmede tariki adli telkin eyle ve nahak yere zulm eylemenin zararını bildir, dinlerse ne alâ yoksa ona bir iş ederiz ki dünya padişahları ibret alırlar dedâ".

Hazinedar başı bu sözkleri dilemişdi;gitti sultan Mehmede anlattı. Padişah:"Eğer o dervişi getirmessen cildini gövdenden ayırırım demiş. Hazinedar başı geldi,bizi huzura aldı.Sultan Mehmedin konuşurken elleri tiriyordu.Bizleri imtihan etti.Birinci teörübesi şu oldu,bir gebe zağar getirtti."Dede bu zağarı gayet severim,acaba karnada kaç eniği var?" dedi.Biz dedik:"Dört eniği var: ikisi dişi ikisi erkek"Karnayı yarırdı, söylediğimiz gibi çıktı.Sonra dedi:"Hayli zamandır şehrimize yağmur yağmadı.Bir dua edin Allah rahmet versin"Biz dedik:"Eya devletli padişah melûmunuzdurki dua peklikle makbul olur,evelâ siz ve biz günahlarımıza tövbe edelim,sonra dua edelim,belki kabul edilir" peki dedi.Ona telkin ve tövbe verdik.Gökde tek bir bulut yoktu.Duaya başladık,bitirirken Allahın kudretile bulutlar toplandı, yağmur yağdı;bu imtihan da tamam oldu. sonra sobbete başladık ve ne için irsak olduğumuzu bildirdik.İşlediği gizli günahları aşıkâr ettik;Dediki:"Dede benim bütün sırlarımı yüzüne vardun ne hoş korkmaz bendesin" Biz dedik:" Allah kulunda iki korku koma mıdır.Senden korkan Allahdan korkmadığından,Allahdan korkan senden neye korksun.Sonra dedi:bane himmet edin" "Sende gabiliyet yok" dedik." İnsan sen kabiliyetlidir" dedi."Halka niçin dürlü sıyasetler gösteriyorsun " dedik. "Benden korkmalrı için â dedi. "Halkı korkutmanın başka yolu varken niçin zulme mürecet ettiniz"dedik. Sonra ilâve ettik:"Hazreti Ömer hilâfete geçince bir gün öğle namazını kılıb evine gidirken bir fakirin çamur kirdiğini gördü.Hâline acıyarak cübbesini çıkarıb balçık içine girdi,uğraşmaya başladı.Güneş yakıcı idi,sirtına tesir etti,Ömer muhterib oldu.Gazabla güneşe bir nazar etti.Heden nuru ve hâsretini zail oldu sonra huzurla çamuru yoğurdu,evine geldi.Güneş karıştı ne dikildi;Ömer : "Ey güneş hâline inâef edib miktarını bildinmi diye tebessüm etti. Güneş yine parlamaya başladı.Hazreti Ömer o gece düğünde Muhammedi gördü.Peygamber:" Ey Ömer dedi,eğer sen güneşe merhametle bakıb tebessüm aymeseydin ta kıymetkadar kara doğacaktı."

Bundan mekâd şudurki Hazreti Ömer Allahdan korkardı,güneş de mahlûkdan bir şeydâr,Allah da güneşi korkuttu.İmdi Ey devletli padişah sen Allahdan kork,Allah da senden cemi mahluku korkutsun ve sizden kimse incinmesin".Bunun üzerine sultan Mehmed:"Vallah dedim benim pl vechile

(I) BU menkıbenin yalnız bu parçası-Sultan Murâdın ölümünü Emir sultan dervişlerinden birinin evvelden haber vermesi geklinde- Açık paşada kayd kayd olunmuşdur.Açık paşa zâde,Gize neşri,Şa.197

tarik elimden gelmez" dedi. Biz dedik: "Senden kabiliyet yok dediğimizin sebebi budur" bunu teslim etti. Söbet tamam oldu. Giderken bize bir kâşeye akşama tekilf etti. "Biz bunu yiyeceğimize ve giyeceğimize kaşmayız; dâğlar senin hazreti Emirin fukarasına nezr ettiğiniz köyleri verin" dedik(1).

Uzakdan görme -

İsa dede hacılarla beraber kâbeye gidiyordu. Onunla bulunanlardan biri rivayet ediyor: Karaman diyarına vardık; yolda bir çoban gördük. Biraz eğlenin dedi, bu koyunlar arasında benim de malım var; südünü seğeyim için, bense hayır dus edin. Hacı İsa dede duralım dei. Südleri içtik. Kâbeye vardık. Zilhıccе bayramına dört gün kalmışdı. O gün beytallahı tavaf ederken İsa dede bir kenara çekildi, mürakabeye vardı. Biz sakit olduk. Tekrar kalktı tavafa başladı. Bitince sebebini sorduk: "Karamandan südünü içtiğimiz çoban ölmek üzere idi, şeytan insanın kasd etmişdi. Enbiya ve evliyasını çağırırdı, hali sıhhatte iken dinini ihmal ettiğinden derman yetişdirmediler. Çoban: "südümlü için hacılar meded edin" dedi. Biz de hakkı vardır, gittim insanın şeytandan kurtardım" dedi. Hakikaten karamana tekrar gelince o çobanın bayramı dört gün kala vefat ettiğini öğrendik.(2).

Hacı İsa dede Muharebelerde kurtarıcı-

İsa dede Kösova muharebesinde rivâli gayb ile giderken bir kâfirin bir sipahiye boğazlanmağa kasd ettiğini gördü. Erişip onaiki parça kıldı. Ve sipahiye kıldırıp askere ulaştırdı. Aradan bir zaman geçti; bir gün hacı İsa dede Emir sultan vakfına su seğirtme ineği almak için İga ovasına gitti. Tesadüfen o sipahinin evine rastladı. Asker onu derhâk tanıdı. Hacı İsa dede kendini gizlemek istedi İsa de adam ısrar etti. ve 15 adedinek nezr etti.(3).

Hacı İsa dede dâima peygamberile görüşür-

Emir sultan kurtunde şeyh hacı hazretlerinin kayın atası Çelebi rivayet ediyor: Geceleeri ruysada nurlu yüzlü, ak sakallı bir adam beni irşad ederdi, kim olduğuna sormağa cesaret edemezdim; bir gün Emir sultan mesaidinin içinden geçerken hacı İsa dede ile oturur gördüm, hazuruna varmak için babuğlarımı çıkardım, hemen gayb oldu. Kâşeye dedeye sordum: Hazretti peygamber idi dedi.(4).

Hacı İsa dede dâima haccı gider ; Emir sultanın tükrenmeyen bir akşası-

Bir gün ~~Emir~~ sultanın huddeslaeri hacı İsa dedeye sordular: "Bu kâbeye kâbeye gidiyorsunuz. Her defasında namüshâkîret ve sadaka harc ediyorsunuz. Acaba nekadar dünyalık götürüyorsunuz" O : "Bir deferimi anlatayım kıyas edin dedi. Bir kere hac sefrinden geldiğim yıl içinde bir gece yatsı namazını cemâtle kılup eve geldim, Namazımı yeniledim, nefileyemeğul oldum. Birden dışardan bir avaz gelii. İbni Mes'udun sesine benziyordu

- (1) Yahya, I27a-I37b
- (2) Yahya, I23a
- (3) II6b-II7a, yahya
- (4) Yahya, I26b

Çıkıdım, o imiş. Selâm verdim siki resulullah davet ediyor dedi. Peki dedim .
yol koyulduk. Bir yere vardık, cümle şâhâbeler huzurunda divan tutmuşlardı
Muhammedin başında ~~burdan~~ bir süfyan vardı, Yüzüne bakınca gözler kamaşır-
dı? Elini öptüm yüzüne sürdüm, çekilib seffa girdim, el kavuşurdum: "Ey
Ümmetimin ıftiharı rabbim yine bu yıl senin evine davet etti ne dersin
dedi. "Yoğuna yüzümü süreyim, yalnız senin hizmetin benim için her şey olsun.
dedim. Elini kaldırdı, dua etti, cümle ashâb emiş dediler. İcazet buyurdu
evine geldim, tekrar abdest aldım nefileye bağladım. Diğerden bir ses
geldi. Çıkıdım, hazreti Emir'in muhtatlarından Saliheddin kardeşim imiş,
selâm verdim, siki Emir efendi davet ediyor dedi. Vardım, türbe civarında
~~arkasına~~ ~~verdi~~ kibleye müteveccüh oturuyordu. Elini öptüm geri çekildim
el kavuşurdum." Ceddin Sizi yine bu yıl evine mi davet etti baba" de-
di. "Evet sulâtinin himmet ederseniz dedim". Malarek ola baham dedi; bir
akça verdi. Bunu harc et baba dedi. Sultanım bana akça gerekmez himmeti-
nis yeter diye geri verdim . İsrar etti aldım. Elini kaldırdı dua eti,
Cümle rum erenleri amin dediler. İzin alıp yerime geldim , hacc'a gittim"
Yol esnasında , şehirlerde gördüğümüz fakarayı memur ettik. ~~Buna~~ Buna döndüğün-
gün zaman iki melâke geldi. Masrafının hesabını tutmuşlar 300 bin akça
akça harc olmuş fakat henüz üç akça cebinde duruyordu(1).

X Hacı İsa dedenin buğday aşına verdiği bereket-

İsa dede Gönende iki göz değirmeni olan Emir sultan fukarasına nezir et-
mişti. Orada büyük bir cemast iş görürdü. Yemek hususunda bir küçük kazan
se pişirilir fakat yul ağama yeterdi. Bce baba kavaçete ediyor: Bir gün
incece yapıldı. İsa dede kaynayan buğday aşına elini soktu, karıydı.
"Kazan" indirme çok üzerinde ~~oiken~~ halkı taslandır" dedi. Öyle yaptım.
Cemast keramet aşadır diye okadar çok ydiği halde kazan masfina inmedi.
Halk dağıldı, bir çanğa koyarak biz de halvette yemeğe bağışladık. Hacı
İsa dede birden haykırdı: "ve kaşığı elinden bırakdık bir zaman sürüküb
geldi. Bana rikket geldi ağlamaya başladım. Sonra o halat geçti tekrar ye-
meğe koyulduk. Ne olduğuna sordum. " Sultan Mehmed fikri batıl kalıb iç
oğlanlarını sui zanla katle kâd eyledi. Varib onu kurtarıdım dedi".
"Padişaha gözükdünüz mü?" dedim. "Evet gözükdüm, ~~hacı~~ hazreti Emir'in fukar-
rasına iki köy nezir etti" dedi : (2).

Nezir olarak kabul edilmeyen köy seccade-i-

İsa dedenin hizmetinde bulunan Muse dede rivayet ediyor: Bir gün hacı
İsa dede bir köyün civarında ~~seccade~~ bir kadın omuzunda bir seccade ile geldi.
Üzengini öptü. "Dede bu seccadeyi sizin için dokudum, üzerinde namaz
kılmanız için" dedi. Hacıdede: " Ya kızım eğer bunu bizim için dokunmuş ols-
saydın, şu pınara giderken bulduğun yünü bana katmasdın, ~~vaz~~ git biz bunu
kabul etmeyiz" dedi. Hakikaten o kadın böyle yapmıştı(3).

(1) Yahya, II3b-125a
(2) Yahya, I31b-132b
(3) Yahya, I34ab

Yolları tamir ve müslümanlaştırdı-

Hacı İsa dede, ta'ki Âm olan yolları düzeltir ve bendleri ıslah ederdi. Kendisi rivayet ediyor: Geliboluda *قوغری* dağında yol satarırdım, argü- lar işlerlerdi, akşam olunca onlara ücretlerini verirdim ve akşam namazını Bursada Emir sultan mescidinde ede edrdim. sabah olunca cemasetle namaz kılıb ve hatim dussındaberber *ابو بكر* namazını ede ederine *قوغری* dağına argüdlarına yanına giderdim. "Meğer argüdlardan birkâfiri *فهر* - guy tetebu edib hiç birinde geçilmemiş olacak hayret galebe ettiğinden bizi evine davet etti. Karısı yemek getirdi. Biz dedik: "Hak tasla benim İmam zikr olunmayan şeyden sakın yemeyin" diye buyurdu. Onlar dedi: "Hacı Dede biz seni onun için davet ettik; ne derse tutacağız" Bunlara g gusul erkânını talim ettik. Şahadet telkin ettik, taharet ve ıstılah talim ettik *عناي متلدوم* ondan sonra sabah namazını beraber kıldık(*)).

Hacı İsa dedenin para vucuda getirme kerameti-

bir gün İsa dede, Mihaliç ile Bursa arasında yola ytağ döşeyordu, Anıyından Yedi adam araba ile Bursa'ya buğday satmağa gidiyorlardı. Onlar rivayet eder: Yolumuz hacı İsa dedeye uğradı, Onun yanında öküzlerimizi sa- lı vardık. araba eyleledik. Sonra hacı dedeye biraz hizmet edelim diye var- dık. Kendisi meşguldu, akşamını, kusağını ve taraklığını bir meşe yanına koymuşdu. dedenin taraklığını görelim içind e ne var dedik. Baktık bir çu- valdızdan başka bir şey yok. Yerine koyduk, ilerivarıb elini üptük, bir sa- men hizmet ettik. Gideceğimiz sırada Hacı İsa dede: "Bize biraz akçe ve e- yim de yemek için bir kuzu olan , varın bu taraklığımı getiriverin" dedi. Birbirimize baktık, içind e bir çuvaldızdan başka bir şey bulunmayan t *taraklığın kapagını açtı, elini altına tuttu.* "Taliiniz çok geldi varın paylaşın dedi. Yedi kişi için ; yüzer akçe düşdü(2).

Hacı İsa dede İstanbul fethinde-

Ahık paşa oğlu Pir Aziz rivayet ediyor: İstanbul girmesinde hacı İsa dede dahi orada idi. ben dedim: "Ya hacı karındağ bu yol sizi Hi- caz seferine gitti diye duyduk, ne oldu da burada hazır bulundunuz" dedi. "Karındağ hakden esir olunub Hicaz seferine müveccih olduk, orada kabli hakden haccın mekbul oldu, şiddi İstanbul feth olunca, dönyar orada bulun diye buyuruldu, bu sebebden geldim" dedi. "ya karındağ eğer bu muharebede biz fevt olursak lütf edib meyhanimizi gusl eyleyin" dedim. "Beni sizi gusl e- tmem müyesser değildir, inşaallah söz beni gusl edersiniz" dedi. Akıbet öyle oldu. Son hac seferinde beraberdik, yolda hastalandı. Haliâi sorduk: "Sizinle beraber Germiyane kadar yoldaş olacağım, zâra toprağım oradadır" dedi. Fıvaki Çaya geldik , o ahirete intikal etti. Ve dediği üzere ben gusl e- ettim. Yıkarken döndürmek istesem kendisi çevrilirdi. Ve tağandıği zaman namaz durur gibi ellerini göksünün üzerunkoyardı. Gusul esnasında elleri ni kendisi yanına indirdi, iş bitince tekrar göksüne koydu. Ziyaret edenlere ne kolaylık olsun diye onu yol kenarına defn ettiler. (3)

(1) Yahya, 134b-135a
(2) Yahya, 135b
(3) "

Hacı İsa dedenin mezarı-

Hacı İsa dedenin Germiyundaki türbesinin toprağı insan ve hayvan hak-
talıklarına devadır. (1). Halk rivayet ederki : Evvelce ^{nebi} gehrinden
çok müteallim olduk, Hacı İsa dede burada defn olalı dedim inmere oldu-
lar"

Karaman oğulları ,Konya Evliyaları Sölelerinde, otaraflara doğra gelin-
ce Hacı İsa dede mezarından çıktı. "Bilâdi İslâm gâret mi olur " diyerek
askerlerin önündeki ezizleri koğdu, konyaya gönderdi. (2).

Sultan Mehmed, Hacı İsa dedenin ölümüne müteessir olur-

Hacı İsa dedenin kardeşi rivayet eder: İstanbula geldim Sultan Meh-
medin elini öptüm, otururken bana mümkün bir şey sordu, ben aksini söy-
ledim; meğer bunu evvelce Hacı İsa dededen öğrenmişim "Hacı İsa dede er im-
miş dedi". Ben dedim: "Hemige hudavendâgâr hazretleri sıhhatte olsun, Hacı
İsa dede shirete intikâl etti. Sultan Mehmed sordu: "Kereye defn olundu?"
"Hicaz seferinden gelirken Germiyan ağsına defn olundu" dedim. 3 -Allah
hamd olsun benim memleketimde defn olunmuş" dedi. Sarı dizi üzerine gelib
mahsum ve müteallim odu, gözünün yağını silâğe bağadı, ben bihusrolub, âna
edib dışarı çıktım. (3).

Hacı Mustafa dede-

Hacı İsa dedenin oğlu ve kaim makamıdır; menkıbname müellifi Yahya on-
dan babamız diye bahs etmekle beraber hakiki çocuğı olmadığını zan ediyö
rum. Bir menkıbede onan Hacı İsa dede ile beraber hacca giderlerken hi-
zirla görüşüğünü anlatır: Babamız Hacı Mustafa dede Hacı İsa dedenin
an kalbi sadam hizmetini ihtiyar kılardı, beraberce hacca gidirdi. Bir g-
gün Hırs gehrinde yatab ordan Şems müteveccih oldu; kuşluk vaktiydi,
yollar ıssızdı : Hacılar kafilesi Karşıdan mehbûli bir kışın geldiği-
ni gördüler. Yeşil sof giymiş, bağında isme vardı. Kar st üzerine bine-
miş arkadegsis ve seyissindi. Hacı İsa dedem kafilenin önünde gidiyordu.
Adam geldi, selamlaşdılar, birbirlerinin togunlarına sarıldalar; sonra
mahabetli yolcu hacıılara selam vererek geçti gitti. Dervişler sardular: "
Böyle korkunç yerlerde yalnız giden kimdir?" Hacı İsa dede cevap verdi: "
İşbu kişi kerimdir; hızar nebialeysselamdır. Şah namazını kâbetullâd
İşrak namazını mesoidi aksada kıldı, şimdi varib emir sultan
hazretlerinin üzerinde dua eyleyib ögle namazını Ayasofyada kılacak.
Burada görünmesine sebep Allahın bir emrini bize bildirmekdi" "Buna biz
de söyleyin kalbimizde heyecan gitsân" dediler: Cevab verdi: "İşbu Must-
tafa senin hizmetindedir, Allah onusane oğul verdi, hem dünyada hem shi-
rette oğlundur". dedi. İkinci sefer hacca gidişlerinde, Hacı İsa dede oğlu
Mustafa dede ile geride kaldı, Hızar tekrar göründü, bu sefer babam da
onun ellerini öptü. Elhamdülillakim biz ez'afı anıların gibi serverlerin
silâlesinden kıldı kim kişi dedem: Hacı İsa dede olub ve ulu dedem
hazreti peygamber ola" (4)

(1) Yahya, 137b

(2) Yahya, IIE b

(3) Yahya, 137b-138a

(4) Yahya, IE4b-II5a

lerinin doruk ^a dığı zamanlar ki?" Deyip çıkardı, parçaları, ^{ol} haneye buralı ^{edi}. Huzura çıkınca Emir sultan "Doğrudan Hasanım" dedi ve irşadına bağladı. Hasan hocu günden güne terakki etti.

Cenahussalikinginde Lâtfullah halife Bedreddin halifeden nakle ediyor: Hasan hocu okadar rızâ ve mücahede ederdi ki Emir sultan bir gün onun medhinde "Ceddin Muhammed Mustafa'nın şebibi Hasanı görseleddi onun mücahedeşânden söz olurlardı. Haruf içinde elif nice ise Hasanım din ve istikamette öyledir" dedi.

Senelerden sonra Balıkkessenre halife nasb olundu. Emir sultan kendi dervişlerinden Bedreddin halifeyi de onun hizmetine verdi.

Balıkkessenre ilk keremete; Hasan hocu kendisi ^{anlamayan} bir sancak beyinin oğluna bir nasarla öldürür-

Hasan hocu bir siyah beygirde Bedreddin halife önünde ^{yaya} olarak; Balıkkessenre vardılar. Orhan sancak beyi oğluna sünnet düğünü şaptarıyordu. Koşarak şehir kenarında Hasan hocuyu karşıladı, Hocu ona yaklaştı, "Ne sorudarsun göge çıkmasın ^{senirinin} deyip ^{تعدن تحرق الرحمن من تبلغ اقبال طورا}

ayetinini menasını remz ve işaret eyledi. Sancak beyi bunları bil-
meyip gazala gelmeğe bağadı. Hasan hocu dönüb sancak beyinin oğlanoklarına nazır etti; ^{derhal} attan düşüb teulimi ruh ettiler. Onlar ölümlerle meggul olurken Hasan hocu ve dervişi şehre girtiler. Bir köşeye indiler kendi hallerince meggul oldular. Sancak beyi çocuklarını defn edince ^{esnasında} "zer ü sir libaslarını çıkarıp palanlar giyib" Hasan hocanın ayaklarına düğdü. Hizmetkârı olmak diledi. Halife onu kendisine oduncu yaptı. Çok kişiler Hasan hocuya mürid oldular. Hasan hocu bu şebibeleri ile beraber Emir sultanı ziyarete gitti.

Emir sultanı ziyaret-

Bir yaz günü idi, ramazandı; dervişler yaya olarak, sancak ve ^{porucun} şiddetile perigan, Seyid Buharinin huzuruna geldiler. O, bunların halini görünce hiddetle: "Bu ne şahettir, ceddin sizin nefsiniz sizin mekeblerinizdir, İbadet ve taat onlara alır demedim? Öyle olma ona rıfk edib hocu tutun, bir dahi kendinize bu şiddeti vermeyin" dedi.

Hasan hocu, Emir sultanın hizmet için ^{yanına} verdiği Bedreddin halifeyi de her zaman çok azarlardı. Basen "Erekelb yakıl git" diye kovardı. Bedreddin halife artık bir gün dayanamayıb Emir sultanı keçti. Şikâyet etti. Seyid Buharı da on ^ı vrendi ^{Kasabasına} şeyh olarak gönderdi.

Hasan hocanın evlenmesi-

Hasan hocu Balıkkessenre şeyh iken givar köylerde bir sipahinin evine misafir oldu. Konuğurlarken pengereden hizmete giden bir kız gürdü. Bu sipahinin kızıydı. Hasan hocu sordu "Şu nedir?" Sipahi "cariyenis" dedi. Hasan hocu hemen elinç yapıp "Kabul eyledik" dedi. Derhal nikâh kıyıldı. Hasan hocu an sonra Emir sultanı ziyarete gitti. Huzuruna varınca Seyid Buharı "Yakına necaset bulmuş ^{Hasanım}" dedi. Halife şahiren keftininin yakasına baktı. Dağarı çıkınca Emir sultanın havyarından basan "Şahirinize bakmayın, kim bilir ne fiil irtikâb ettiniz de sultan böyle remz etti" dedilir. Hasan hocu kasıyeyi anladı, çok nasout oldu.

Emir sultan Blünce Hasan hoca çok müteessir oldu-

Emir sultan Blünceği sırada mürid ve dervişlerini topladı. "Biz şhrete gider olduk Seccadede Hasan öğursun, iki istiyen onde bulsun" dedi Vefat etti. Hasan hoca çok müteessir oldu. H, ce zamanı dağlarda girdi. Sonra türbe penceresinden Seyid Buharinin ruhaniyetine teveccüh etti. Ba sırada hemşiresi eline bir iki lokma mumbaz alıp yanına oturarak "kırk gündür bir şey yemedim; bu lokmacığı el diye yalıvardı. Halife yanına bağlayınca Emir sultanın mesarından "Bursaya karnını doyurmuşum geldi Hasan," diye bir ses geldi. Hasan hoca bir seyha ile yine dağlara kaçtı. Sükân bulduktan sonra seccadeye oturdu.

Hasan hoca Rumelide-

Hasan hoca memleketini kaledi, Rumeliye geçti. Yeni şehre yakın gelince halk "Ehli Allahdan bir ses geliyor muş" diye istikbale çıktılar. herkes kendi evine misafir etmek için kavgaya bağladı. Hasan hoca katırımın başını serbest bıraktı, hayvan sofular mahallesinde cemii ketir önünde durdu.

O zaman kadar Yenişehir vilayet halkı Emir sultanın ismini ve resmini bilmezlermiş; Hasan hocanın nasihatlarına dinledi, ona biat ettiler. Hasan hoca cuma günü vaz etti. ve ve Yusuf halifeye ızzet verip vilayete şeyh ve halife hesab etti. Sonra doğduğu yer olan Koç-basana geldi. Bir gece başka bir köye gidiyorlardı. Seher vaktinde Hasan hoca "Mualimeler gök kâşaları açıldı, cemi hacetler mekbuldur. Her kişi Allahın huzurundadır, hacetini dilesin" dedi. her kes ~~kesi~~ nefis nefis olmak üzere kâşe berkâşe tesarru ve niyâzlar edip hacetlerini dilediler. Sonra bir yere toplandılar, yola koyuldular. Hasan hoca ~~emosa~~ Elhaş koç basana sordu "Allahdan ne diledin" Adam cevap verdi "Dünya diledim" Hasan hoca onu kakamak istedi; Fakat emosa "Allah bana dünya versinben onunla şhreti bulurum" dedi. Tanrı o adamı e--a çok zengin etti. O da Şük-bazar yolunun üzerine evler kurdurdu. Geçen yolculardan adam başına bir koyun bağışlamayı adet edinmişti. Fakat her gece bağışlanan koyun sürüde buldu yordu. Koç basan ismi bu adetten dolayı kaldı.

Kar-

Hasan hoca, Emir sultanın yanına geldiği bir sırada, onun havasından bir adam çok hasta idi; hâzreti vardı, canı soğuk bir şey istiyordu. "Ah biliz karceğiz Olse" dedi. Hasan hoca "hemen eteklerini beline sokub, Keçis dağına çıktı. ve kar getirdi. Hastaya verdi. Bu adam sonradı öldü.

Nice yıllardan sonra Hasan hoca Kâbede girerken hastalandı; Bursayı hatırladı. Canı kar istedi; derhal bir deve hatünde başına niyâz örtüler çekmiş birisi, elinde bir beyaz kalaylı taş içinde büyük bir parça kar ile karı su getirip çıkı geldi. Hasan hocaya sundu ve kayb aldı, O adamın ruhu bu şekle girip gelerek borcunu ödemişti. (I).

Hasan hoca 845 tarihinde Kudüde öldü. Mezar tagında şeyh Hasan ruhi ibaresi kısıklı imiş (2)

(1) Nimehtullah, 117a-117ab

(2) Yedigöller - 2. Zamsi, 9. 10

Hasan hocanın esri, Müziyyülülşükük-

Kaynaklar kısmında tevsifini yaptığım bu kitabı Hasan hocanın tarikî kâfî adabı ve tasavvuf hakkında görüşlerini ihtiva eder; Emir sultan tarikâtına ait ayrıca bir menba bulamadığımdan onu, bundan takibe mecburuz. Ana hatlarını nakl edeceğim:

Şer ve fesatten kurtulmanın yolu Allaha ibadettir. Hakiki bir mü'minin yediği, içtiği her şey ve kendi nur olur. "Kalb ismet ıyıkları ile aydınlanmış olmasa kur'an tahsil edilmez". Cezbe ibadettir, ~~şey~~ dâha yüksektir. Mücedde insana nevk verir. Buna erişmek için resulullah'tan mezun mürşid şeyhleri bulmak lâzımdır. salik nefsini şeyhe teslim ederse kendi kalbi ile şeyhinki arasında bir münasebet vacuda gelir, bununla marifetullah hasıl olur. Bununla nefsin ayıbları ve gaytanın bilimleri öğrenilir. Bunlarda Seyid Mehmed Buharinin bir nasarı ilae olur.

Bir şeyhe ihtiyac vardır. Bu şeyh taibül resul, salikiteriki hak, kofrkma ve tehlike çöllerini bilen, makamat, menazil sahibi olmalıdır. Vasıfları şunlardır: Tevekkül, yakın, sabır, şükür, tavazu, ilim, teenni.

Şeyh müridi ifrat ve tefritsiz olarak, orta bir yolla irşad etmelidir. İbadetin kemale ermesi Allahın isteği ile olur. Bu zamanda en kâmil mürebbi, ehli sahîr ve batına suhbeti açık olan Seyid Mehmed Buhri dir. (T). "Şeytan şeyhi olmayana şeyhlik eder". Peygamberden evvel halk emirlerinin dininde idi; şimdi böyle yapmak doğru değildir. İlim öğrenmekten maksad, lâlettayin şeyleri öğrenmek değil, ilimletine göre hareket eden salimlerin ilmini öğrenmektir.

Ey talib ————— ليضر الذلوب الله diyenlerden ve kendilerini her şeyi yapmağa mezun görenlerden sakın. İsmet, on iki imandan geçerek Seyid Mehmed Buhriye kadar geldi. Ey talib onun velayeti kübraya sahib olduğuna dînle ve inan. O düşmanına müntekin, Ahbabına yardımca, Allahına bağlı bir kimse idi (2).

في كون الرسول الموجهودات

Allah "Gizli bir hazine idim bilinmek istedin" dedi. İsim bir varlığın salâmettir. İsim oluncu o şey de mevcud olur. Allah kelimesi de onun mevcud ve mebud olduğuna salâmettir. Muhammed isminde de beş harf vardır. Biri gislidir. د: طيب . م = محمد الله ، ح = حام الله ، م = ملا الله

Kulluğun mevcudiyeti hakkında ————— قلب ، الرهيت ————— olur. Bu Allahın değil cevherin قلبی dir. Bu açık olduğdan sonra açık olmaktadır. Seodeden kalktığı zaman kendinde bir görürlük görenin halidir. Ve bu yıldızlar şeye , güneşe bakarak Allah'a bulmanın hali değildir. Bu cevherinin kendinden in'ikâs ve ıtlak bulması olur bununla isimlerinden biri şuhur etmiş olur.

Rububiyet , محمد Mahammede inkişab etti. Orada siyade vardır. Zira sonundaki (D) Allahın zatında olmayan bir meneye, sıdk'a salâmettir. Sıdk bir haldir ve unsura delâlet eder.

(T) Müziyyülşükük, 2b

(2) "*****" 10a-17b

Kabiliyeti aşagdan olan kimse hakkında-

Bu Muhammed düşmana galib gelmiştir.İçtiği garab yediği şerabdır. Onu Cebrail geldi.Her kes yemek yemez su içmez,sokakda yürümez bir peygamber bekliyorlardı.Onun legeri tarafı kendilerinden farklı değildi.Bunu bilmiyorlardı.

بیت : بَلِّغْ قَبْلَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمَرْكُومِينَ
بیت : تَهْ أَرَى لَطْفَكَ مِنْ رَدِّ حَبَابِ رِيحِ شَمَارِ رِيحِ نَهَائِيَّتِ بِ عَدُوِّ

Bu kitabın muharririne seyid baharinin hadisi hakkında söylediklerini dinle.Bunlar üç hadis olan şunlardır:

1 , كنت كنزاً . 2 , لو سئني عن . . . سئني تلب العبد المخلص . 3 : عند الناس

Birinci hadis: ~~Okun~~ baha eder.Her şeyin cevheri vardır.Halkın (kâinatın)cevheri Muhammeddir.O Allah ile mevcudat arasında olduğunda den resul olmuştur.İkinci hadis:Allah bir ayne yarattı ve isimlerinde den bir isim verdi.Yeni mü'min ona bir vasıf verdi: **القطعة** oraya bakdı, ondan kâinatı hasıl oldu.Onun izzetinin ışığı burada parladı.Ve ef'ali burada zahur etti.İnikâsı safıf oldu.Kaliden murad takallüddür.Bu halde Abdül mü'mininden murad bu lâtif cevher olan kalb,pertevi insan cevherden kendisine dönmesidir.Güneşe bakmak için güneş gibi yuvarlak hadika malik olmak lâzım geldiği gibi maksuda vasıl olmak için için de pertevi iz olan velâyeti kübra lâzımdır.Bu Muhammed ~~zatta in'ikâs etti~~ kâs etti,onu gören gördü.Sonra kalblere in'ikâs etti.Buna benzeyen ~~des~~ hakkında:Söz söylemek istenilse göğüs sıkılır ve nefes hancıreye verilir,oradan ses çıkar bu kalbe gelir.Asıl marifet de hikmet sadamına içittirir.Onunla insanda iyi sıfatlar hasıl olur ve onunla Allahı yaklaşırlar.bundan dolayı Bayezidi Bistemi"Biri ne söylerse kendinde o vardır" demişti.Bundan dolayı iyi adamlardan sana işidilir.ve onlar Allaha ve evliyasına muhabbet kapasitesini açarlar.Aşık sevgiliğini göremeyince nasıl bulundığı yerlere giderse Allah da evliyasını insanlar arasına dağıttı.

İnsanların şöhret için de çalısması doğru değildir.Bu bedenle iş tiggâli işi ettirir.Muhammed"Allaha çok ~~dede~~ şöhret sikkasıdır, ve mekbul değildir.Muhammed ^{hadis} vucud bahrinin bir dalgası oldu Allahın emrile hareket eder(T).

Allah insana dört mecer verdi:Semi',bessar,nutuk ve ilim.Evliya ve ebbiya ilim meceresindedir.Onlar bu dünyada işlerini bitirince darı-bakaya giderler.Allah her yüz sekede bir dini teodid eden adamlar gönderir.Muhammed bir kevser havuzu gibidir,onun on iki gözü vardır. bunlar onda ki bütün feyizlere malikdir ve onlarla her birine Muhammed demek mükündür.Seyyidül mevcudat bu alemde bir çok defa geldi.Ve hâşre kadar hiç gitmedi eğer benden dünyaya bırakmış olsaydı o zaman mürebbi olamazdı.Bu fâsîd bir vehimdir.Muhammed dünyadadır.Bunu ancak bilen bilir.O meşhûr loobine göre hüküm verir.Dünya bir ruya gibidir.Peygamber dediki bir adam beni ru'usunda görebilir ve gesebilir ve gesebilir. bu dünya bir hayıldır insan öldüğü zaman uyanır(2).

(1) Aynı eser , 20a - 21a

(2) Aynı eser , 33a - 34a

Resule, onun oğullarına ve sahabelerine müveddet göstermenin lüzumu hakkında-

Peygamber* Beni anı ve babasından çok sevmiyenler mü'min olmazlar" dedi. Resule muhabbet imanın esli'dir. Allahın muhabbeti peygamberin muhabbeti olmadan vucudı gelmez. Ümmet için sahabe vane ve babakibi sevimli olmalıdır. Sira Allah onları seçti. Bazısı Aliye, bazısı sahabeye bası; Ömme küfr eden havarig, sahabeye küfr eden şis ve rafiriler de delâlete düşmüşlerdir. Muhammed* Esvabın 73 farkıya ayrılacak, birinden bakmaları ateşe girecekler" demişdi.

Ey neçik bu tabibin tertibine bak, o dört unsurdan birini verdi: Ebu bekir: ahlak, Ömer: ahlak, edalet/alsametidir. Osman: rayiha sira عثمان isminde dört nokta vardır ki bunların dört nüktesi vardır. ثواب, bu görülmesi olduysa ha lde var olan şeydir. Hava da böyledir. Bu iş kesilecek olmalı; neşatle olmalı, insanlara fayda vermeli hav da böyledir. O insanlara nimetti. Ali de su vasfı vardır. Sira علم dir. Bu hayt sebebidir. Su da böyledir. طوفان Onu da su var. *تله ی ایلواج*.

Muhammed dört dini esmidir.

Ey talib bilki vücudunda nimetten sekiz şey vardır: Kelt, fuad, hissi/semduh ve fehim ve skil ve ruh ve sır ve *حكمة الله والملك* - bunlardan her biri alemi adlin birine tekabül eder. İnsan ruh aleminde sır aleminde çıkamaz, makamında kalırsa tehlikelidir. Şirk iki dürlüdüdür. Birincisi celilidir, kâfirlerân içidir. İface kalıdan ve semimolarak kelsei şahadettir. Bunu semimi olmayarak söyleyen en aşağı cehenneme lâyıktır. Mü'minler de küfürden bakınımlıdır. rivâyete göre insanda 70 bin sıfat varmış. Fakat cennete gidince güçel galsenler şerablar bulansok. Şrab şerabları şu şekilde imiş (kitabta bunların şekilleri çizilmiştir) Allah mü'minlere güçek elbiseler de verecekmış ilah... (7).

Vucud mülkünde alemi fensiden olan skil vardır. BU tevakkül, ta_kve rası iyi vasıflardır. Buna benzer edil ilminden de nefis vardır ki fene sıfattır. Ve bundan üç dene mevcuttur: I- Alemi nefis, sıfata hayvaniye dir cocukluk halidir, feneligi olmayın hayvanlar gibi. II- Alemi kegeriyet, şebablık halidir, enlayış hendsteğlemişdir; bunlar küfür olan ehli ilimdir ki Allahın faslından mahrumdurlar. III- Alemi tabiat. Yağın bü-üdüğü zemanı benzer, üç alemin en fene: dir, fene sıfatlar birleşir ve her-m-er, yer, bunlar şeyler yapar. bunların tövessü de olmaz. Ey kardeş fene sıfatları tabiat aleminde gicli: *oluk* zulmet ve cihalet devridir. Münafıklar alemi tabiat ehlinde dir (2). İnsanlar dünyada dört sınıftır: I- Felinin niçin geldiğini bilen ve ona göre hareket eden ve tuvaletini ölmüceğe kadar muhafaza edenler. Onlar korku yoktur. II - bunları talib de mucibir ce smel etmeyenler ve nehy edilmiş şeyleri irtikâb edenler. bunlar da ikikeşimdir. A- Son zamanlarında itist edenler, Allah bunların her şeyle

(7) Aynı eser, 288-45b

(2) Aynı eser, 498-51b

rini if eder, fenâlıkları iyiliklere kâile olunur. B-Bunların fenâlıkları: Bis bir kısmı kalır. Allahın dediği gibi onlar günâhlarına itiraf ederler, yalnız iyi işleri kâşâretmişlerdir. VII- Bunları bilmiyen ve itiraf etmiyenlerdir. Onlar elde ettiklerini şârlar. IV- Sureten kabul edenler ve sureten amel edenlerdir. Birinci sınıf hakkında şu insânlar çok yüksek derecelere ermişlerdir. Onlar ölüncü unvanları izale olar. Onlar seyyidül mevcudattan iktisadî blunurlar, toprağa beraendirler. İkinci sınıf hakkında: bunlar rızaya hak kazanırlar. Bizim seyyidül Baberi de bu sınıfın birinci şâresindedir. فان اما لنا السيد البخاري اشير من جمته (?) كذا لك
تخدمه الصف الثالث
Bunları şhirete insân ediler. Bunlar da bu sınıfın ikinci şâresindedir. Bunlar ölümlerinde unvanları ترايع انويه de tahlül edice bandan sıyılırken kam bir reyha olur ve tebiatında olduğu hayvan suretini alır, böylece kıymete كالماء kalırlar. Herdudlarına ruhlarının unvanlarında da fenâ hayvanların şekilleri çıkar. Basırları sonra epelerin نبت nebat olur. Ve bu fe نوع sıfatların كالماء olmasına kadar devam eder. Her yıl gününde ruhlara gelirler ve Allahın emr ettiğini görürler. İstikrar devrini bitirmeyen ruhlara gelince, bazen sıvâk makamına عزیز enler olur. Şâhı çokes ruhu meşranda kalır. Üçüncü ve dördüncü sınıflar hakkında: Hiç iman ve iktet etmeyenlerin ruhu cehennemde şeytanlarını ki ile berber olur(?).

Hâsen hocanın kendi tabirleri ile hüleşya çalırdığını bu telekkilinin menfelini tesbit edeceğim. Emir sultana ait bazı salmaat vermiş se دونان tasânen bu fikirlerde olduğunu tayin etmek güçtür.

Hâsen hocanın şiirleri vardır bilmiyorum: Yalnız Yâdigârı şemside tabiatı çiriyesine de خيل olmak üzere şu beyit zikr olunuyor(?).

Zahirini halk beğendi sofu kodordan adın
Batının dahi arı kal var ise hakdan odun

Hâsen hocanın doğduğu yer, Yeni şehir ve Koçbaşınlar, halifeler tarafından hürmetle ziyeret قانسdur. Bunları müteakib sayfalarda izah edeceğim.

Şeyh Veli Şemseddin-

Şakayık nazariyede Hâsen hocanın halefasından olarak gösterileb bu zat vâin ve müfessir imiş. Hizmetinde çok کلمه ilmi mahir ve ilmi تاتان de mahir olmuş. Taş köprü zâde, Şeyh Veli Şemseddinin kendi hattı ile "Şerâifi letâifi kur'anı cemile ve دکائی rekâiki hadisi celîli havi ve kelâmât: pür nükâtı ehli irfâhı cemi bir mecmuayı metbus"ını görmüş (3). Fetih devrinde ilmi ile şöhret kazanan meşhur Hoca zâde (ilk ilim ve دین şâkıını bu Veli Şemseddinden almış (4).

- (1) Aynı eser, 53b-55b
(2) Yâdigârı şemsî, 98.70
(3) Şakayık tercümesi, 98.732
(4) Şakayık tercümesi, 98.745-758

Halife II. Bedreddin Eshaud-

Evvelâ Emir sultanın sonra Hasan hocanın yanında hizmet etti. Bihâr

re İvrendi kâşâsına şeyh tayin olundu. 840 tarihinde Hasan hocanın ölme-
si ve onun vasiyeti üzerine Burasda Emir sultan seccadesine oturdu. 4
yıl hilafet etti. Çok murte-z ve mücahid idi. Emir sulata terikinde adet
olduğu üzere akşam namazından sonra yatsı namazına kadar ihya edder,
on iki rûk'at nefile namazı ve dört rûk'at selavet ve tesbih namazını
hiç ihmal etmezdi. Bir gün yolda iken şiddetle yağmur başladığı halde
seccadesini bir çalı üzerine sererek bu namazları ikmal eymişdi. 864
yılı'nın şaban ayının birinci çarşamba günü öldü(1). Şemseddin, "İvri-
ndi kâşâsında dergâhı hazreti Emire şurutu vakfın hasılatını oibayet etmek
üzerine gidirken, avdetinde Ulatet gölü civarında Fazer tepe nam mahalde
byle namazını kılarken birgizler tara fından şehid edilmiştir" diyor(2).

Halife III. Latfullah efendi-

Karamanlıdır. Babası Abdullâh fakir isminde biridir. Emir sultan di-
yarı Bursa gelirken Karamanda bu adamın evine uğramış, kendisine "Şu tari-
de senin bir çocuğun doğacak, adını Latfullah koy; o bizi oğlumuzdur"
 demiş. Bu suretle Latfullah efendi Seyid Muharririn Nefesi oğlu oluyor. (3).

Gelibolada tahsili ilimde iken, oraya gelen Bedreddin halifeye mün-
cerib olub ardından Bursa'ya gitti ve terikate sülâh etti. Bedreddin ha-
life ona üç vasife verdi: Arkasile değden odun getirmek, immet yapmak, oğul-
larını talim ve terbiye etmek. Bir gün değde odun hazırlarken alemler
kötü açılır, Latfullah keşfe deler, yere düşer; akılları gıyâ eder, yüzü gözü
kenar kendine gelince akşam kadar değde eğlenir. Bedreddin halife keşif
yolu ile onu bu halini bilir akşam yemekünde müridinin bu macerasını y-
nâ-ndeki mübâhâlerinden birine anlatır. Bu suretle Latfullah halife kemale
erer. (4).

Kerâmetleri: Latfullah halife nutku ile taşları eritir-

Nimetullah Davud fakihden rivayet ediyor: Latfullah halife ile bir gün
Kareside Zinciriye camine vardık, o kürsüye çıktı ve üç rûk'at, çok rûk-
kâtler cyledi. Fakat asle müessir olmadı. Şeyh Bihâsur olub: Bre kevin benim
vemin aise hiç tesir etmedi, amma şu taş tesir etti. Birden gödük ki kara-
şısında bulunan büyük taş terledi, ortasında bir çapma peyşe oldu, bu ha-
li gören hal k gıyâ oldu yüzleri üzerine düşüler. Neden gidirken şeyh
elile işaret ederek: Üç kere lânet şu köye dedi.

Yine Davud Fakih rivayet ediyor: Bir akşam Emir sultan emmi kürsüsünde
yattım. Gece yarısından sonra yavaşca Latfullah halife geldi. Bu uçdaki ha-
sardan baskı, iki rûk'at namaz kıldı, târâz ste'de tekrar iki rûk'at na-
maz kıldı. Bu suretle bütün caminin içini namazla doldurdu.

Hvâde cevelan-

Mansur halife rivayet ediyor: Latfullah halifenin bir sevmiyesi vardı,
İçeri lenden başka kimseye ihsan vermemişti. Ben hazurunda okur idim.

(1) Nimetullah, 119b-120b

(2) Yâdigârı semî, 58. 11

(3) Nimetullah, 121a

bir gün velâyet bahsine geldik .Evliyaların kerametlerini anlattı.Ders bitince ten"Eunlar bir sözdür vaki değildir" dedim.Lutfullah efendi" inkâr eyleme ehli vardır "dedi.Ben " inkâr ediyorum" dedim,müdhâp kızdı "istermisin arşe çıkayım"dedi.Ben "Arşe varlığını,-sı göremem,bir raz az yükselin de göreyis" dedim.O zaman aysığını yere kakıp başını savmasının sakfına değdirerek bir kaç kere havada cewelân edib oturdu.

Lutfullah halife Mehdi ile görüşür ve kutub olur-

Lutfullah halifenin hassaları Elhaç İbrahim Sakir Nimetullah'ın şu menkıbeyi anlattığı:Lutfullah halifenin önünce asasının götürerek iki defa hacc'a girdim çıktım.Bir gün Serriyede çadır içinde otururken bir siyah sakallı adam geldi,şeyhle yalnızca konuştular.Giderken Lutfullah efendi ona aysıkak başını döndürdü.Oğlun Abdurrahman çelebi bu kimdir diye sordu.Lutfullah efendi" O adam Mehdiyyüz-zemendir,bisim ile muşahabete geldiler.Bizim zamanımızda zahur etmezki muhtemeldir, biz de ona tabii okuruz" dedi.Bu suretle Lutfullah halife kutbiyyet makamına vâsıl olmuş hattâ Nimetullahın Ceddî Elhaç halife bu sırra mütteli olarak Yeni şehirden kalkıp gelmiş kutbiyyet mübarek bahıt demiş.

Lutfullah halife Emir sultan türbesine giren helveti sofilerini nefesile öldürür- Derlerki bir gün iki helveti sofisi Emir sultan türbesini ziyarete gelmiş.Birisi haremde içinde çehir trefine olan kapıdan çıkmış diğeri kapının içinde düşüb teelimi ruh etmiş.O esnada Lutfullah halife,Helvetinde bazı kimselerle konuşuyormuş,hemen demişki"iki kelb gelib Emir sultan hâretlerinin haremine girdi,yetiğgin birini öldürdümy

Hesen hocanın meşaleketini ziyaret-

Lutfullah efendi,Hesen hocanın sıfıdır diye Rum elide Yeni şehri ziyaret etti, ve o diyardan gelen şebabik ihya eyledi.Sohre tekrar oralara gitmek için Emir sultan türbesinden izin talebetti.Türbeden " Lutfullah,Rum elinin nefayisini ne Hzledin" cevabı geldi.Lutfullah halife " Varib gelinceye kadar bir lokmalarını yemeyeceğim diye yemin etti ve yolda kendi parasını harcadı.

Tayyi mekân-

Bir denişmend Lutfullah halifeye biat edib tarikete sülûk etti;dervişler bir gün oralarında konuştularken" bizim şeyhin kerameti mukarrerdir"dediler.Bu denişmend inkâr etti ve şeyhin velâyetini itiraf etmedi.Bir gece yarısı Lutfullah efendi Denişmendin kapısını çaldı kalk abdest al meşalede gidelim" dedi.Gittiler, neşâğı durdular.Lutfullah halife murakabe-yo vardı.Denişmend otururken,şeyhin başını fazlaca öne eğildiğini gördü.Kalkdı,yavaşca bakdı,şeyhin kaftanı duruyor,fakat kendisi içinde yok.Bu halde görünce oklu zویل odu,düşdü.Az sonra Lutfullah halife geldi ve onu uyandırdı ve"Mağrib ile mağrik arasını gezdim,uyanık bir kimse bulamadım,yalnız Edirne'de bir suftecik kitabına bakıyor ve keşiş değende bir rahib puta tapıyordu" dedi.Hakikaten bir hafta sonra o suftecik gelib derviş oldu,rahib de islâma gelib t-

rihâta sülûk etti

Yahya halife -

Lâtfullah halifenin dervişleri arasında zikr olunur. Yahya halife en mühibbidir. Nîmetullah onun hakkında şöyle diyor: "Tasla müderrisi de mekî - marufdur. Gerçi Emir sultanın seccadeyi hassasına okurmuşdur, lâkin bu tarikatin kibarındandır. Müderris iken ibtidâ Lâtfullah efendinin hulefasından Ece ovasında Alâeddin halifenin cezbesine dokunub tarikata sülûk etti, sonra Lâtfullah efendiden telkîn ve talim aldı içsueti de andandır" (1).

Yahya halifenin menbeler kısmında tevsif ettiğimiz eserde bazı kayıtlar mevcuttur. Nereli olduğuna bilmiyoruz. Nystanın sonuna doğru Gönene gelmiştir. Babasının da kim olduğu vasıf olarak tesbit edilemiyor yalnız Bursa'da yaşamış ve Emir sultanın ilk halifeleri ile görüşmüştür. Yahya Hacı İsa dede ile Hacı Mustafa dedeyi deddi olarak zikr ediyor Arz sıra birincisine dedede ikincisine babamız diyor.

Tarikate intisabını bu şekilde anlatıyor: "Emir sultanın esitnesine yüz sürüb mühibbi sadıki ~~te~~ olan hulefalarını tetkik ettim, onlarda kendi ilminden ziyadesini bulmadığımdan teslim olmadım; Davud halife Gelibolu halifesi Alâeddin halife ve Kamuran oğlu Sinâhalife ve hacı İsa dedenin kim makamı Mustafa dede ile beraber hacca gittik. Orada bir ramazan gecesâ bir ruya gördüm. Tabirinde güçlük çekdim. Kimseye de söylemedim. Kuşluk vakti olunca hacı Mustafa dede bir dervişini göndermiş hacı Mustafa dede size selam eder dedi iyi vakta /gördüler mu-barek ol diye buyurdular, ruyada bindiği merkebi bu dünyadır, arkasında altun taşer, ilimle amel ettiğine delildir. Merkebin ayaklarındaki altun neller geristi mukem olduğuna gösterir, merkebin başında altun oyan (Dizgin) teriki mustekim üzere bulunduğuna gösterir. Dediler "dedi. ben bu keşif ve tabiri görünce derâl ona teslim oldum. (2).

Yahya halife ulumu zahirde vez etmekde nazirsiz inig-

Bir denişmend tefsir okuyub Yahya halifenin lâmi tefsir ve sair ulûmda tebahhurunu öğrenmişdi. Mısra tahâle gidince şorsanın müftüsüne bundan sitayişle ~~te~~ etti. Yahya halife hacca gittiğinde Mısra uğradı, cemiezherde otururken bu denişmend onu tanıdı. Bir çok şeyler konuşdular. Denişmend müftüye haber verdi. Müftü "Varın davet edin müşerref olabilm" dedi. Yahya halife bir çok sebebler beyâhedrek gitmedi. Nihayet müftü atına binibemii ezhere geldi. Selâm verdi. Yahya halife kucaklaşmak için kollarını açtı, fakat müftü ar edib elini uzttı. Konuşdular. Müftü mihrebe geçti. "Ne okudunuz eziz , ne gördünüz ve ne biliyorsunuz?" dedi. Yahya halife "Biz nesne okuduk, nesne bilimiz, ümmiyiz" dedi. Müftü

(1) Nîmetullah, 146a
(2) Yahya, 139a; Şevki, Yahya'nın tarikate intisabını başka şekilde gösteren bir menkıbe yazıyor: Yahya halife rivayet eder: "Bir çok şeyler gördüm bana bir şey vaki olmadı. Bir gün Emir sultanın halifesi şeyh Şininan hizmetine gittim. O yürü Emir sultan türbesine git dedi. Gittim. Emir sultan başında yeşil imâm ile mezarında yeşil-oturuyordu. ondan tûbe aldım." (Şevki, 99a-100b) Şevki, menkıbelefine kendi uydurmalardan da katmış vehikâyelere çok tesarruf etmiş olduğundan onun bu rivayetini halk arasında yaşamış hakiki bir an'ane olarak kabul edemeyiz

tekrar sordu, Yahya halifenin kalbi kırıldı "İlim çoktur hangisinden soruyorsunuz?" dedi Müftü ilmi arabiden üç sual sordu. Yahya halife hepsine cevap verdi. Dördüncüsünde "Tamam oldu nöbet biximdir" dedi. Müftü buyurdu dedi. Yahya halife bir sual sordu, müftü anlamadı. Buyurunca dedi. Yahya bu suali daha güç lâgatlarla tekrâr etti. Müftü bu sefer hiç anlamadı yine buyurun dedi. Yahya halife bu suali daha zor ibare ve lâgatlarla beyan etti, müftünün dimağı döndü, mihrâlden kalktı, yahya halifeyi kucakladı.

Yahya halife o güne günü cemii esherde kürsüye çıktı, bir ayet okudu ve bunların mânâsını önüne türkçe, sağına arabce, soluna ecemce, kürdce, faros ve yetmiş iki dil ile tefsir etti. Bu hali gören arab taifesi toplanmış diler, Yahya halifeyi kürsüde ile beraber başlarının üzerine kaldırdılar ve *ما هذا ان هذا الآلة لك كرم* diye gâğırışdılar(1):

Padışahın huzurunda-

Sultan Bayezid II. Lutfullah halifeyi İstanbula davet etti; so da tog-la müderrisi denen "meşhuru afak" Yahya halife ile, Yeni şehirden El-haç halifeyi getirtip beraberce huzura çıktılar. Padışah bunları o güne namâzında yanına aldı, şehnâşine çıkardı. Muezzinler tesbih okurken hatırandan "Şunlara vez eyleyin diyeyim, eğer tarikatları sahîh ise *كريم* suresinin evlinden bağlasınlar" diye tasmin etti ve döndü "Azisler birinin vez eyleyin de dinleyelim dedi. Lutfullah efendâ, Yahya halifeyi işaret etti, o kürsüye çıktı, ve *كريم* suresinden başladı. Büyük belâgat gösterdi, halk göz yaşarı döktü. Padışah bunlara 20 bin akçe verdi, üç azis paylaştılar(2).

Yahya halife kendisine hürmet eden muhitin teşvikile, meşgul olduğu halde bir iki kere Emir sultan seccadesinâ geçmeğe teşebbüs etti. Bunlardan sırası gelince bahs edeceğim.

Eserleri-

Yahya halife bir çok eserler yazmıştır. Menakibi emir sultan edli kitabından kaynaklar kısmında bahs etmişdik. Kendisi şöyle diyor. "Sabıka zamanı meşide hâşreti resulü ekremin mevlûdünü telif eyleyip meşmununda çihar yarın hilafetlerini ve dahi Hesen ve Hüseyin hilafetlerini ve vefatlarını isimli suretile tahrir edip gereitti islâmı shirinde zikr eyledim(3). Ve andan merhum sultan Selim ile telif eyleyip meşkûr kitabları şoruğ etmeğe niyet kıldık. Gün teveccühü bittince, sultan sadat hâşretlerinin (Emir sultanın) Türbeli şerifinde bir soruğu çekilib oari olub tenehenemize akub olunurdu(?) Feme enler meşmun idi. Ve andan hacı İsa dedenin menakibini nesir üzerine telif eyledim, meşkûr kitablar aleme müntezir olub intifa edindiler. Ve andan nesir üsre bir kitab telif edüb risâlei envrariye deyu ed verdim. Ve meşkûranın telifinde Emir sultanın himmetile kitablar tetebbü edip ve mutalâlar kalub zorluk çekilmedi. Sabıka zamanı meşide sultan Süleyman

(1) Nispetullah, 745b-747a

(2) " " " 727a-728a

(3)

Dahi çok sürülür atalar eyleye olup dığah
 Kurile~~den~~ gönderiser her şünde birtek
 Kur'an işre dedi hak nimetlerimin haddi yok
 Pes anın gükrün yerine getimez dil dudak
 Acısız miskin oluken et tevazu ölmeye
 El ele miskinliği benli~~ğünü~~ elden bırak
 Ehli ilim olmak dilerken gel oku ilmi ledün
 İlmî sahir ey hoca anın katında bir varak
 Cümle ilmi bilürsen diye tefahhur eyleme
 Gel berü ilmi sırdan oku imdi bir satok
 İlmî sırdan bu kelâmı dedi tene ehli hol
 Kimsenin aybın görütende~~me~~ gil anı boyak
 dediler zalehi alem keriye vacib değil
 işte cümle alimin halkınadır göz ile bak
 Dünyeye köprü demişdir ol Muhammed Mustafa
 Akil olan kişiler köprüde tutmazlar otak
 Ol Muhammed Mustafanın hürmetiğin al ele
 Ver bersten eline Yahyayı eyle gil itak (1)

Abdi hoca -

Yahya halifenin zamanında Edremit civarında kayramış denen yerde in-
 imen imiş . onun bir menkesi zikir olunuyor: Kendisi Emir sultanın hoca-
 yatına yetişmiş ve hizmetini almıştı. Şehrde şhatabları ile beraber onun
 türbesini ziyarete girdi. Başta kasası güzergâhları idi. Orada Erdebil et-
 sofuları vardı. İşitirinde Hacı Ahmed denen bir şeyh bulunuyordu. Abdi hoca
 geçtikçe " Ölmüş bir ~~adın~~ mezarına gidip gelmekde bu adam ne buluyor
 derlerdi. Yine bir mevzin Abdi hoca Bigaya geldi. Erdebili sufileri onu
 olay etmeğe gittiler. Abdi hoca bir kâğıt üzerine iki kelime yazdı şeyh-
 lerâ Hacı Ahmedin eline verdi. Şeyh alar, almasın kendisini denizlex ortası-
 sında his etti ve gönden gayb oldu. Müridleri gâşurdılar. Abdi hoca
 merak etmeyin yaran şeyhinizi bulacakmışır dedi. Bunda sonra Erdebili et-
 sofuleri şeyhi Ahmed Emir sultanın bir dervişinde bu kadar keramet olur-
 mu kendin~~de~~de kimbilir ne kadar iktidar vardır diye şhatabları ile
 beraber Emir sultan tarikatına girdi. (2).

Halife IV İsmail efendi-

Bursada yeşil isaret kurlunde sultan ^{malikane} ~~malikane~~ suid iken Lâtfullah
 efendinin kerametlerini ~~gözet~~ ^{gözet} tarikete girmişti. Şeyh in emri ile ibadet
 deş ve mücadeleyi nefse bağladı. Evliyaların menakiblerini okur, Hayran

(1) Nizmetullah, 147ab

(2) Yahya, 109a; Şakıyıkı numaniye tercümesinde Erdebili dervişleri hakkın-
 da mâlûmat vardır: Şeyh Abdurrahman Erzincanlı, Şeyh Safeddin Erdebili
 hulefasındandır. Amil vâkayı bir kâğıt Anadoluya geldi, Amasya yakine
 de tavattun etti, halk arasından çekilib dervişleri ile beraber bir dağ
 da sakin oldu. Erdebili dervişleri ilkin gayet takva sâbiki oldukları
 halde sünrâdan peytanın fesâdına kapıldılar ve dalâlet yoluna septiler
 ler (Şakıyık tevlmesi, Sa. 78)

Tarikatın mensullerini ikmal edince Lâtfullah halife ona kıymat verdi. Rivayet edilirdi gerdeğe girişin de salaha kadar ne zaman kadar, gelin ayak da durur. İkinci gecede de böyle yapar. Lâtfullah halifeye bunu haber verirler. O Davud halifeyi çağırır nasihat verir. Davud halife Lâtfullah efendinin oğlu Abdurrahman çelebiyi terbiye ederdi. Fakat ~~bu~~ kendi havasında olduğundan seccadeye Davud halife geçti, Abdurrahman çelebi beşinci halife oldu.

Davud ve Yahya halife mücadelesi-

Davud halife Emir sultan seccadesinde irşad ile meşgul olurken, bazı nifskâplar Tuzla müderrisi Yahya halifeye gidip "Siz de ha olmasınız, sultanın seccadesine de ha lâyıkınız" diye tebrik ettiler. O da Emir sultan mahallesinde bir eve yerleşti, orada vazirler verecek şeylere bağlandı. Şehrin bir kaç ekâtiri hediyeler ile gelip ona biat ettiler. Davud halife bundan çok müteessir oldu, hatta kâbebevl eyledi derler. Bazı iyi ~~adamlar~~ adamlar Yahya halifeye nasihat verdiler, aldırmadı. Mihayret Davud halife bir çok hediyeler tedarik ederek, şeyhi Lâtfullah efendinin oğlu Abdurrahman çelebiyi ona gönderdi. Vardığında Yahya halife bazı şababı ile konuşuyormuş. Abdurrahman efendeye de "Siz ne dersiniz Çelebi efendi" diyerek iltifat etmek istedi. Abdurrahman efendi şu cevabı verdi: "Bir şey bilmiyorum ama Merhûm babam bana demişdirki bizim müderris Yahya halife iyi kişidir. Fakat ben öldükden ^{sonra} gerinden korkun" sonra selâm verip gitti. Yahya halife bundan çok üzüldü, o gece şehirden ayrıldı.

Davud halife altı yıl seccadede oturdu, Abdurrahman efendiyi de öldürdü irşad ve ıslah etti. Yerine ona halife vasiyet ederek, hicri 900 de receb ayının 75 inci günü öldü. Memi çelebi adında bir oğlu vardı, Edremitte şeyh olduğunda (†).

Halife V Abdurrahman efendi-

Üçüncü halife Lâtfullah efendinin oğludur, Davud halife tarafından irşad edilmiştir. Çok şıman olmasa ne rağmen sabbalara kadar itadet ederdi. Zamanında iki rekitle karşılaşmıştır. Tuzla müderrisi Yahya halifeyi taraftarları yine tebrik ettiler. Emir sultan mahallesine geldi, şeyh ~~lenmeğe~~ lenmeğe bağlandı. Bir cema kâralıde vas ederken dili tutuldu "Müslümanlar bize bir hal oldu" diyerek indi, şehirden uzaklaştı. Fakat bu sefer kuhardan Pir Emir adında bir adam geldi. "Ben Emir sultanın kas kârdeğinin oğluyum, seccade benimdir" diye propogandaya bağlandı. Bu zât hiç türkçe bilmeseydi, öncece vas eder, bir adam ayakda durur terdâşenlik edermiş. Şehirliften bir çocu ona tati olsular. İstentula gitti, orada da böyle vazirler vererek etrefine bir çok adamlar topladı; teftiş için pedişhâden edip çakırtardı. Kul ve kade getirtti. Abdurrahman halife ile Pir Emir, Emir Kasım ~~paşa~~ medresesinde teftiş olundular fakat bir netice çıkmadı. Bursa ~~halife~~ Pir Emir rebbet ediyordu. Ebyler ise Abdurrahman tabi kaldılar. Arada büyük kavğalar oldu. Emir sultan ocağı içinde avul kubbe altında Abdurrahman efendinin dervişleri, mihrab tarafında Pir Emir ~~teftiş~~ teftiş için sikkelerdi. Bir gün bu iki tâife birbirine tutuştu. Allahın sikrini bırakmadı.

nâlinlerle düğümüne bağladılar. Kenler döküldü. Nihayet Pir Emrin ahil-
başından bir adam Musâ baba mahallesinde ona bir meacid ve zaviye yap-
tırdı; Pir emir orada sakin oldu ve etrafa halifeler gönderdi.

Abdurrahman halife başka bir tehlike deha atlatmıştır. İkinci Beyazıt
dan beyatın son demlerinde oğulları Selim, Ahmed, Korkud ve Şahgir ara-
sında saltanat kavgaları olurken, halk Ahmed tarafına müteveccih imiş.
Abdurrahman halife Emir sultan emrinde bir cumâ günü vaz ederken coş-
muş "Bütün ehli allah saltanatı sultan Selime vermişlerdir, bir miktar
ben Şehidî eder idim, Emir sultan hezretleri ibrahim eyledi, ben dahi ona
verdim, bu gündün sonra padişahımız sultan selimdir" der evine gelince
hemem Karesi vilayetine kaçar. O zaman sultan Ahmed Hissar içinde o-
turmuyormuş bu hadiseyi ona haber verdiler. Abdurrahman halife arşadına
-lar fakat bulunmasın.

Abdurrahman halife Hasan hocanın sılası olan Yeni şehri iki defa
ziyaret etmiştir. Orada bazıları "Şeyh olan kişi biraz zâif olmalıdır"
diye gaybet etmişler. Abdurrahman efendi bir vakitte "Şişman olmak şeyh-
liğe zarar vermez maksad mertebe ve menzilleri kat'etmektir" demiş.

Abdurrahman halife Bursa'da şehir içindeki fıska fuvurankesretinin
mütessir olarak, yakınlarda tiyatroda bir bahçe alıp meacid, hâzre ve
sevmeleler bina ettirerek, kerem ve çocukları ve tavabiiyle oraya göç-
müştür.

Ömründe sonunda "Şiiden sonra nikâh zâif edemem" diyerek eski ka-
rısını, çocukları ile beraber başka bir eve koyup bir kaç cariye alarak
onlarla yaşamışa bağlanmıştır.

Abdurrahman halifenin iki oğlu vardı: Ahmed efendi, İbrahim efendi.
Kendisi otuz yıl hilâfetten sonra seccadeyi Ahmed efendiye vasiyet
ederek 930 rebiül ahirin ikinci günü vefat etmiştir (T).

Halife VI. Ahmed efendi-

Abdurrahman efendinin oğludur. Orta boylu, aktenimli, uzunsakallı
zâif ve nâhif bir kimse idi. Gayet rıyaset ve nefisile mücadele ederdi.
Ekseriya gününü bir yamurt sarısı ile geçirirdi. YÜZÜKÜKÜ zaman düşünmek
için belinden güküne kadar üç dört kase sarırdı. Emir sultan tarik
katında cemâat ile çoktan okunan evrâk tenem okuduktan sonra bazı uzun
duşlar tilâvet ederdi. Geceleri çok az uyurdu. Gayet heyosanlı vaz ederdi,
ayak kalkar elleri ile ve ayakları ile küreye vururdu. Hatta Rum elid
Yeni şehirde Ömer bey emrinde vaz ederken şevki şâbebe gelerek bu
deyib cemâatin ortasına düşmüştür.

Ömründe nikâh ile bir kadın ile evlenmemiş cariyeler ile yaşamış
birinden iki kız olmuştur. Kendisinin ebyet ilâhî.. ve eş'arı varmış.
Dervişer zikir meclislerinde bunları okurlarmış. Tefsir hadis ve fıkâh
kitaplarının kenarlarına hâşiyeler yazmış.

Bey sene hilâfetten sonra 935 taribinde Cemâzel ahirin 27 inisi
gecesi vefat etmiştir. Vefatı vakitinde: "İşte emir sultan geliyor, kaldırım

kaldırın beni, karyı varın" gibi ve daha bir takım esreri kelimeler söylemiş. (1).

Halife VII. İbrahim Çelebi-

Abdurrâhman efendinin oğlu, Ahmed Çelebinin kardeğidir. Orta boylu lağday renkli sâke sakallı idi. İlâhî cestei galibdi, her vakitte iç edik üzerine men etmez, ayaklarını yıkarıdı. Her meâlde âsime suratta otururdu. Dünyâ pîlâğınden korunmak için elbiselerini sak de ğidirir di. Seferlerinde bir köprüye upress sünnete riayet edip attah enib yaya geçerdi. Musahabelerinin mevzuu Emir sultan seccadesine oturan esirlerimeskibi idi. Zamanında, Edremide halife olan Davud halifenin oğlu Memi Çelebiyi bazıları içve etmişler "Biz hem pirâiniz ve hem ehilâin sultanın seccadesine siz lâyıksınız" demişler. Memi Çelebi de bir çok kere Burşmaya gelip peyhlennmek istedi. Fakat İbrahim efendinin şevket şebbetini görerek vaz geçti(2).

Nimetullah efendi-

Kıyâklar kısmında, 970 de yaşadığı menâ kabı Emir sultanı adlı eserinden bahs ettiğiz bu şet İbrahim halifenin dervişlerindedir. Hasan hocanın memleketi olan Yeni şehirde doğmuştur. Ceddi Hüncü halife Lâtfullah halifenin Yeni şehirde yolladığı halifelerindedir. Nimetullah 40 yıl İbrahim halifeye hizmet etti. Şeyhi onu Rısm. eliye halife olarak gönderdi:

Nimetullah Emir sultanı çok tağlidir, onun hakkında mahabâşeli ifadeler kullanır. Sonra zamanın dinî ehilâkının bozukluğundan şikâyet eder. İslah için pek çok vesler verdiğini söyler. Kitabı ağır bir üslûbta yazılmışdır. Hadislerden, meşhur sutsavvâfların sözlerinden ve kitâbilerinden şahidler getirir. Şeyhlik hakkında Hoca Hasanın kitabında gördüğümüz fikirlerâ ileri sürer. Nimetullah zahiri esen tutar, öce ilmi şehir ilmi katana tekaddün eder. N isetullahın manzumekibi de öce şerekdir. Menâkıbı nâveinde bunlarda iki deşe vardır.

Halife VIII. Lâtfullah efendi-

Yedinci halife İbrahim Çelebinin oğludur, 994 de babasının seccadesine oturdu. Zamanında Memi Çelebiyi yine tehrik ettiler, Burşmaya geldi ez sonro 818H. Lâtfullah halife 28 yıl hilâfet etmiştir(3).

Halife IX. Mustafa efendi- I

Lâtfullah halifenin oğludur. 972 de Emir sultan seccadesine geçti. Ekeer zamanını fistâki denen yerde murakaba ve tevhid ile geçiririrdi. 74 nehe hilâfette bulandı. Yerine oğlu Aliyi terk ederek 996 da 818H(4).

Halife X. Ali efendi-

34 nehe seccadede oturdu. 1020 tarihinde 818H(5)†

(1) Nimetullah, 736b-739b

(2) Nimetullah, 747ab

(3) Nimetullah, 744ab

(4) Yadıgârı şemsi, 99.12

(5) Aynı eser, 99.76

Halife XI. Aziz zade şeyh Mehmed efendi-

Ali efendinin demodur. Babasından ilmi kelâm okumuş Ali efendiye intisab etmiştir. Umar bey mahallesinde bulunan ve zamanında irfanıyla meşhur olan Abdurrahman efendinin de şeyh Aliye kâribeti olduğundan; ikisi arasında bazı münazaralar olmuştur. 1026 da Abdurrahman efendinin ölümü ile Mehmed efendi rakipsiz olarak 1059'kadar seccadede oturdu(1).

Halife XII. şeyh Mustafa -

Şeyh Mehmed efendinin oğludur. İkibuçuk ay kadar seccadede oturduktan sonra öldü(1059).

Halife XIII. Şeyh İbrahim-

Yukardakinin oğludur. Pek geniş olâkla beraber gayet vakurdu. 1078 de İstanbul'dan gelen, zamanın meşhur musiki şâhanelerinden Hafız Çelebi ile Bursa kadısı Çeşni zade Mehmed Salih efendinin davetine icabet ederek şâhîca deney yere giderken atı kırılarak düşüb ölmüştür.(1).

Halife XIV. Celveti Selâmi Ali efendi-

Şeyh İbrahim'in yerine oğlu Mehmed Salih geçmesi icab ederken "Harasetü's-sünnete mebnî" o vakit Bursa'da bulunan tarikatı celvetiye meşâhidi den Selâmi Ali efendi(2), ilkin vekâleten sonra esaseten tayin olunmuşdur. Bilahere bu zat İstanbul'da Aziz mahmud hüdayinin asitaneesine post nişin olarak gitti, yerine halefasından Pir Emir dergâhında bulunan şeyh Aliyi vekil bıraktı. Fakat kendisi 1104 de Sünce Emir sultan dergâhı açık kaldı. Misri zade şeyh Ali efendiye beratsiz bu mevki tevcih oladıysa da bu zat kabul etmedi. Emir sultan seccadesi Salih efendiye terk olundu.

Halife XV. Salih efendi-

Emir sultan dergâhına şeyh olmuş esda kendi havâsinde yaşadığı, lâuhî hâli meşrebber edindi. 1130 tarihinde öldü(3).

Halife XVI. İshak efendi-

Salih efendinin akrahilerindendir. Bu zat aynı zamanda Celveti İsmail hakkından müstahlefidir. Zamanın meşhurlerinden olan Abdülaziz edli bir zatın oğludur. Emir sultan vakfı kütüphanesine tayin olunmuşdur. 1150 senesi rebiül-evvelinde ölmüştür(3).

Halife XVII. Lâtfullah efendi-

İshak efendinin oğludur. On sene kadar seccadede oturdu, 1160 da öldü.

Halife XVIII. Seyid Mehmed reşid-

Lâtfullah efendinin oğludur. Her şeyde mahir imiş. Kendi elânden çıkan büyük bir saat Emir sultan dergâhında bulunuyormuş. Koca Fakih peşanın ve Reşid efendinin Emir sultan hakkındaki menâiyelerini el yazması ile yazarak buraya koymuş, 1217 tarihinde ölmüştür.

(1) Yedigörmüş şemsi, Sa. 76

(2) Osmanlı müellifleri, C. I, Sa. 93

(3) Yedigörmüş şemsi, Sa. 78

Bundan sonrakilere hakkında, Bursa'da son halifenin vekili olan Hasan Sabri efendiden şu listeyi alıyoruz:

Seyyid Mehmed Reşid(1277)

Mehmed tabik (oğlu yok)

(Kızı Rabia)zevoi hacı Ahmed efendi

Hacı Emin efendi(oğlu yok)

Tahir efendi

(Kızı Dervişe Zehre hanım)Şeyh Said efendi(1325)

(Dervişe hanımın mahdumu)Şeyh Ragıp efendi(1340)

(Rabia)kocası Hasan Sabri(vekil idi,listeyi veren zat)

Babianan oğlu Husameddin şimdâ askerde imiş;güzel bisiklete tiner ve müsabakalara girermiş.Bir yarışta taru yemiş.

Emir sultanın terihî şahsiyeti

Emir sultan (Şemseddin Mehmed)hicri 770 senesinde Buharada doğmuştur. Sülâlesi dört batından sonra (-Seyid Ali-Seyid Mehmed-Seyid Hüseyin-seyid Ali-)on iki imama bağlanmaktadır.Babası olarak gösterilen Seyid Alinin kim olduğunu tesbit edemedim.Beliğ, bu zaten meşhur Emir Kulâl olduğuna kayd ediyorsa da doğru değildir(1).Mensuk kitâblarında ;Emir sultanın ,gençliğinde zamanının büyük şeyh ve alimlerinden okumuşdur de niliyor,bunların da kimler olduğunu bilmiyoruz.Şakayık numaniye mütercimi,Emir sultanın nurbahşiyeden mücaz olduğunu kayd ediyorsa da bunun kabuluna da imkân yoktur(2).Emir sultanın gençlik çağında,Buharada, Hoca Mehmed baba Semasi ve Emir Kulâlin halifeleri faaliyette idi;nakşi bendilik de yavaş yavaş intişar ediyordu.Emir Kulâl zikri alâniye yapardı,hoca nakşî bend ise zikri hâfiyi tercih ederdi(3).Emir sultan tarihten de zikr alâniye teki edilmişdir.Şemseddin Mehmed bu usulü Buharada öğrenmişse Emir Kulâl halifelerinden şâhsil etmiş olmalıdır.

Emir sultan tarikatta kemâle gelince hacca gitti.Burada Anadoludan gelen dervişlerle tanıştı.Bunlardan Çaka çağında Sinan isimli birisi ona rehberlik etmiştir.(3).Anadoluya Türkler yerleşeli beri,İslâm âleminden,bilhassa Horasan ve Buhara taraflarından bir çok mutasavvıflar ve dervişler gelirdi.Bunlar halk ve yüksek tabaka arasında çok yüksek tutulur,şöhretleri diğer İslâm memleketlerine kadar yayılırdı.Emir sultanın Anadoluya gelmesinde bunun da müessir olması muhtemeldir.Diğer taraftan,xiv üncü asırda Buhara tarafları moğolların dâimi hücumları ile korkunç bir kargaşlığa sahne olmuştur.Bu da,ora dervişlerinin dağılmasına sebep olmuştur.

Emir sultan Anadoluya gelirken yalnız değildi.Onunla birlikte olan bir çok dervişlerin isimleri zikr olunuyor(4).Bunlar arasında ayrı bir tarikatın olan Ehemî dervişleri de vardı.

Emir sultan Buhara gelirken Hamid eli,Karaman,Kütahya ve İne göl yolumu teki etmiştir.Buralarda bir çok tesirler göstermiş olmalıdır.Hamid elinde Küylüler ona bereket aktarından dolayı dua ederlermiş.

Seyid Bushri Buhara yıldırım beyazıt devrinde geldi.Az zamanda büyük bir şöhret kazandı.Padişahın kızı Handî sultan ile evlendi.Etrafında mensukeler teşekkül etmesine sebep olan bu isdivac biraz gayri tabii olmuş görünüyor.Fakat osmanlı sultanın demadı olması şöhretini bir kat daha artırdı.

(1) bk. S. 71

(2) Rüşahat Tercemesi, say. 63-66

(3) bk. 13 ve 30

(4) bk. 30 ve müteakip

Emir sultanın Bursa'da az bir zamanda büyük bir şöhret kazanmasının sebeplerinden en mühimi ,o esir Anadolu'nun dinî ve içtimai hâleti ruhiyesidir.Onun bilhassa siyaseti tesir uyandırmıştır.Emir sultan o zamanın büyük din âlimlerinden Şemseddin Fenariden , Sadreddin Konavînin Miftahül gaybını okudu,bu kitabın kendi elile yazdığı bir nüshasına Molla Fenari icazet yazdı.Eski zamanda büyük bir adam tarafından yazılan kitabın tahsili için bir an'ane vardı,bizâet müellifden okuyarak icazet olan onu başkalarına okutmak hakkında hüsnî bir adet ve ancak birbirinden icazet olanlar silsilesi onu okutabilirlerdi.Şemseddin Fenarinin babası; Miftahül gaybı,müellifi sadreddin Konavîden okumuştu,Şemseddin Fenari de babasından icazet almıştı.Emir sultan da ondan okuyarak icazet aldı.

Emir sultan o zaman Anadolu'nun büyük âlim ve mütelevvüflerini ^{tanıyan} ile ve onların hürmetlerini kazanmıştı.İkinci Mursâ da ona büyük hürmet gösteriyordu.Harblere giderken Padişahın kalıcını Emir sultan kuşatırdı? Düşme Mustafa vak'asında da onun mânevî iktidarının müessiriyetine inanılmakta idi.İkinci Mursâ İsfahânî muharrir ettiği zaman Emir sultan da da dervişleri ile beraber iştirak etmişti.Bu esnada bir nevi müneccim vasifesini de görürdü.Bu hususta Hamzer,bu muharebeye iştirak eden bizans müverrihi Kananosdan şu tafaili nakl ediyor:"Askerler arasında bir çok dervişler de vardı.Bunlar kendilerine hisse ganimetleri olarak Kostanteniye manastırlarında kapalı olan rahibelerin teslim edilmesini istiyorlardı.

Yıldırım Beyazıtın demedi:(Emir Sultan) bunların arasında kemeti levandenesi ve hututu sımasındaki neşet ile nazarı dikkati celb ediyordu.Nesli peygamberden mütevellid ve padişah ile sühriyeti haiz olduğu gibi Ulubâd muharebesinin umumiyete kendisinin dualarına atf edilmiş neticei nas'udiyesi sâten malik olduğu şöhreti tezyid etmişti.Emir Buhari mahiyetinde bir çok dervişler seyidler bulduğu hâlde osmanlı ordusuna dahil oldu? Bu dervişler,seyidler her adımda şeyhi aşkın ellerini yaklarını Hatta rakib olduğu esterin dizginlerini takbil ederek ifayı tezahür eyleyorlardı idi.Şeyhi aşkın esterinden inib kendisine tahsis olunan keçe çadırı çekilince derhal-İstanbul surlarının Mursâdan başlanacağı gün ve saatı tayin için -remil kitabından tefe'üle bağladı.Şeyhin tefe'ülü esnasında,refakatında gelen dervişler meydanı ve velveleri ile dolduruyorlar ve çehre doğru ilerleyerek ve "Allahınızı ne yaptınız,kür insanlar?Heniya sizin mesihiniz,heniya sizin s'izzeniz sizi müdafaya geliyorlarmı? Yaxın surlarınıza işlerine gireceğiz,yaxın sizi esir edeceğiz" diyerek tabyalarla bulunan askerleri tahriş ve tahkir ediyorlardı.

Şeyh Buhari nihayet çadırından çıkarak 1422 ağstosunun yirâhi dördüncü pazartesi günü badei zevâi lârde etina rakib olduğu halde yatağanını havada sallı yazdığı ve üç defa haykırdığı vakit Kostanteniyenin min hemen Osmanlıların hükmü altına düşeceğini bildirdi.

seyh dediği gün ve saatte hakikaten güzel bir herb atına rûkib olduğı halde-Önünde cesim bir kalkan taşıyarak-gebre doğru ilerledi. Biraz mesafe gidince saiyetinde bulunan begüm derviş üç defa haykırdılar seyh kendisi de seyfi sarimini gıllâfından çekip "Allah, Muhammed" diye bağırarak atını sürdü ve askerini bagına geçti. Akabinde Altun kapı ile Odun kapısı arasında, yani şehrin kara tarafından suruna ihata eden tek mil hattı zemin üzerinde muharebe başladı.

Türkler neşihani bir hafv ile birden bire çekildiler ve herb aletlerini yaktıktan sonra ordugâhlarına avdet ettiler. Bisanlılar Türklerin firarını-okadar eller'atlı bir surette seyidlere ved edilmiş olan rshiteleri himaye için mesadan inen Meryem ananın zahuruna heâl ettiler. Süverrih Kamsnoya nazıren bizzat Buhari Emir sultan hücum esnasında , mor libas giymiş ve etrafına nur saçmakta bulunmuş olan bir kızın dağı tabyalarında görüldüğü ve bu sahuru herikaledenin muhacirleri kaçırın korkuya sebep olduğunu beyan etmişir"(7).

Emir sultan bir cehennemle de; XIII-XIV üncü asır Anadolu mücahid-ev liye tipini devam ettirir. Kendisinin yanında daimi kurulu bir yay vardır. Dervişlerinigazileri gitmeğe teşvik eder ve daimi muharebelerde sıkı geçen askerlere imdad eyer. Bunlara ilâveten bir de Bursa karatracısı sıfatını haizdir.

Emir sultan, Mevlâna gibi, tasavvufi bir dünyagörüşü kurmuşdur. Ve eser yazmışdır. O, sarıyan cemiyetinde geçeyan ideal dinî kaymetleri kendisinde tecesüm ettiren bir validir. Osmanlı saray hayatının inkişafı başladığı bir devirde yaşadı. Bundan dolayı kendini de sarıyla köy arasında da müessir olan bir azis aldı; âlialere, Arab ve Osman kültürü elmiş olanlara arabos ve Osmance hitabeler--hitab eder, İslâm dinin inceliklerini anlatırdı. Köylülere türkçe söyler ve "Baba" diye hitab ederdi. Kendisinden nakli edilen bir kaç söz ve hakkında anlatılan menkıbeler, onun derin bir islâmî kültüre, aynı zamanda şahsi bir istihzaya malik olduğunu, ezici riyaset ve kuru zihnden uzak bulunduğuna gösteriyor.

Emir sultan öldükden sonra tarikatı devam ettirildi. Ancak XVII inci asırda; sonra celvetiye ve halvetiye halifeleri posta geçdiler, adabı değıdirdiler. Seyid Buharinin menkıbâ halk arasında sob zamanlara kadar yayıldı. Onun mânevî iktidarının müessiriyetine isen hiç kesilmedi. Bursa köylüleri onu bilhassa bereket iktidarı için teboil ediyorlardı. Her baharda Burstadaki türbeni etrafında hususi merasimler icra edilirdi.

(7) Hammer tercümesi, C. II, Sa. 170 ve devamı. Emir sultana ait menkıbe ki

Emir sultan halifelerinden bir çoğu osmanlı saraylarına devet olundu. Bunlar, kendilerinin memleketin adaletini korumak vazifesile mükellef biliyorlardı. Fetih, tedhiş siyasetinden dolayı sıkıca tenkid eğişlerdi. Emir sultan halifelerinde daima cemiyeti islahı tevecüb eden bir temayül görüldü. Bazı tarikatlar da olduğu gibi halkdan ve alemden kaçab "kâfi in siveys, çekilmeyotlardı.

Emir sultan tarikatı Anadolu'nun/garbına, Rum-else hatta Kıyım kâdar yayılmışdır. Seyid buharinin halifelerinden ekserisi şiir veya kitab yazmışlardır. Emir sultan, kılâsik şairlerden halk ninnilerine kadar bir tebcil mevzuu olmuştur.
